

Simone de Beauvoir

Inseparabilele

clasici moderni **LITERA**

Simone de
Beauvoir
Inseparabilele

clasici moderni **LITERA**

Simone de
Beauvoir
Inseparabilele

clasi moderni LITERA

Simone de
Beauvoir
Inseparabilele

clasici moderni **LITERA**

clasici moderni
LITERA

Clasici moderni Litera
pune laolaltă scriitori moderni
ale căror opere au devenit deja repere clasice.
Cele mai importante, mai provocatoare,
mai emoționante, mai revoluționare opere
din ultimii 125 de ani – cărți care vor continua
să fie citite de la o generație la alta.

Simone de Beauvoir s-a născut la Paris pe 9 ianuarie 1908. A studiat filosofia la Sorbona, unde l-a cunoscut pe Jean-Paul Sartre. A debutat cu romanul Invitata (L'Invitée, 1943), urmat de Sângele celorlalți (Le sang des autres, 1945), Toți oamenii sunt muritori (Tous les hommes sont mortels, 1946), Les Mandarins, distins cu Premiul Goncourt în 1954, Imagini frumoase (Les belles images, 1966) și Inseparabilele (Les Inséparables, 2020), roman inedit, apărut postum. A mai scris două volume de povestiri, Femeia sfâșiata (La Femme rompue, 1967) și Quand prime le spirituel, terminat înaintea războiului, dar apărut abia în 1979, o piesă de teatru, Les Bouches inutiles (1945), celebrul eseu Al doilea sex (Le Deuxième sexe, 1949), devenit lucrare de referință pentru mișcarea feministă mondială, și mai multe volume autobiografice: Memoriile unei fete cuminți (Mémoires d'une jeune fille rangée, 1958), Puterea vârstei (La Force de l'âge, 1960), La Force des choses (1963), O moarte ușoară (Une mort très douce, 1964), Tout compte fait (1972) și La Cérémonie des adieux (1981). Simone de Beauvoir a murit pe 14 aprilie 1986.

Simone de Beauvoir Inseparabilele

Cuvânt-înainte de
SYLVIE LE BON DE BEAUVOIR

Traducere din limba franceză și note
ANDREEA NĂSTASE

LITERA

București
2020

Les Inséparables

Simone de Beauvoir

Copyright © Éditions de L'Herne, 2020

Toate drepturile rezervate

Fotografie copertă: Zaza și Simone de Beauvoir, Gagnepan, septembrie
1928

© Asociația Elisabeth Lacoïn

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Inseparabilele

Simone de Beauvoir

Copyright © 2020 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Ovidiu Șerban

Corector: Ionel Palade

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Beauvoir, Simone de

Inseparabilele / Simone de Beauvoir; trad. din lb. franceză și note de
Andreea Năstase. – București: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-6547-8

ISBN EPUB 978-606-33-6812-7

I. Năstase, Andreea (trad.; note)

821.133.1

Cuvânt-înainte

Alături de Simone de Beauvoir, în vârstă de nouă ani, elevă la școala catolică Adeline Desir, se așază o brunetă tunsă scurt, Elisabeth Lacoin, alintată Zaza, cu câteva zile mai mare. La începutul următorului an școlar, Zaza nu mai e acolo. Posomorâtă și apăsătoare, lumea se întunecă, dar chiar atunci își face apariția fetița întârziată, aducând cu sine soarele și voioșia. Inteligența ascuțită și talentele ei multiple o seduc pe Simone, îi stârnesc admirația, o subjugă. Cele două se întrec pentru primul loc în clasă, devin de nedespărțit. Nu că Simone n-ar avea o viață de familie fericită, între tânăra ei mamă, pe care o adoră, tatăl pe care-l admiră și surioara care nu-i iese din cuvânt. Însă fetița de zece ani are parte de ceva extraordinar, de prima ei aventură sentimentală: nutrește o adevărată pasiune pentru Zaza, o venerază, teama de a-i displace o face să tremure. Desigur, vulnerabilitatea patetică a copilăriei o împiedică pe Simone să înțeleagă revelația precocă care o străfulgeră, dar tocmai de aceea este atât de emoționantă pentru noi, cei care privim de pe margine. Lungile conversații între patru ochi cu Zaza capătă în ochii ei un preț infinit. Oh! Educația le încorsetează, familiaritățile sunt interzise, folosesc o adresare protocolară, dar, în pofida acestei rezerve, își vorbesc așa cum Simone n-a vorbit niciodată cu nimeni. Cum se poate defini sentimentul nenumit care, sub eticheta convențională a prieteniei, îi incendiază inima fragedă, uimind-o și fascinând-o, dacă nu drept dragoste? Simone își dă seama foarte repede că Zaza nu încearcă o emoție echivalentă, nici nu bănuiește intensitatea trăirilor ei, dar ce importanță are, pe lângă minunata senzație a iubirii?

Zaza moare brutal, cu o lună înainte de a împlini douăzeci și doi de ani, pe 25 noiembrie 1929. O catastrofă neprevăzută, care o va bântui pe Simone de Beauvoir tot restul vieții. Prietena ei i-a apărut mult timp în vis, cu fața îngălbenită sub o pălărie roz, privind-o cu reproș. Pentru a abolii neantul și uitarea, o singură soluție: vraja literaturii. În patru rânduri, în diverse ipostaze, în romane de tinerețe inedite, în culegerea *Quand prime le spirituel*, într-un pasaj suprimat din romanul *Les Mandarins*, care i-a adus Premiul Goncourt în 1954, în patru rânduri, așadar, a încercat zadarnic scriitoarea s-o învie pe Zaza. În același an și-a reluat demersurile cu o

nuvelă amplă, rămasă inedită până în prezent, pe care a lăsat-o fără titlu și pe care o publicăm acum. Această ultimă transpunere fictivă nu o mulțumește, dar o duce, printr-un ocol esențial, spre convertirea literară hotărâtoare. În 1958, Simone de Beauvoir integrează povestea vieții și morții Zazei în scrierea autobiografică: este vorba de Memoriile unei fete cuminți.

Deși autoarea o privea cu un ochi critic, nuvela terminată și păstrată de Simone de Beauvoir este extrem de valoroasă: în fața unui mister, întrebările devin tot mai insistente, se multiplică unghiurile de abordare, punerile în perspectivă, detaliile scoase în evidență. Iar moartea Zazei rămâne în parte un mister. Fasciculele de lumină trimise asupra ei de cele două scrieri din 1954 și 1958 nu se suprapun perfect. Abia în nuvelă este pusă pentru prima oară în scenă tema mării prietenii, tema acestor prietenii misterioase precum dragostea, care l-au făcut pe Montaigne să scrie despre La Boétie și el însuși: „Pentru că era el, pentru că eram eu“. Alături de Andrée, încarnarea romanescă a Zazei, stă o naratoare care vorbește la persoana întâi, prietena ei Sylvie. Cele două „inseparabile“ se reunesc, în poveste la fel ca în viață, pentru a înfrunta evenimentele, dar Sylvie este cea care, prin prisma prieteniei sale, le relatează, scoțându-le la iveală, prin jocul contrastelor, ambiguitatea ireductibilă.

Alegerea ficțiunii implică diverse transpuneri și modificări care trebuie deciptate. Numele proprii ale personajelor și locurilor, situațiile familiale sunt diferite de cele din realitate. Andrée Gallard i se substituie lui Elisabeth Lacoïn, iar Sylvie Lepage, lui Simone de Beauvoir. Familia Gallard (Mabille în Memoriile unei fete cuminți) are șapte copii, din care un singur băiat; în familia Lacoïn sunt nouă în viață, șase fete și trei băieți. Simone de Beauvoir avea doar o soră, alter ego-ul ei Sylvie are două. Recunoaștem, desigur, în școala gimnazială Adélaïde faimoasa școală Desir, situată pe rue Jacob în Saint-Germain-des-Près; în acea instituție, învățătoarele le-au poreclit pe cele două „inseparabilele“. Cuvântul, care face legătura dintre realitate și ficțiune, va servi drept titlu pentru nuvelă. Pascal Blondel este Maurice Merleau-Ponty (Pradelle în Memoriile unei fete cuminți), orfan de tată, foarte atașat de mama sa, cu care locuia împreună cu sora lui, fără nici o asemănare cu Emma. Proprietatea Meyrignac din Limousin este transformată în Sardenac, pe când Béthary este Gagnepan, unde Simone de

Beauvoir a stat de două ori, una dintre cele două reședințe ale familiei Lacoïn din Landes, cealaltă fiind Haubardin. Zaza este înmormântată acolo, la Saint-Pandelon.

Din ce cauză a murit Zaza?

O encefalită virală, conform obiectivității științifice reci. Dar ce înlanțuire fatală, începută mult mai devreme, strângând în zalele ei totalitatea existenței sale, a condus-o în cele din urmă, slăbită, epuizată, disperată, în ghearele nebuniei și ale morții? Simone de Beauvoir ar fi răspuns: „Zaza a murit din cauză că era excepțională“. Fusese asasinată, moartea ei fusese o „crimă spiritualistă“.

Zaza a murit pentru că a încercat să fie ea însăși și a fost convinsă că această pretenție era un lucru rău. În burghezia catolică militantă în sânul căreia s-a născut pe 25 decembrie 1907, în familia ei cu tradiții rigide, era de datoria unei fete să se uite pe sine, să renunțe la orice aspirații, să se adapteze. Deoarece era excepțională, Zaza n-a putut să se „adapteze“ – termen sinistru care înseamnă să te încastrezi în mulajul prefabricat în care te așteaptă o alveolă printre multe altele: ceea ce dă pe-afară va fi comprimat, zdrobit, aruncat ca un deșeu. Zaza nu s-a putut încadra, iar singularitatea i-a fost măcinată. În asta constă crima, asasinatul. Simone de Beauvoir își amintea cu oroare de scena realizării unei fotografii de familie la Gagnepan, fiecare din cei nouă copii așezat în funcție de vârstă, cele șase fete în rochițe identice de tafta albastră, purtând pe creștet aceeași pălărie de pai împodobită cu albăstrele. Zaza avea locul ei, care o aștepta dintotdeauna, acela de mezină a fetelor Lacoïn. Cu înverșunare, tână Simone refuzase această imagine. Nu, Zaza nu era asta, ea era „unică“. Apariția neprevăzută a unei libertăți era negată de toate crezurile familiei sale: grupul o asediază fără încetare, fata este prada „îndatoririlor sociale“. Înconjurată de o mulțime de frați și surori, veri, prieteni și rude, devorată de sarcini, de evenimente mondene, vizite sau distracții colective, Zaza nu are nici o clipă pentru ea, nu e lăsată niciodată singură, nici doar cu prietena ei, nu-și aparține, nu i se acordă nici un moment privat, nici pentru învățătură, nici pentru studiul viorii, privilegiul solitudinii îi este refuzat. Din acest motiv, verile la Béthary sunt pentru ea un adevărat infern. Se sufocă, aspiră în așa măsură să scape de omniprezența celorlalți – ne putem gândi la

mortificarea similară impusă în anumite ordine religioase —, încât va merge până acolo încât să se taie la picior cu toporul ca să evite o corvoadă pe care o urăște. În mediul acesta ideea este să nu ieși în evidență, să existi nu pentru tine, ci pentru ceilalți; „mama nu face niciodată nimic pentru ea însăși, își petrece viața dedicându-se“, spune ea într-o zi. Sub apăsarea continuă a acestor tradiții alienante, orice tendință spre individualizare este strivită de la rădăcină. Or, pentru Simone de Beauvoir nu există ceva mai scandalos, și exact acest lucru este prezentat în nuvelă, un scandal care poate fi calificat drept filosofic, deoarece atentează la condiția umană. Afirmarea valorii absolute a subiectivității va rămâne în centrul gândirii și operei sale, însă nu este vorba de individ, simplu număr în raport cu un eșantion, ci despre individualitatea unică, care face din fiecare dintre noi „cea mai de neînlocuit ființă“, după cum se exprima Gide, existența acelei conștiințe, hic et nunc. „Iubiți ceea ce n-o să vedeți niciodată a doua oară.“ Convingere de nezdruncinat, originală, pe care reflecția filosofică o va fundamenta: absolutul se joacă aici, pe pământ, în timpul singurei și unice noastre existențe. Înțelegem deci că, în povestea Zazei, miza era supremă.

Care au fost resorturile tragediei? Mai multe date se îmbină într-un mănunchi, iar unele sar în ochi: de pildă, adorația pentru mama sa, a cărei atitudine dezaprobatore îi sfâșie inima. Zaza și-a iubit pătimăș mama, cu o dragoste geloasă, nefericită. Elanul ei se lovea de o anume răceală din partea acesteia, astfel că tânăra se simțea înecată în mulțimea fraților și surorilor. Cu pricepere, doamna Lacoin nu-și irosea autoritatea ca să reprime turbulențele copiilor la vârste fragede, ci o păstra intactă ca să-și asigure puterea asupra lor mai târziu, în momentele esențiale. În cazul unei fete, macazul o dirijează spre căsătorie sau mănăstire, ea nu-și poate hotărî soarta pe baza gusturilor și sentimentelor sale. Familia este cea care aranjează uniunile, organizând „întrevederi“ și selecționând candidații în funcție de interesele ei ideologice, religioase, mondene și financiare. Te căsătoreai în mediul tău. La cincisprezece ani, Zaza a avut de înfruntat pentru prima oară aceste dogme ucigătoare: dragostea pe care o nutrea față de vărul ei Bernard a fost curmată printr-o separare brutală. Amenințarea a revenit la douăzeci de ani, când s-a orientat spre outsiderul Pascal Blondel, cu care spera să se mărite: aceste abateri suspecte erau inacceptabile în ochii clanului. Drama Zazei este că în adâncul sufletului său un aliat îl asistă ipocrit pe dușman: ea nu are forța de a contesta o autoritate sacră și

iubită a cărei pedeapsă o ucide. Chiar în momentul în care judecata maternă îi macină încrederea în sine și gustul pentru viață, ea o interiorizează, ajungând până acolo încât să-i dea dreptate judecătorului care o condamnă. Represiunea exercitată de doamna Lacoïn este cu atât mai paradoxală cu cât se poate ghici o fisură în zidul conformismului ei: se pare că ea însăși a fost constrânsă în tinerețe de propria-i mamă să accepte o căsătorie care îi repugna. A trebuit să se „adapteze“ – iată că apare acest cuvânt atroce –, s-a renegat pe sine și, devenită o matroană imperială, a hotărât să reproducă mecanismul implacabil de zdrobire. Ce frustrare, ce resentimente se ascundeau oare în spatele siguranței doamnei Lacoïn?

Lespedea pietății, sau mai degrabă a spiritualismului, a apăsător pe Zaza în tot cursul vieții. Atmosfera în care a trăit era sufocată de religie, căci făcea parte dintr-o dinastie de catolici militanți, tatăl fiind președinte al Ligii taților de familie numeroase, mama ocupând un loc de prim rang în parohia Saint-Thomas-d'Aquin, un frate fiind preot, iar o soră, maică. În fiecare an, familia merge în pelerinaj la Lourdes. Ceea ce Simone de Beauvoir denunță sub denumirea de spiritualism este „înălbirea“, mistificarea care constă în a învălui în aura supranaturalului niște valori de clasă într-un tot pământene. Bineînțeles, mistificatorii sunt cele dintâi victime ale mistificării. Referința automată la religie justifică totul. „Am fost doar niște instrumente în mâinile Domnului“, spune domnul Gallard după moartea fiicei sale. Zaza este obligată să se supună deoarece a interiorizat un catolicism care, pentru oamenii de rând, nu este decât o practică formală și comodă. Încă o dată, calitatea ei excepțională i-a dăunat. Deși a observat cu acuitate ipocrizia, minciunile și egoismul „moralismului“ promovat de mediul său, ale cărui fapte și gânduri interesate și meschine trădează constant spiritul Evangheliilor, credința ei, pe moment zdruncinată, a persistat. Dar exilul interior, lipsa de înțelegere a apropiaților, izolarea – nu e lăsată nici o clipă singură –, o solitudine existențială o fac să sufere enorm. Autenticitatea exigențelor ei spirituale nu reușește decât s-o mortifice, în sensul propriu al cuvântului, s-o tortureze, împingând-o inexorabil spre contradicții intime. Asta, deoarece pentru ea credința nu este, ca în cazul multora, o instrumentare complezentă a lui Dumnezeu, un mijloc de a-și da dreptate, de a se autojustifica și de a fugi de responsabilități, ci chestionarea dureroasă a unui Dumnezeu tăcut, obscur, a unui Dumnezeu ascuns. Călău al propriei sale ființe, Zaza este sfâșiată: trebuie să asculte, să se prostească,

să se supună, să se uite pe sine, după cum i-o repetă mama? Sau trebuie să se revolte, să revendice înzestrările și talentele cu care a fost dăruită, așa cum o încurajează prietena ei? Care este vrerea lui Dumnezeu? Ce așteaptă El de la ea?

Obsesia păcatului i-a subminat vitalitatea. Spre deosebire de prietena ei Sylvie, Andrée/Zaza este foarte bine informată în privința chestiunilor legate de sex. Doamna Gallard, cu o brutalitate aproape sadică, și-a prevenit fiica de cincisprezece ani asupra detaliilor intime ale căsniciei. Nu i-a ascuns că noaptea nunții „e un moment foarte neplăcut“. Experiența Zazei a dezmințit acest cinism: ea ajunge să cunoască magia sexualității, a tulburării erotice, săruturile pe care le-a schimbat cu iubitul ei Bernard nu erau platonice. Ia în răs naivitatea fecioarelor care o înconjoară, ipocrizia care „albește“ totul, neagă sau disimulează țâșnirea nevoilor crude dintr-un corp plin de vitalitate. Pe de altă parte, se știe vulnerabilă la ispită, iar senzualitatea ei fierbinte, temperamentul arzător, dragostea ei carnală pentru viață sunt otrăvite de un exces de scrupule: în cea mai mică dorință bănuiește un păcat, păcatul cărnii. Remușcările, teama, vinovăția o bulversează, iar această condangare a propriei persoane îi întărește tentația de a renunța, gustul pentru neant și pentru niște tendințe spre autodistrugere îngrijorătoare. Sfârșește prin a capitula în fața mamei sale și a lui Pascal, care o conving că o logodnă lungă este periculoasă, și acceptă să se exileze în Anglia, deși întreaga ei ființă o refuză. Această ultimă constrângere feroce pe care și-o aplică singură precipită catastrofa. Zaza a murit din cauza contradicțiilor care o trăgeau în toate direcțiile.

*

În nuvela de față, rolul lui Sylvie, al Prietenei, este doar acela de a ajuta la înțelegerea lui Andrée. Așa cum a subliniat corect Éliane Lecarme-Tabone, puține amintiri de-ale ei transpar, nu știm nimic despre viața ei, despre lupta ei personală, despre istoria agitată a emancipării ei și mai cu seamă despre antagonismul fundamental dintre intelectuali și ipocriți – temă care constituie axa Memoriilor unei fete cuminti și care aici este numai schițată. Înțelegem totuși că ea este prost văzută în mediul lui Andrée, fiind abia tolerată. În timp ce familia Gallard se bucură de o situație materială

confortabilă, familia ei, inițial făcând parte din burghezia medie, s-a văzut ruinată și declasată după războiul din 1914. Nu este scutită de umilințe discrete în timpul șederilor la Béthary: coafura și garderoba îi sunt arătate cu degetul, iar Andrée îi strecoară cu delicatețe o rochie frumoasă în dulap. Sunt și lucruri mai grave: doamna Gallard o tratează cu suspiciune pe această tânără care a luat-o pe căi greșite, întrucât studiază la Sorbona, pregătindu-se să aibă o meserie, să-și câștige traiul și independența. Scena sfâșietoare din bucătărie, când Sylvie îi dezvăluie Zazei, care rămâne stupefiată, ce a reprezentat pentru ea în trecut – totul –, marchează momentul în care raporturile dintre cele două prietene se inversează. De acum, Zaza este cea care va iubi mai mult. În fața lui Sylvie se deschide infinitul lumii, pe când Andrée se îndreaptă spre moarte. Dar Sylvie/Simone este cea care o va învia pe Andrée, cu tandrețe și respect, o va învia și-i va face dreptate grație literaturii. Nu pot să nu amintesc aici că fiecare dintre cele patru părți din Memoriile unei fete cuminți se încheie cu următoarele cuvinte: „Zaza“, „aș povesti“, „moartea“, „moartea ei“. Simone de Beauvoir se simte vinovată, deoarece supraviețuirea este, într-un anumit sens, o culpă. Zaza a fost prețul răscumpărării – în notele ei inedite va merge chiar până acolo încât să scrie „ostia“ – pentru evadarea sa. Pentru noi însă, nuvela își îndeplinește misiunea aproape sacră pe care Simone o încredința cuvintelor: să lupte cu timpul, să lupte cu uitarea, să lupte cu moartea, „să facă dreptate acestei prezențe absolute a momentului, acestei eternități a momentului care va fi fost pentru totdeauna“.

Sylvie Le Bon de Beauvoir

Inseparabilele

Pentru Zaza

Dacă am lacrimi în ochi, oare se întâmplă pentru că ești moartă, sau pentru că eu trăiesc? Ar trebui să-ți dedic această poveste, dar știu că nu mai ești nicăieri, așa că-ți vorbesc doar printr-un artificiu literar. În rest, asta nu este cu adevărat povestea ta, ci doar o poveste inspirată de noi două. Tu nu erai Andrée, eu nu sunt această Sylvie care vorbește în numele meu.

Capitolul 1

La nouă ani eram o fetiță foarte cuminte. Nu fusesem așa întotdeauna; în timpul primei copilării tirania adulților mă arunca în transe atât de pline de furie, încât una dintre mătușile mele a declarat într-o zi, cu toată seriozitatea: „Sylvie este posedată de demon“. Războiul și religia m-au potolit însă. Imediat am făcut dovada unui patriotism exemplar, călcând în picioare un bebeluș din celuloid „made in Germany“, care, de altfel, nu-mi plăcea. Mi s-a explicat că depindea de buna mea purtare și de cucernicia mea ca Dumnezeu să salveze Franța: nu puteam să mă sustrag. M-am plimbat prin bazilica Sacré-Cœur cu alte fetițe, fluturând stindarde și cântând. Am început să mă rog intens și am descoperit că-mi plăcea. Abatele Dominique, care era capelanul școlii gimnaziale Adélaïde, mi-a încurajat fervoarea. Îmbrăcată într-o rochiță de tul, cu o bonetă din dantelă de Irlanda, mi-am făcut împărțășania privată, iar din acea zi le-am putut fi dată ca exemplu micilor mele surori. Am obținut de la Domnul ca, pe motiv de insuficiență cardiacă, tata să fie repartizat la Ministerul de Război.

Cu toate acestea, în dimineața cu pricina eram în culmea agitației: era prima zi de școală și eram nerăbdătoare să regăsesc Gimnaziul, orele de curs solemne ca niște liturghii, liniștea coridoarelor, surâsul blajin al domnișoarelor care purtau fuste lungi, corsaje montante și, de când o parte a clădirii fusese transformată în spital, îmbrăcau adesea uniforme de infirmiere. Sub vălul alb pătat cu roșu semănau cu niște sfinte, și mă emoționau când mă strângeau la piept. Mi-am înfulecat repede supa și pâinea neagră care înlocuiseră ciocolata și brioșele de dinainte de război și am așteptat nerăbdătoare ca mama să le îmbrace pe surorile mele. Purtam toate trei mantouri albastru-orizont croite din stofa destinată ofițerilor, urmând precis linia mantalelor militare.

– Uitați-vă, e chiar și o mică martingală! le spunea mama prietenelor sale admirative sau uimite.

Când am ieșit din clădire, mama le-a luat de mână pe cele două surori mai mici. Am trecut posomorâte pe lângă Café de la Rotonde, care tocmai se deschisese cu mare zarvă sub apartamentul nostru și era, după cum spunea

tata, un cuib de defetiști. Cuvântul mă intriga. „Sunt oameni care cred în înfrângerea Franței“, mi-a explicat tata. „Ar trebui împușcați cu toții.“ Nu înțelegeam. Nu faci anume ca să crezi ceea ce crezi: oare poți fi pedepsit pentru că-ți vin în minte anumite idei? Spionii care le dădeau copiilor bomboane otrăvite, cei care, în metrou, le înțepau pe franțuzoaice cu ace înmuiate în venin meritau, desigur, moartea; dar defetiștii mă lăsau perplexă. N-am încercat s-o iscodesc pe mama, căci îmi dădea întotdeauna aceleași răspunsuri ca tata.

Surioarele mele nu mergeau repede; gardul grădinii Luxembourg mi s-a părut interminabil. În sfârșit am intrat pe poarta gimnaziului, am urcat pe scară legănându-mi voios ghiozdanul burdușit cu cărți noi; am recunoscut mirosul ușor de boală amestecat cu izul de encaustic de pe culoarele proaspăt ceruite; supraveghetoarele m-au îmbrățișat. La vestiar mi-am găsit tovarășele din anul precedent; nu aveam o prietenie strânsă cu nici una, dar îmi plăcea zgomotul pe care-l făceam laolaltă. Am zăbovit în holul principal, în fața vitrinelor pline cu vechituri moarte care se pregăteau să moară a doua oară: păsările împăiate își pierdeau penele, plantele uscate se dezagregau, scoicile își pierdeau lustrul. A sunat clopotul, așa că am intrat în sala Sainte-Marguerite; toate sălile de clasă semănau între ele. Elevele se așezau la o masă ovală, acoperită cu moleschin negru, prezidată de profesoară; mamele se instalau în spatele nostru și ne supravegheau tricotând cagule pentru soldați. M-am îndreptat spre taburetul meu și am văzut că locul de alături era ocupat de o fetiță necunoscută, o brunetă cu obraji scobiți, care mi-a părut a fi mult mai mică decât mine; avea niște ochi închiși la culoare, strălucitori, care mă fixau intens.

– Dumneata ești cea mai bună din clasă?

– Sunt Sylvie Lepage, m-am prezentat. Cum te numești?

– Andrée Gallard. Am nouă ani; dacă par mai mică de atât e pentru că am ars de vie și n-am crescut prea mult. A trebuit să-mi întrerup studiile timp de un an, dar mama vrea să recuperez întârzierea. Ai putea să-mi împrumuți caietele de anul trecut?

– Da, i-am spus.

Siguranța lui Andrée, debitul ei rapid și precis mă descumpăneau. Mă cerceta cu un aer bănuitor.

– Vecina mea mi-a spus că ești cea mai bună din clasă, mi-a spus arătând-o pe Lisette cu o scurtă mișcare a capului. E adevărat?

– Sunt adesea prima, i-am răspuns cu modestie.

Am privit-o pe Andrée; părul negru îi cădea drept în jurul feței, avea o pată de cerneală pe bărbie. Nu întâlnești în fiecare zi o fetiță care a ars de vie, așa fi vrut să-i pun o mulțime de întrebări, dar domnișoara Dubois tocmai intrase în clasă, măturând podeaua cu poalele rochiei sale lungi; era o femeie energică și mustăcioasă, pe care o respectam enorm. S-a așezat și a început să strige catalogul, iar când a ajuns la Andrée și-a ridicat ochii spre ea:

– Așadar, fetițo, nu ne simțim prea intimidată, nu?

– Nu sunt timidă, domnișoară, i-a replicat Andrée pe un ton liniștit, după care a adăugat amabil: De altfel, nu sunteți intimidantă.

Domnișoara Dubois a ezitat o clipă, apoi a zâmbit pe sub mustață și a continuat să strige catalogul.

Ieșirea de la ore se desfășura după un ritual imuabil. Domnișoara se posta în cadrul ușii, strângea mâna fiecărei mame și săruta pe frunte fiecare copil. Și-a pus mâna pe umărul lui Andrée:

– N-ai fost niciodată la școală?

– Nu. Până anul ăsta am lucrat acasă, dar acum sunt prea mare.

– Sper că vei merge pe urmele surorii dumitale mai mari, i-a spus Domnișoara.

– Oh, suntem foarte diferite! a exclamat Andrée. Malou seamănă cu tata, adoră matematica, pe când mie îmi place mai ales literatura.

Lisette mi-a dat un ghiont; nu se putea spune că Andrée fusese impertinentă, dar nu adoptase tonul potrivit pentru a i se adresa unei profesoare.

– Știi unde e sala de studiu a elevelor externe? Dacă persoana care vine să te ia de la școală n-a sosit încă, acolo trebuie să aștepti, i-a spus Domnișoara.

– Nu vine nimeni să mă ia, mă întorc singură, a zis Andrée, apoi a adăugat cu vioiciune: Mama a trimis vorbă.

– Singură? s-a mirat domnișoara Dubois, apoi a ridicat din umeri: În fine, dacă mama dumitale a anunțat...

Mi-a venit și mie rândul să fiu sărutată pe frunte, după care am urmat-o pe Andrée la vestiar. Și-a pus mantoul, unul mai puțin original decât al meu, dar foarte drăguț, dintr-o stofă de lână buclată roșie cu nasturi aurii; nu era o puștoaică fără căpătâi, cum de i se permitea să iasă singură? Oare mama ei nu era la curent cu primejdia bomboanelor otrăvite și a acelor înmuiate în venin?

– Unde locuiești, micuță Andrée? a întrebat-o mama în timp ce coboram împreună cu surorile mele.

– Pe rue de Grenelle.

– Ei bine, atunci o să te conducem până la bulevardul Saint-Germain, i-a spus mama. E în drumul nostru.

– Cu mare plăcere, dar nu trebuie să vă deranjați pentru mine. Privind-o pe mama cu un aer serios, Andrée a urmat: Trebuie să înțelegeți, doamnă, că suntem șapte frați și surori. Mama spune că trebuie să învățăm să ne descurcăm singuri.

Mama a încuviințat din cap, dar se vedea că nu era defel de acord.

Îndată ce am ajuns pe trotuar am iscodit-o pe noua mea colegă:

– Cum te-ai ars?

– Pe când coceam cartofi la un foc de tabără. Rochița mi-a luat foc, și coapsa dreaptă mi-a ars până la os. A făcut un mic gest de nerăbdare, ca și cum povestea aceea veche o plictisea. Când o să-ți pot vedea caietele? Trebuie să aflu ce-ați studiat anul trecut. Spune-mi unde locuiești, și o să vin pe la dumneata în după-amiaza asta sau mâine.

Am consultat-o pe mama din ochi; în grădina Luxembourg mi se interzicea să mă joc cu fetițele pe care nu le cunoșteam.

– Săptămâna asta nu e posibil, a intervenit mama jenată. O să vedem sâmbătă.

– Bine, o să aștept până sâmbătă, a spus Andrée.

Am privit-o cum traversa bulevardul în mantoul ei de stofă buclată roșie; era foarte mică, dar mergea cu siguranța unui adult.

– Unchiul tău Jacques cunoștea o familie Gallard care era înrudită cu soții Lavergne, verii cuplului Blanchard, a zis visătoare mama. Mă întreb dacă e aceeași familie. Dar mi se pare că niște oameni de calitate n-ar lăsa o fetiță de nouă ani să umble singură pe stradă.

Părinții mei au vorbit mult timp despre diversele ramuri ale diverselor familii Gallard despre care auziseră din surse mai apropiate sau mai îndepărtate. Mama a continuat investigația. Părinții lui Andrée aveau doar legături foarte vagi cu Gallardii unchiului Jacques, dar erau niște oameni de foarte bună calitate. Domnul Gallard absolvise Politehnica, avea o situație excelentă la Citroën și prezida Liga taților de familii numeroase; soția lui, născută Rivière de Bonneuil, aparținea unei mari dinastii de catolici militanți și era foarte respectată de enoriașele de la Saint-Thomas-d'Aquin. Fără îndoială avertizată cu privire la ezitățile mamei mele, doamna Gallard a venit s-o ia pe Andrée sâmbăta următoare, la ieșirea de la cursuri. Era o femeie frumoasă, cu ochi de culoare închisă, care purta la gât o bandă de catifea neagră prinsă cu o broșă de epocă; a cucerit-o pe mama spunându-i că părea sora mea mai mare și numind-o „Micuță doamnă“. Mie nu-mi plăcea colierul ei de catifea.

Doamna Gallard îi povestise cu amabilitate mamei martiriul îndurat de Andrée: carnea crăpată, bășicile enorme, pansamentele cu ambrină¹, delirurile fetei, curajul ei; la un moment dat, un tovarăș de joacă o lovise din greșeală cu piciorul, redeschizându-i rănilor; făcuse un asemenea efort ca să nu plângă, încât leșinase. Când a venit acasă la noi să-mi vadă caietele am privit-o cu respect; în timp ce lua notițe cu un scris frumos, deja format, eu mă gândeam la coapsa ei umflată de sub fustița cu pliseuri. Niciodată nu mi se mai întâmplase ceva atât de interesant. Aveam chiar impresia că nu mi se întâmplase niciodată nimic.

Toți copiii pe care-i știam mă plectiseau, dar Andrée mă făcea să râd când ne plimbam între ore prin curtea de recreație; imita perfect gesturile bruște ale domnișoarei Dubois sau vocea onctuoasă a domnișoarei Vendroux, directoarea, și, datorită surorii ei mai mari, cunoștea o mulțime de mici secrete ale școlii. Domnișoarele acestea erau afiliate ordinului iezuiților, se pieptăneau cu cărare pe o parte atât timp cât nu erau decât novice, apoi cu cărare pe mijloc după ce-și rosteau jurămintele. Domnișoara Dubois, care n-avea decât treizeci de ani, era cea mai tânără: își dăduse bacalaureatul cu un an în urmă, niște eleve mai mari o văzuseră la Sorbona, îmbujorată și stânjenită de fustele sale lungi. Eram puțin scandalizată de ireverența lui Andrée, dar o găseam nostimă și-i dădeam replica atunci când improviza un dialog între două profesoare. Caricaturile ei erau atât de nimerite, încât adesea ne dădeam coate în timpul orelor când o vedeam pe domnișoara Dubois deschizând un catalog sau închizând o carte: o dată mi-a venit să râd atât de tare, încât aș fi fost dată afară cu siguranță dacă în rest n-aș fi fost o elevă model.

În primele dăți când m-am dus să mă joc la Andrée am fost îngrozită: pe lângă frații și surorile ei, în casa de pe rue de Grenelle erau întotdeauna o sumedenie de verișori și prieteni care fugeau, țipau, cântau, se deghizau, săreau pe mese, răsturnau mobile. Uneori, Malou, care avea cincisprezece ani și se dădea mare, catadicsea să intervină, dar se auzea imediat vocea doamnei Gallard: „Lasă-i pe copii să se amuze!“ Eram uimită de indiferența pe care o manifesta față de răni, cucuie, pete și farfurii sparte. „Mama nu se supără niciodată“, îmi spunea Andrée cu un zâmbet victorios. La sfârșitul după-amiezii, doamna Gallard intra surâzătoare în camera pe care o distruseserăm; ridica un scaun, ștergea fruntea fiicei sale: „Iar ești learcă

de transpirație!“ Andrée se cuibărea la pieptul ei, și preț de o clipă fața ei se transforma: îmi feream privirea cu o stinghereală în care intra probabil și o doză de gelozie, poate și invidie, precum și frica pe care o trezesc misterele.

Fusesem învățată că trebuia să-mi iubesc părinții în mod egal; Andrée nu-și ascundea preferința pentru mama ei. „Tata e prea serios“, mi-a spus liniștită într-o zi. Domnul Gallard mă descumpănea, pentru că nu semăna cu tata. Tatăl meu nu mergea niciodată la biserică, și zâmbea când se vorbea în fața lui despre miracolele de la Lourdes; îl auzisem spunând că nu exista decât o religie, iubirea pentru Franța. Lipsa lui de cucernicie nu mă deranja; mama, care era foarte pioasă, părea s-o considere normală, căci era firesc ca un bărbat superior ca tata să aibă cu Dumnezeu relații mai complicate decât femeile sau fetițele. Domnul Gallard, pe de altă parte, se împărtășea în fiecare duminică împreună cu toată familia, avea o barbă lungă și lornion și în timpul liber se ocupa cu opere de binefacere. Părul lui mătăsos, virtuțile lui creștine îl feminizau și-i scădeau prestanța în ochii mei. De altfel, nu-l vedeam decât rareori. Doamna Gallard era cea care guverna casa. Eram invidioasă pe libertatea pe care i-o lăsa lui Andrée, dar, deși îmi vorbea întotdeauna cu o afabilitate extraordinară, nu mă simțeam în largul meu în prezența ei.

Uneori, Andrée îmi spunea: „Am obosit să mă mai joc“. Mergeam să ne așezăm în biroul domnului Gallard, fără să aprindem lumina, ca să nu fim descoperite, și stăteam de vorbă; era o plăcere inedită. Părinții mei îmi vorbeau și eu le vorbeam, dar nu stăteam la taclale; cu Andrée aveam conversații în toată puterea cuvântului, așa cum aveam seara mama și tata. Citise multe cărți în timpul lungii ei convalescențe, și am fost uimită să descopăr că părea să ia poveștile ad litteram, de parcă întâmplările s-ar fi petrecut în realitate: îi detesta pe Horațiu și Poliect², îi admira pe Don Quijote și Cyrano de Bergerac, ca și când ar fi existat în carne și oase. Avea opinii foarte ferme cu privire la istorie. Îi plăceau grecii, romanii o plictiseau; dacă era insensibilă la necazurile îndurate de Ludovic al XVII-lea și familia lui, moartea lui Napoleon o tulbura în cel mai înalt grad.

Multe dintre aceste opinii erau subversive, dar, ținând cont de vârsta ei fragedă, domnișoarele ei le iertau. „Fetița asta are personalitate“, se spunea la școală. Andrée recupera iute întârzierea, o depășeam cu foarte puțin la

compuneri și a avut onoarea de a-și transcrie două lucrări în cartea de aur a gimnaziului. Cânta atât de bine la pian, încât a fost trecută imediat la nivelul mediu; a început să ia și lecții de vioară. Nu-i plăcea să coasă, dar era îndemânică; se pricepea să facă biscuiți, caramelle, trufe cu ciocolată; deși avea o constituție fragilă, știa să facă roata, șpagatul și tot felul de tumbe. Dar ceea ce-mi stârnea cel mai mult respectul erau unele trăsături aparte pe care nu le-am descifrat niciodată: când observa o piersică sau o orhidee, sau pur și simplu le auzea menționat numele, Andrée se cutremura, pielea de pe brațe i se făcea ca de găină; atunci se manifesta în modul cel mai tulburător darul excepțional cu care era înzestrată: personalitatea. Îmi spuneam în secret că Andrée era, fără îndoială, unul dintre copiii aceia minune a căror viață este povestită ulterior în cărți.

Majoritatea elevelor școlii au părăsit Parisul pe la mijlocul lui iunie din cauza bombelor și a loviturilor trase de Bertha cea Grasă³.

Familia Gallard a plecat la Lourdes, unde participa în fiecare an la un pelerinaj grandios; fiul era brancardier, fetele mai mari spălau vasele în bucătăria unui azil. Admiram faptul că lui Andrée i se încredințau aceste sarcini de adult, o respectam încă și mai mult pentru asta. În același timp însă, eram mândră de încăpățânarea eroică a părinților mei: rămânând la Paris, le arătam curajoșilor noștri soldați că civilii rezistau. Cum eram singură în clasă, doar cu o nătângă de doisprezece ani, mă simțeam importantă. Într-o dimineață, când am ajuns la școală, profesoarele și elevele erau refugiate în pivniță; acasă am râs de ele în neștire. În timpul alarmelor nu coboram în pivniță; locatarii de la etajele superioare veneau să se adăpostească la noi, dormeau pe canapelele din anticameră. Toată această agitație îmi plăcea.

La sfârșitul lui iulie am plecat la Sadernac cu mama și surorile mele. Bunicul, care-și amintea asediul din '71, își închipuia că la Paris mâncam șobolani, așa că preț de două luni ne-a îndopat cu pui și prăjituri cu fructe. Zilele acelea au fost fericite. În salon era o bibliotecă plină cu cărți vechi, cu foile ciupite de rugină; operele interzise erau ascunse sus de tot, iar mie mi se permitea să frunzăresc după bunul-plac volumele de pe rafturile inferioare. Citeam, mă jucam cu surorile mele, mă plimbam. M-am plimbat mult în acea vară. Mergeam prin crângurile de castani tăindu-mă la degete

în ferigi, pe drum culegeam buchețele de caprifoi și de voniceriu, mâncam mure, zmeură, coarne, fructe acrișoare de dracilă, inspiram aroma puternică a florilor de hrișcă, mă lipeam de pământ ca să surprind mirosul intim al ierbii-negre. Și apoi mă așezam în luncă, la poalele plopilor argintii, și deschideam un roman de Fenimore Cooper. Când bătea vântul, plopii șopteau. Vântul îmi dădea o stare de exaltare. Mi se părea că, de la un capăt al pământului la celălalt, copacii vorbeau între ei și vorbeau cu Dumnezeu; simțeam o muzică și o rugăciune care-mi străbăteau inima înainte de a urca la cer.

Plăcerile mele erau nenumărate, dar greu de povestit; i-am trimis lui Andrée doar câteva cărți poștale laconice și nici ea nu mi-a scris mai mult. Era în Landes, la bunica dinspre mamă, făcea echitație, se distra pe cinste; avea să se întoarcă la Paris abia la jumătatea lui octombrie. Nu mă gândeam prea des la ea. În vacanță nu mă gândeam aproape niciodată la viața mea de la Paris.

Am vărsat câteva lacrimi când mi-am luat rămas-bun de la plopi; îmbătrâneam, deveneam sentimentală. În tren însă mi-am adus aminte cât de mult îmi plăcea să mă întorc la școală. Tata ne aștepta pe peron în uniforma lui albastru-orizont, spunea că războiul avea să se încheie în curând. Manualele păreau încă și mai noi decât în anii precedenți: erau mai groase, mai frumoase, pocneau sub degete, miroseau splendid. În grădina Luxembourg era un miros înduioșător de frunze moarte și de iarbă arsă; domnișoarele m-au îmbrățișat cu căldură, iar temele de vacanță mi-au adus elogii entuziasmate. Atunci de ce mă simțeam atât de nefericită? Seara, după cină, mă duceam în anticameră, citeam sau scriam povești într-un caiet; surorile mele dormeau, în capătul coridorului tata îi citea mamei; era unul dintre cele mai plăcute momente ale zilei. Și totuși mă trezeam culcată pe mocheta roșie, nefăcând nimic, complet amețită. Priveam dulapul normand și pendula din lemn sculptat care închidea în pântecul său două conuri de brad din cupru și tenebrele timpului; în zid se căsca gura caloriferului, iar prin grilajul aurit se simțea căldura unui suflu grețos care urca din străfunduri. Dintr-odată, obscuritatea și toate acele obiecte mute din jurul meu mi-au stârnit frica. Auzeam vocea tatei. Cunoșteam titlul cărții, Eseu despre inegalitatea raselor umane de contele de Gobineau; cu un an în urmă îi citise din Originile Franței contemporane de Taine. Anul

următor avea să înceapă o nouă carte, iar eu aveam să fiu tot acolo, între dulap și pendulă. Câți ani? Câte seri? Să trăiești însemna oare doar atât? Să ajungi la capătul unei zile și s-o aștepți pe următoarea? Oare aveam să mă plictisesc așa până la moarte? Mi-am spus că mi-era dor de Sadernac; înainte să adorm am mai vărsat câteva lacrimi în amintirea plopilor.

Peste două zile, brusc, am înțeles despre ce era vorba. Am intrat în sala Sainte-Catherine, și Andrée mi-a zâmbit. I-am zâmbit la rândul meu și i-am întins mâna:

– Când te-ai întors?

– Aseară. Andrée m-a privit cu o anumită maliție: Nu mă îndoiesc că dumneata ai fost prezentă din prima zi de școală.

– Așa e, i-am zis. Ai avut o vacanță frumoasă?

– Foarte frumoasă. Și dumneata?

– Foarte frumoasă.

Făceam schimb de amabilități, la fel ca niște adulți; însă mi-am dat seama dintr-odată, cu uluire și bucurie, că golul din inima mea, gustul searbăd al zilelor mele avuseseră o singură cauză: absența lui Andrée. Să trăiesc fără ea însemna să nu mai trăiesc deloc. Am văzut-o pe domnișoara de Villeneuve așezându-se la catedră și mi-am repetat: „Fără Andrée nu mai trăiesc“. Bucuria mea s-a transformat rapid în angoasă: dar atunci ce avea să se aleagă de mine dacă ea murea? Aș fi stat pe taburetul acela, directoarea ar fi intrat, ar fi rostit pe un ton grav: „Să ne rugăm, copilele mele, mica voastră colegă Andrée Gallard a fost chemată la Domnul noaptea trecută“. „Ei bine, e simplu“, am hotărât. Aveam să alunec de pe taburet și să cad fără suflare și eu. Ideea nu mă speria, pentru că ne-am fi regăsit imediat la porțile cerului.

Pe 11 noiembrie am serbat armistițiul, pe străzi oamenii se îmbrățișau. Timp de patru ani mă rugasem pentru această zi măreață, și așteptam de la ea niște metamorfoze uimitoare; amintiri încetoșate îmi reveneau în suflet. Tata a reînceput să poarte ținute civile, dar nimic altceva nu s-a întâmplat;

vorbea fără încetare despre un anume capital de care-l depedaseră bolșevicii; oamenii aceștia de departe, al căror nume semăna primejdios cu acela al nemților⁴, păreau înzestrați cu niște puteri teribile: ar fi trebuit mers până la Berlin. Tata vedea viitorul în culori atât de sumbre, încât n-a îndrăznit să-și redeschidă cabinetul de afaceri; și-a găsit un post la o agenție de asigurări, dar ne-a anunțat că trebuia să ne reducem nivelul de trai. Mama a dat-o afară pe Élișă, care, de altfel, nu se purta bine – ieșea seara cu diverși pompieri –, și și-a asumat toate sarcinile gospodărești; seara era prost dispusă, la fel și tata; surorile mele plâneau adesea. Cât despre mine, nu eram deloc afectată, pentru că o aveam pe Andrée.

Andrée creștea și se înzdrăvenea. Am încetat să mă gândesc la posibilitatea morții ei, dar acum mă pândeau un alt pericol: școala nu privea cu ochi buni prietenia noastră. Andrée era o elevă scilipitoare, îmi păstram primul loc doar pentru că ea nu catadicsea să-l ocupe; îi admiram dezinvoltura fără să fiu în stare s-o imit. Cu toate acestea, ieșise din grațiile domnișoarelor. O considerau paradoxală, ironică, orgolioasă, îi reproșau că era răutăcioasă; nu izbuteau niciodată s-o prindă în flagrant delict de insolență deoarece Andrée păstra o rezervă prudentă, și probabil că asta le irita cel mai mult. Au înregistrat o mică victorie în ziua audițiilor de pian. Sala de festivități era plină: în primele rânduri, elevele purtând cele mai frumoase rochii, coafate cu zulufi, cu funde în păr; în spatele lor, profesoarele și supraveghetoarele, în corsaje de mătase, cu mănuși albe; mai în spate, părinții și invitații lor. Andrée, deghizată într-o rochie de taftă albastră, a interpretat o bucată pe care mama ei o considera prea grea și pe care, de obicei, o masacra de-a dreptul; eram emoționată, simțind toate acele priviri mai mult sau mai puțin răuvoitoare ațintite asupra ei în timp ce aborda pasajul spinos; l-a executat fără greșală și, aruncându-i mamei sale o otheadă triumfătoare, a scos limba în direcția ei. Toate fetițele au început să freacă sub zulufi; mamele tușeau scandalizate, domnișoarele schimbau priviri pline de indignare, iar directoarea devenise stăcojie la față. Când Andrée a coborât de pe estradă s-a repezit spre mama ei, care a sărutat-o râzând atât de bucuroasă, încât domnișoara Vendroux n-a îndrăznit s-o certe. Dar la câteva zile după aceea i s-a plâns mamei de influența proastă pe care o avea Andrée asupra mea: vorbeam în timpul orelor, râdeam sarcastic, nu eram atentă; i-a spus că avea de gând să ne separe în clasă, așa că am petrecut o săptămână de neliniște. Doamna Gallard, care-mi aprecia zelul la învățătură, a convins-o cu

ușurință pe mama să ne lase în pace și, cum erau cliente foarte bune, mama având trei fiice, iar doamna Gallard, șase și o influență considerabilă, am continuat să ne așezăm una lângă alta ca până atunci.

Oare Andrée ar fi fost tristă dacă am fi fost împiedicate să ne vedem? Mai puțin decât mine, fără îndoială. Ni se spunea „inseparabilele“ și ea mă prefera de departe celorlalte colege. Dar mi se părea că adorația pe care o nutrea față de mama ei făcea să pălească celelalte sentimente. Familia conta enorm pentru ea; petrecea mult timp jucându-se cu micuțele gemene, făcându-le baie, îmbrăcând acele bucăți de carne fără formă; găsea un sens în bolboroselile lor, în expresiile lor nedeslușite, le alinta cu toată dragostea. Pe de altă parte, muzica ocupa un loc foarte important în viața ei. Când se așeza la pian, când își potrivea vioara în scobitura gâtului și când asculta gânditoare melodia care i se năștea sub degete, aveam impresia c-o auzeam vorbind cu sine însăși. În comparație cu acest lung dialog care se derula în taină în sufletul ei, conversațiile noastre mi se păreau absolut puerile. Uneori, doamna Gallard, care cânta foarte bine la pian, acompania piesa pe care Andrée o interpreta la vioară, și atunci mă simțeam complet exclusă. Nu, prietenia noastră nu avea aceeași importanță pentru Andrée ca pentru mine, dar o admiram prea mult ca să sufăr din cauza asta.

În anul următor, părinții mei au părăsit apartamentul de pe bulevardul Montparnasse, s-au mutat pe rue Cassette, într-o locuință strâmtă unde n-aveam nici un colțișor doar pentru mine. Andrée m-a invitat să lucrez la ea ori de câte ori voiam. De fiecare dată când intram în camera ei eram atât de emoționată, încât îmi venea să-mi fac cruce. Deasupra patului se afla un crucifix cu un buchețel de cimișir, în față, o Sfânta Ana de Vinci; pe șemineu, un portret al doamnei Gallard și o fotografie a castelului de la Béthary; pe rafturi, biblioteca personală a lui Andrée: Don Quijote, Călătoriile lui Gulliver, Eugénie Grandet, romanul lui Tristan și al Isoldei din care știa pasaje întregi pe de rost; cum, în general, îi plăceau cărțile realiste sau satirice, predilecția pentru această epopee amoroasă mă deconcerta. Examinam neliniștită pereții și obiectele care o înconjurau pe Andrée. Aș fi vrut să înțeleg ce-și spunea când își plimba arcușul peste coardele viorii. Aș fi vrut să știu de ce, cu atâtea pasiuni, cu atâtea ocupații și aptitudini, avea adesea un aer retras, care-mi părea melancolic. Era foarte credincioasă. Când mă duceam să mă rog în capelă, mi se întâmpla s-o

găsesc îngenuncheată la baza altarului, cu capul în mâini sau cu brațele întinse spre o oprire de pe Drumul Crucii. Oare se gândea să intre mai târziu la mănăstire? Totuși, ținea la libertatea ei și la bucuriile lumii acesteia. Ochii îi străluceau când îmi povestea ce făcuse în vacanță: petrecea ore în șir călărind la galop prin pădurile de pini ale căror ramuri joase îi zgâriau fața, înota în apele nemișcate din iazuri sau în cele iuți ale fluviului Adour. Oare la paradisul acela visa ea când rămânea împietrită în fața caietelor, cu privirea pierdută? Într-o zi, dându-și seama că o observam, a râs stânjenită:

– Ești de părere că-mi pierd vremea?

– Eu? Nici vorbă!

Andrée m-a studiat cu un aer puțin batjocoritor:

– Dumitale nu ți se întâmplă niciodată să visezi la un lucru sau altul?

– Nu, i-am răspuns spăsită.

La ce-aș fi putut să visez? O iubeam pe Andrée mai presus de orice, și ea era lângă mine.

Nu visam, continuam să-mi învăț lecțiile, căutam să știu cât mai multe. Andrée mă cam lua peste picior, dar își bătea joc mai mult sau mai puțin de toată lumea, așa că-i acceptam cu bună dispoziție ironiile. O dată totuși m-au atins direct în inimă. În anul acela, în mod excepțional, mi-am petrecut vacanța de Paște la Sadernac. Am descoperit primăvara și am fost uluită. M-am așezat la o masă din grădină, în fața unei coli albe de hârtie, și preț de două ore i-am descris lui Andrée iarba fragedă presărată cu narcise și ciuboțica-cucului, parfumul glicinelor, albastrul cerului și vârtoarea ce-mi cuprinsese sufletul. Nu mi-a răspuns. Când am revăzut-o în vestiarul școlii am întrebat-o pe un ton plin de reproș:

– De ce nu mi-ai scris? Nu mi-ai primit scrisoarea?

– Ba am primit-o.

– Atunci ești o leneșă îngrozitoare! i-am spus.

Andrée a izbucnit în râs:

– M-am gândit că mi-ai trimis din greșeală o temă pentru vacanță...

Am simțit că roșeam până în vârful urechilor.

– O temă?

– Haide, doar n-ai așternut pe hârtie toată literatura aceea numai pentru mine! Sunt sigură că e ciorna unei compuneri: „Descrieți primăvara“.

– Nu, i-am zis. E fără îndoială o literatură de proastă calitate, dar scrisoarea era numai pentru dumneata.

Surorile Boulard se apropiau, curioase și volubile, așa că n-am mai continuat discuția. Dar la ora de latină m-am încurcat în explicații. Scrisoarea mea i se păruse ridicolă lui Andrée, și asta mă durea; mai grav, nici măcar nu bănuia în ce măsură aveam nevoie să-i împărtășesc totul. Acest lucru îmi provoca o nefericire teribilă: după cum tocmai îmi dădusem seama, ea nu știa absolut nimic despre sentimentele pe care i le purtam.

Am ieșit împreună de la școală. Mama nu mai venea să mă ia, și de obicei plecam cu Andrée. Dintr-odată, m-a prins de cot; era un gest insolit, căci ne țineam întotdeauna la distanță.

– Sylvie, îmi pare rău pentru ce ți-am spus mai devreme, mi-a zis dintr-o suflare. A fost o răutate; știu foarte bine că scrisoarea duminică nu era o temă pentru vacanță.

– Presupun că era ridicolă, am oftat.

– Nicidecum! Adevărul e că eram într-o dispoziție ucigătoare în ziua când am primit-o, iar dumneata aveai un aer atât de entuziasmat!

– De ce erai prost dispusă? am întrebat-o.

Andrée a rămas tăcută o clipă, apoi mi-a spus:

– Așa, fără vreun motiv anume. Sau pentru toate motivele. După o scurtă ezitare, a reluat brusc: Am obosit să tot fiu un copil. Nu ți se pare că nu se mai termină?

Am privit-o stupefiată. Andrée era mult mai liberă decât mine; iar eu, deși în casa noastră nu era mare veselie, nu-mi doream defel să îmbătrânesc. Ideea că aveam deja treisprezece ani mă înspăimânta.

– Nu, i-am spus. Viața oamenilor mari mi se pare foarte monotună; toate zilele sunt la fel, nu mai înveți nimic...

– Ah! În viață nu contează doar studiile, mi-a replicat ea nerăbdătoare.

Aș fi vrut să protestez: „Nu sunt doar studiile, ești și dumneata“. Dar schimbaserăm subiectul conversației. Îmi spuneam abătută: „În cărți, oamenii își fac declarații de dragoste, de ură, îndrăznesc să povestească tot ce le trece prin suflet; de ce e imposibil în viață?“ Aș fi mers două zile și două nopți fără să mănânc și să beau, numai ca s-o văd pe Andrée o oră, numai ca să-i alin o durere; și ea nu știa nimic despre asta!

Timp de câteva zile mi-am rumegat posomorâtă aceste gânduri până când am avut o revelație: aveam să-i ofer un cadou lui Andrée de ziua ei.

Părinții sunt imprevizibili: de obicei, mama îmi respingea inițiativele ca fiind absurde, însă a fost de acord cu ideea acestui cadou. Am hotărât să fac, după un tipar din *La Mode pratique*, o poșetă care urma să fie culmea luxului. Am ales o mătase în roșu și albastru țesută cu fir de aur, groasă și sclipitoare, care mi se părea frumoasă ca un basm. Am montat-o pe o armătură din fibre vegetale împletite, pe care am confecționat-o eu însămi. Deși nu-mi plăcea să cos, mi-am dat toată silința, așa că atunci când am terminat-o, poșeta arăta splendid, cu dublura din satin vișiniu și compartimentele extensibile. Am împachetat-o în hârtie de mătase și am pus-o într-o cutie pe care am legat-o cu o fundă. În ziua în care Andrée a împlinit treisprezece ani, mama m-a însoțit la petrecere; era deja multă lume, și m-am simțit intimidată când i-am întins cutia sărbătoritei:

– E pentru ziua dumitale, i-am spus. Întrucât mă privea surprinsă, m-am grăbit să adaug: Am făcut-o eu însămi.

A despachetat poșeta strălucitoare și am văzut cum sângele i-a urcat în obraji:

– Sylvie! E o minunăție! Ești atât de drăguță!

Am avut senzația că, dacă mamele noastre n-ar fi fost de față, m-ar fi sărutat.

– Mulțumește-i și doamnei Lepage, a îndemnat-o doamna Gallard pe tonul ei afabil. Pentru că, fără îndoială, dânsa e cea care și-a dat toată silința...

– Vă mulțumesc, doamnă, a spus Andrée laconic, după care mi-a zâmbit iarăși emoționată.

În timp ce mama protesta slab, am simțit un mic șoc în stomac. Tocmai îmi dădusem seama că doamnei Gallard nu-i mai plăcea de mine.

În prezent admir perspicacitatea acelei femei vigilente: realitatea este că eram pe cale să mă schimb. Învățătoarele mi se păreau dintr-odată proaste, mă amuzam să le adresez întrebări care le puneau în încurcătură, aveam întotdeauna replică, le primeam observațiile cu impertinență. Mama mă certa puțin, dar tata, când îi povesteam despre necazurile mele cu domnișoarele, râdea. Acest râs mă absolvea de orice scrupul; pe de altă parte, nu mi-am imaginat nici o clipă că Dumnezeu putea fi ofensat de abaterile mele. Când mă spovedeam nu pierdeam timpul cu prostioare copilărești. Mă împărtășeam de mai multe ori pe săptămână, iar abatele Dominique mă încuraja să continui pe calea contemplației mistice: viața mea profană nu avea nimic de-a face cu această aventură sacră. Greșelile de care mă acuzam aveau legătură mai ales cu stările mele sufletești: îmi slăbise fervoarea, uitasem prea mult timp de prezența divină, fusesem distrată când mă rugasem, mă judecasem prea indulgent. Tocmai terminasem de înșirat lista acestor neajunsuri, când am auzit prin paravan glasul abatelui Dominique:

– Asta e tot?

Am încremenit.

– Mi s-a spus că mica mea Sylvie nu mai e cea de odinioară, a continuat vocea. Se pare că a devenit împrăștiată, neascultătoare, insolentă.

Cu obraji în flăcări, n-am reușit să scot nici o vorbă.

– Începând de azi va trebui să fii atentă la lucrurile acestea, a rostit vocea. O să stăm de vorbă despre ele.

După ce abatele Dominique mi-a dat iertarea de păcate am ieșit din confesional cu tâmplele arzând; am fugit din capelă fără să-mi mai fac penitența. Eram mult mai răscolită decât în ziua când, în metrou, un bărbat își întredeschisese pardesiul ca să-mi arate ceva roz.

Timp de opt ani îngenuncheasem în fața abatelui Dominique așa cum îngenunchezi în fața lui Dumnezeu; și nu era decât un bătrân bârfitor care stătea la taclale cu domnișoarele și care le lua balivernele în serios. Îmi era rușine că-mi deschisese sufletul în fața lui; mă trădase. De acum, când îi observam sutana neagră pe vreun coridor, roșeam și o luam la fugă.

În ultima parte a anului aceleia și în anul următor m-am spovedit unor vicari de la Saint-Sulpice; îi schimbam adesea. Am continuat să mă rog și să meditez, dar în vacanță am cunoscut iluminarea. Îmi plăcea Sadernac în continuare și, ca pe vremuri, făceam plimbări lungi acolo; dar acum murele și alunele mă plectiseau, voiam să gust din laptele-câinelui, să mușc din fructele otrăvitoare care au culoarea miniului și poartă frumosul nume enigmatic de pecetea-lui-Solomon. Făceam o mulțime de lucruri interzise: mâncam mere între mese, luam pe ascuns romanele lui Alexandre Dumas de pe rafturile de sus ale bibliotecii; purtam discuții instructive despre misterul nașterilor cu fiica unui arendaș; noaptea, în pat, îmi spuneam povești bizare care mă aduceau în stări bizare. Într-o seară, culcată pe un câmp înrourat, privind luna, mi-am zis: „Sunt păcate!“ și totuși eram ferm hotărâtă să mănânc, să citesc și să visez în continuare, după bunul meu plac. „Nu cred în Dumnezeu!“, mi-am spus. Cum să crezi în Dumnezeu și să alegi deliberat să ieși din cuvântul lui? Această evidență m-a lăsat ca trăsniță: nu credeam.

Nici tata, nici scriitorii pe care-i admiram nu credeau; și, fără îndoială, lumea nu se explica fără Dumnezeu, dar Dumnezeu nu explica mare lucru,

oricum nu se înțelegea nimic. M-am acomodat ușor cu noua mea situație. Cu toate acestea, când m-am întors la Paris m-a năpădit panica. Nu poți să te împiedici să gândești ceea ce gândești; totuși, tata vorbea odinioară despre împușcarea defetiștilor, și cu un an în urmă o elevă din clasele superioare fusese dată afară de la școală pentru că, după cum se șoptea, își pierduse credința. Trebuia să-mi ascund cu mare grijă rușinea; noaptea mă trezeam learcă de sudoare la gândul că Andrée ar fi putut bănuși ceva.

Din fericire, nu vorbeam niciodată nici despre sexualitate, nici despre religie. Multe alte probleme începuseră să ne preocupe. Studiam Revoluția Franceză; îi admiram pe Camille Desmoulins, Madame Roland, chiar și pe Danton. Discutam la nesfârșit despre dreptate, egalitate, proprietate. În aceste privințe, opinia domnișoarelor nu conta câtuși de puțin, iar părinții noștri aveau idei ferm înrădăcinate care nu ne mai satisfăceau. Tata citea cu plăcere *L'Action française*. Domnul Gallard era mai democrat, în tinerețe îl interesaseră ideile lui Marc Sangnier; dar nu mai era tânăr, și-i explica lui Andrée că orice socialism aduce cu sine în mod necesar o nivelare în jos și abolirea valorilor spirituale. Nu ne convingea, dar unele argumente de-ale lui ne stârneau neliniștea. Am încercat să discutăm cu prietenele lui Malou, fete mai mari care ar fi trebuit să știe mai multe decât noi; dar ele gândeau la fel ca domnul Gallard și aceste chestiuni le interesau prea puțin. Preferau să vorbească despre muzică, pictură, literatură, în mod prostesc, de altfel. Malou ne ruga adesea, atunci când avea musafiri, să servim ceaiul, dar simțea că nu aveam nici o stimă pentru invitatele ei, așa că încerca, prin represalii, să-și impună superioritatea asupra lui Andrée. Într-o după-amiază, Isabelle Barrière, care era îndrăgostită, în modul cel mai idealist cu putință, de profesorul ei de pian – un bărbat însurat, tată a trei copii –, a adus în discuție romanele de dragoste; rând pe rând, Malou, verișoara Guite și surorile Gosselin și-au exprimat preferințele.

– Și tu, Andrée? a vrut Isabelle să știe.

– Romanele de dragoste mă plictisesc, a replicat Andrée încruntată.

– Ei, haide! a exclamat Malou. Toată lumea știe că poți să reciți de la cap la coadă Tristan și Isolda.

A adăugat că nu-i plăcea deloc povestea. Lui Isabelle îi plăcea; a declarat visătoare că i se părea foarte emoționantă această epopee de dragoste platonice. Andrée a izbucnit în râs:

– Platonice, dragostea dintre Tristan și Isolda! Nu, n-are nimic platonice.

S-a lăsat o tăcere jenantă. În cele din urmă, Guite a rostit sec:

– Fetițele n-ar trebui să vorbească despre ceea ce nu înțeleg.

Andrée a râs iarăși, fără să răspundă. Am cercetat-o uimită. Oare ce voise să spună? Nu concepeam decât un fel de dragoste: cea pe care o nutream pentru ea.

– Biata Isabelle! mi-a spus Andrée când am ajuns în camera ei. O să trebuiască să-l dea uitării pe Tristan al ei: e practic logodită cu un chel, ce groaznic! A adăugat cu un zâmbet sarcastic: Sper că totuși crede în îndrăgostirea sacramentală.

– Ce mai e și asta?

– Mătușa mea Louise, mama lui Guite, afirmă că în momentul în care logodnicii pronunță „Da“-ul sacramental, se îndrăgostesc fulgerător unul de celălalt. Vezi dumneata, pentru mame e o teorie comodă. N-au nevoie să-și bată capul cu sentimentele fiicelor, Dumnezeu se ocupă de asta.

– Nimeni nu poate să creadă așa ceva, i-am spus.

– Guite crede. După o clipă de tăcere, Andrée a reluat: Mama nu merge până acolo, dar îmi spune că, odată ce ești căsătorit, primești binecuvântarea divină.

A aruncat o privire spre portretul mamei sale.

– Mama a fost foarte fericită cu tata, mi-a spus pe un ton inexpressiv; și totuși, dacă bunica n-ar fi silit-o, nu s-ar fi măritat cu el. L-a refuzat de două ori.

M-am uitat la fotografia doamnei Gallard: era bizar să te gândești că avusese o inimă de fată tânără.

– L-a refuzat!

– Da, tata i se părea prea auster. El o iubea, așa că nu s-a descurajat. Și în timpul logodnei a început să-l iubească și ea, a încheiat Andrée fără convingere.

Timp de câteva momente am chibzuit în tăcere.

– Probabil nu e prea vesel să trăiești de dimineața până seara cu un om pe care nu-l iubești, am spus.

– Trebuie să fie oribil, a întărit Andrée. S-a cutremurat, ca și când ar fi văzut o orhidee, iar pielea de pe brațe i s-a făcut ca de găină. La catehism suntem învățate că trebuie să ne respectăm corpul; prin urmare, să te vinzi într-o căsnicie e la fel de rău ca atunci când te vinzi în afara ei, a adăugat ea.

– Nu suntem obligate să ne mărităm, i-am zis.

– Eu o să mă mărit. Dar nu înainte să împlinesc douăzeci și doi de ani. Cu un gest brusc, a așezat pe masă culegerea de texte în latină. Ce-ar fi să ne apucăm de lucru?

M-am așezat lângă ea și ne-am cufundat în traducerea bătăliei de la Trasimene.

Nu le-am mai servit ceaiul prietenelor lui Malou. În mod clar, ca să găsim un răspuns la întrebările care ne preocupau, nu ne puteam bizui decât pe noi înșine. N-am discutat niciodată atât ca în anul acela. Și, în pofida secretului pe care nu i l-am împărtășit, intimitatea noastră n-a fost niciodată atât de strânsă. Ni s-a dat voie să mergem împreună la Odéon, să vedem piesele clasice. Am descoperit literatura romantică: eu eram înnebunită după Hugo, Andrée îl prefera pe Musset, amândouă îl admiram pe Vigny. Am început să facem proiecte de viitor. Era stabilit ca, după bacalaureat, să-mi continui studiile; Andrée spera să i se permită și ei să urmeze cursuri la Sorbona. La sfârșitul trimestrului am avut cea mai mare bucurie din toată copilăria:

doamna Gallard m-a invitat pe neașteptate să petrec două săptămâni la Béthary.

Credeam că Andrée mă va aștepta la gară; coborând din tren, am fost surprinsă s-o văd pe doamna Gallard. Purta o rochie în alb și negru, o pălărie neagră de pai cu boruri mari, ornată cu margarete, și o panglică albă de fai la gât. Și-a apropiat buzele de fruntea mea, fără să o atingă.

– Ai avut o călătorie plăcută, mica mea Sylvie?

– Foarte plăcută, doamnă, dar mă tem că sunt murdară de cărbune din cap până-n picioare, i-am răspuns.

În prezența doamnei Gallard mă simțeam întotdeauna oarecum vinovată. Mâinile mi-erau murdare, fără îndoială, și fața, dar ea n-a părut să observe. Avea un aer distrat; adresându-i angajatului un surâs mașinal, s-a îndreptat spre o șaretă englezească trasă de un roib, a desfăcut frâiele legate de un țaruș și a sărit vioaie în vehicul.

– Urcă!

M-am așezat lângă ea; frâiele atârnavă moi în mâinile ei înmănușate.

– Voiam să-ți vorbesc înainte să te vezi cu Andrée, mi-a spus fără să se uite la mine.

Am încremenit. Ce recomandări voia să-mi facă? Ghicise că nu mai credeam? Dar atunci de ce mă invitase?

– Andrée are necazuri, și dumneata trebuie să mă ajuți.

Am repetat prosteste:

– Andrée are necazuri?

Eram jenată că doamna Gallard îmi vorbea dintr-odată ca unui adult, mi se părea suspect. A tras de hățuri și a pocnit din limbă, iar calul a pornit cu pași mărunți.

– Andrée nu ți-a vorbit niciodată despre iubitul ei Bernard?

– Nu.

Șareta înainta pe un drum prăfuit având salcâmi de-o parte și de alta. Doamna Gallard tăcea.

– Tatăl lui Bernard posedă domeniul învecinat cu al mamei mele, mi-a spus în cele din urmă. Aparține uneia dintre familiile acelea basce care au făcut avere în Argentina; acolo trăiește în cea mai mare parte a timpului, împreună cu soția și ceilalți copii. Dar Bernard era bolnăvicios, suporta greu clima; și-a petrecut aici toată copilăria, cu o mătușă bătrână și preceptorii. Și-a întors capul spre mine înainte de a continua: Știi că, după accident, Andrée a stat un an la Béthary, culcată pe o scândură. Bernard venea în fiecare zi să se joace cu ea; era singură, suferea, se plictisea, și apoi, la vârsta aceea, n-avea nici o importanță.

Tonul ei de scuză mă nedumerea.

– Andrée nu mi-a vorbit despre asta, i-am zis.

Aveam un nod în gât. Îmi venea să sar din șaretă și să fug unde vedeam cu ochii, ca atunci când fugisem cât mai departe de confesional și de abatele Dominique.

– S-au revăzut în fiecare vară, făceau echitație împreună. Încă nu erau decât niște copii. Doar că între timp au crescut. Doamna Gallard mi-a căutat privirea; în ochii ei era o notă imploratoare. Vezi dumneata, Sylvie, este absolut exclus ca Bernard și Andrée să se căsătorească vreodată. Tatăl lui Bernard se opune acestei idei în aceeași măsură ca noi. Prin urmare, a trebuit să-i interzic lui Andrée să-l mai vadă.

Am bolborosit fără să stau pe gânduri:

– Înțeleg.

– A primit foarte prost decizia noastră. Aruncându-mi iarăși o privire deopotrivă suspicioasă și imploratoare, doamna Gallard a subliniat: Contez

enorm pe dumneata.

– Ce pot să fac? am întrebat-o.

Cuvintele îmi ieșeau din gură, dar n-aveau nici un sens, și nu le înțelegeam pe cele care-mi intrau în urechi; capul mi-era plin de gălăgie și de noapte.

– Să-i distragi atenția, să-i vorbești despre lucrurile care o interesează. Și apoi, dacă ai ocazia, s-o aduci cu picioarele pe pământ. Mă tem c-o să se îmbolnăvească. Dar în momentul acesta nu pot să-i spun nimic.

Doamna Gallard era vizibil neliniștită și supărată, însă asta nu mă impresiona defel; dimpotrivă, în momentul acela am detestat-o. Am murmurat din vârful buzelor:

– O să încerc.

Roibul a străbătut la trap o alee mărginită de stejari americani și s-a oprit în fața unui conac impunător, cu zidurile acoperite de viță sălbatică; îl văzusem într-o fotografie de pe șemineul lui Andrée. Știam acum de ce-i plăcea să meargă la Béthary și să facă lungi plimbări călare; știam la ce se gândea când privirea i se încețoșa.

– Bine ai venit!

Andrée a coborât zâmbitoare treptele peronului. Purta o rochie albă cu un colier verde, iar părul ei tuns scurt strălucea ca o cască. Avea aerul unei adevărate domnișoare, și mi-am zis dintr-odată că era foarte drăguță; era o idee nepotrivită, căci nici una dintre noi nu acorda vreo importanță frumuseții.

– Cred că Sylvie ar vrea să se aranjeze puțin. După aceea coborâți la masă, ne-a spus doamna Gallard.

Am urmat-o pe Andrée printr-un vestibul care mirosea a cremă cu caramel, ceară proaspătă și mobilă veche. Turturelele uguiau, iar cineva cânta la pian în casă. Am urcat pe o scară, și Andrée a împins o ușă, zicându-mi:

– Mama te-a instalat în camera mea.

Înăuntru era un pat mare al cărui baldachin avea stâlpi torsadați, iar în capătul opus se vedea un divan îngust. Cât m-ar fi bucurat, doar cu o oră în urmă, ideea de a împărți camera cu Andrée! Dar am intrat cu inima strânsă. Doamna Gallard se servea de mine: Ca să-și spele păcatele? Ca să-i distragă atenția lui Andrée? Ca s-o supravegheze? De ce se temea, mai precis?

Andrée s-a apropiat de fereastră.

– Când e vreme frumoasă se văd Pirineii, mi-a spus cu indiferență.

Se lăsa seara, și vremea nu era prea frumoasă. M-am șters pe față și m-am pieptănat în timp ce-i povesteam fără convingere cum decursese călătoria: luasem trenul singură pentru prima oară, fusese o adevărată aventură, și totuși nu mai găseam nimic de adăugat.

– Ar trebui să te tunzi, m-a sfătuit ea.

– Mama nu vrea, i-am răspuns.

Mama găsea că tunsorile scurte erau indicația unor moravuri îndoielnice. Mi-am făcut un coc trist la ceafă.

– Să coborâm, să-ți arăt biblioteca, mi-a zis Andrée.

Se auzea în continuare melodia la pian, dar și niște voci de copii cântând; casa era plină de sunete, clinchete de veselă, zgomote de pași. Am intrat în bibliotecă, unde am văzut *La Revue des Deux Mondes*, colecția completă, începând cu primul număr, operele lui Louis Veuillot⁵, cele ale lui Montalembert⁶, predicile lui Lacordaire⁷, discursurile contelui de Mun⁸, Joseph de Maistre⁹ integral; pe gheridoane, portretele unor bărbați cu favoriți și ale unor bătrâni bărboși; erau strămoșii lui Andrée, cu toții catolici militanți.

Deși morți, simțai că erau acolo ca acasă, și, printre toți acești domni austeri, Andrée părea nelalocul ei: prea tânără, prea fragilă și, mai ales, prea vie.

La semnalul unui clopoțel am mers în sufragerie. Ce mulți erau! Îi cunoșteam pe toți, cu excepția bunicii, care sub eșarfa albă avea un chip clasic de bunică; nu mi-a făcut nici o impresie. Fratele mai mare purta sutană, tocmai intrase la seminar. Purta cu Malou și cu domnul Gallard o discuție despre dreptul de vot al femeilor, și se părea că nu vorbeau prima oară despre acest lucru. Da, era scandalos că o mamă de familie avea mai puține drepturi decât un muncitor bețiv, dar domnul Gallard obiecta că, în rândul muncitorimii, femeile sunt mai roșii decât bărbații; în cele din urmă, dacă legea era adoptată, avea să le servească dușmanilor Bisericii. Andrée tăcea. La capătul mesei, gemenele se bombardau cu cocoloașe de pâine; doamna Gallard le privea cu o îngăduință surâzătoare. M-am gândit atunci, pentru prima dată, că surâsul acela ascundea o capcană. Invidiasem adesea independența lui Andrée; dintr-odată, mi-am dat seama că era mult mai puțin liberă decât mine. Avea tot acel trecut în spate; în jurul ei, acea casă imensă, acea familie numeroasă: o închisoare ale cărei porți erau păzite cu mare grijă.

– Ei bine, ce părere ai despre noi? m-a întrebat Malou pe nepusă masă.

– Eu? Nici una, de ce?

– Privirea dumitale a făcut înconjurul mesei; te gândești fără îndoială la ceva.

– La faptul că sunteți o familie numeroasă, atâta tot, i-am răspuns.

Mi-am zis că trebuia să învăț să-mi supraveghez mimica.

Pe când plecam de la masă, doamna Gallard i-a spus lui Andrée:

– Ar trebui să-i arăți parcul lui Sylvie.

– Așa e, a zis ea.

– Să vă îmbrăcați bine, noaptea e răcoare.

Andrée a luat din vestibul două pelerine impermeabile. Turturelele dormeau. Am ieșit pe ușa din spate, care dădea spre anexe. Între magazie și

șopron, un câine-lup trăgea gemând de lanțul cu care era legat. Andrée s-a apropiat de cușcă.

– Haide, biata mea Mirza, te scot la plimbare.

A dezlegat căteaua, care a țopăit bucuroasă în jurul ei, apoi a luat-o la fugă în fața noastră.

– Crezi că animalele au suflet? m-a întrebat Andrée.

– Nu știu.

– Dacă n-au, e foarte nedrept! Sunt la fel de nefericite ca oamenii. Și nu pot să înțeleagă de ce. E mai rău când nu înțelegi.

Nu i-am răspuns. Așteptasem atâta seara aceea! Îmi spuseseam că în sfârșit aveam să fiu în centrul vieții ei, și cu toate astea nu mi se păruse niciodată mai departe; nu mai era aceeași Andrée de când secretul ei purta un nume. Am parcurs în tăcere niște alei prost întreținute, pe care creșteau nalbe și scaieți. Parcul era plin de flori și de copaci frumoși.

– Să ne așezăm aici, mi-a zis Andrée arătându-mi o bancă de sub un cedru argintiu. A scos din poșetă un pachet de Gauloises: Ți pot oferi una?

– Nu, i-am spus. De când fumezi?

– Mama nu-mi dă voie; dar, odată ce-am început să fiu neascultătoare...

A aprins o țigară trimițându-și fumul în ochi. Mi-am făcut curaj:

– Andrée, ce se întâmplă? Povestește-mi.

– Presupun că mama te-a pus la curent. A insistat să vină să te ia de la gară...

– Mi-a vorbit despre prietenul dumitale Bernard. Nu mi-ai spus niciodată nimic.

– Nu puteam să vorbesc despre Bernard, mi-a zis Andrée, și am observat că mâna ei stângă s-a deschis și s-a contractat într-un soi de spasm. Acum e o poveste publică.

– Să nu vorbim despre asta dacă nu vrei, i-am spus cu vioiciune.

Andrée m-a privit:

– Cu dumneata e altfel; dumitale vreau să-ți povestesc. A inhalat cu pricepere puțin fum. Ce ți-a spus mama?

– Cum ați devenit prieteni, Bernard și dumneata. Și faptul că ți-a interzis să-l mai vezi.

– Mi-a interzis, într-adevăr, a spus Andrée aruncându-și țigara și strivind-o cu călcâiul. În seara când am sosit m-am plimbat cu Bernard după cină; m-am întors târziu. Mama mă aștepta, am văzut imediat că avea o expresie ciudată. Mi-a pus o mulțime de întrebări. Ridicând din umeri, a pufnit iritată: M-a întrebat dacă ne sărutaserăm! Sigur că ne sărutăm! Ne iubim!

Mi-am plecat fruntea. Andrée era nefericită, iar gândul acesta mă chinuia; însă nefericirea ei îmi era străină, căci iubirile care presupun săruturi nu însemnau nimic pentru mine.

– Mama mi-a spus niște lucruri oribile, a continuat Andrée strângându-și pelerina în jurul trupului.

– Dar de ce?

– Părinții lui sunt mult mai bogați decât noi, dar nu sunt din mediul nostru, nici pe departe. Se pare că acolo, la Rio, duc o viață bizară, foarte împrăștiată, mi-a spus ea cu un aer puritan, după care a adăugat în șoaptă: Iar mama lui Bernard e evreică.

M-am uitat la Mirza, nemișcată în mijlocul peluzei, cu urechile ciulite spre stele: la fel ca ea, nu eram în stare să-mi exprim trăirile în cuvinte.

– Și atunci? am zis.

– Mama s-a dus să discute cu tatăl lui Bernard, care a fost într-un totu de acord: nu eram o partidă bună. A hotărât să-l ducă pe Bernard în vacanță la Biarritz, apoi vor lua vaporul spre Argentina. Bernard se simte destul de bine acum.

– A plecat deja?

– Da. Mama îmi interzisesese să-mi iau rămas-bun, dar n-am ascultat-o. Nu poți să știi. Nu e nimic mai îngrozitor decât să-l faci să sufere pe omul pe care-l iubești. Vocea a început să-i tremure: A plâns! Vai, cum a plâns!

– Câți ani are? am întrebat-o. Cum e?

– Are cincisprezece ani, la fel ca mine. Dar nu știe nimic despre viață. Nimănui nu i-a păsat de el, nu mă avea decât pe mine. Scotocind prin poșetă, a murmurat: Am o poză de-a lui.

L-am privit pe băiețelul necunoscut care o iubea pe Andrée, pe care ea îl săruta și care plânsese atâta. Avea ochi mari, de culoare deschisă, cu pleoape bombate, un păr întunecat tuns à la Caracalla; semăna cu sfântul Tarcisius în ipostaza de martir.

– Are ochi și obraji de băiețel, mi-a zis Andrée. Dar vezi ce tristă îi e gura; pare să se scuze că există pe pământ. Și-a sprijinit capul de spătarul băncii și, privind cerul, a suspinat: Uneori mă gândesc că aș prefera să fie mort; măcar așa aș fi singura care suferă. Din nou, mâna i-a tresărit într-un spasm. Nu pot să suport ideea că în clipa asta Bernard plânge!

– O să vă revedeți! i-am spus. Pentru că vă iubiți, o să vă revedeți! Într-o bună zi o să fiți majori.

– Peste șase ani, e prea mult. La vârsta noastră e prea mult. Nu, a gemut disperată Andrée, știu bine că n-o să-l mai văd niciodată.

Niciodată! Era prima oară când cuvântul acesta îmi apăsa inima cu toată greutatea lui. L-am repetat în sinea mea, sub cerul fără margini, și mi-a venit să țip.

– Când m-am întors, după ce i-am spus adio, am urcat pe acoperișul casei, mi-a mărturisit Andrée. Voiam să mă arunc.

– Voiai să te sinucizi?

– Am rămas două ore acolo; am ezitat două ore. Nu trebuie să-mi pese că sunt dangată, îmi spuneam. Dacă Dumnezeu nu e bun, nu țin să merg în paradisul lui. Dând din umeri, a continuat: Cu toate astea, mi-a fost frică. Oh, nu de moarte, dimpotrivă, voiam din tot sufletul să mor! Nu, mi-a fost frică de iad. Dacă merg în iad, s-a terminat pentru vecie, n-o să-l mai văd pe Bernard.

– O să-l revezi pe lumea asta! am asigurat-o.

Andrée a scuturat din cap.

– S-a terminat. Apoi s-a ridicat brusc: Să ne întoarcem. Mi s-a făcut frig.

Am traversat peluza în tăcere. Andrée a legat-o pe Mirza, apoi am urcat în camera noastră. M-am culcat sub baldachin, iar ea, pe divan. Și-a stins veioza.

– Nu i-am mărturisit mamei că l-am revăzut pe Bernard, mi-a zis peste câteva clipe. Nu vreau să aud lucrurile pe care ar avea să mi le spună.

Am ezitat. Nu-mi plăcea de doamna Gallard, dar eram datoră să-i spun adevărul prietenei mele:

– Își face o mulțime de griji pentru dumneata.

– Da, presupun că-și face griji, mi-a replicat ea.

În zilele următoare Andrée n-a făcut nici o aluzie la Bernard, și eu n-am îndrăznit să aduc vorba despre el. Dimineăța cânta mult timp la vioară, aproape întotdeauna niște melodii triste. Apoi ieșeam la soare. Ținutul acela era mai arid decât al meu, de-a lungul drumurilor prăfuite am învățat să recunosc mirosul aspru al smochinilor; în pădure am cunoscut gustul semințelor de pin, am supt lacrimile rășinoase lipite de trunchiurile

coniferelor. La întoarcerea din plimbare Andrée intra în grajd să-și mângâie căluțul alezan, dar nu-l mai încăleca.

După-amiezile erau mai puțin liniștite. Doamna Gallard hotărâse s-o mărite pe Malou, și ca să camufleze vizitele diverșilor băieți mai mult sau mai puțin necunoscuți deschidea larg porțile casei tinerilor de familie bună din împrejurimi. Oaspeții jucau tenis și crochet, dansau pe peluză, vorbeau despre vreme în timp ce mâncau prăjituri. În ziua când Malou a coborât din camera ei într-o rochie de șantung ecru, cu părul proaspăt spălat și buclat cu drotul, Andrée mi-a dat un ghiont:

– E în ținuta de întrevedere.

Malou și-a petrecut după-amiaza împreună cu un student de la Saint-Cyr foarte urât, care nu juca tenis, nu dansa și nu vorbea; din când în când ne culegea mingile. După plecarea lui, doamna Gallard s-a închis cu fiica ei mai mare în bibliotecă. Cum fereastra era deschisă, am auzit vocea lui Malou: „Nu, mamă, nu ăsta! E prea plicticos!”

– Biata Malou, a oftat Andrée. Toți tipii care-i sunt prezentați sunt atât de proști și de urâți!

S-a așezat în leagăn. Lângă magazie era un fel de spațiu pentru exerciții în aer liber, iar Andrée utiliza adesea trapezul sau bara fixă, era foarte pricepută. S-a prins de frânghii și mi-a cerut:

– Împinge-mă!

Am împins-o. Când a prins puțin avânt s-a ridicat în picioare și a zvâcnit cu putere din gambe; în clipa următoare, leagănul și-a luat zborul spre vârfurile copacilor.

– Nu așa de sus! am strigat.

Nu mi-a răspuns; zbura, ajungea jos, apoi zbura și mai sus. Gemenele, care se jucau cu rumegușul din jurul butucului de tăiat lemne, lângă cușca Mirzei, își ridicaseră capetele curioase; în depărtare se auzea zgomotul

înfundat al rachetelor care loveau mingile. Andrée se atingea de frunzele arțarilor, și mi s-a făcut frică; auzeam gemând cârligele de oțel.

– Andrée!

În casă era liniște. Prin oberliht, o rumoare vagă urca dinspre bucătărie; florile de nemțisor și de pana-zburătorului care creșteau pe marginea zidului abia dacă se mișcau. Mie mi-era frică. N-am îndrăznit să prind leagănul, nici să insist cu rugămințile, dar mă gândeam că avea să se răstoarne sau, cuprinsă de amețea, avea să scape frânghiile din mâini: mi se făcea greață numai privind-o cum oscila până la cer ca un pendul pradă nebuniei. De ce nu înceta? Când trecea prin dreptul meu, țeapănă în rochia ei albă, avea ochii ficși, buzele strânse. Poate că ceva îi plesnise în creier și nu mai era în stare să se oprească. Atunci a sunat clopotul care ne chema la masă și Mirza a început să urle. Andrée continua să zboare prin copaci. „O să se omoare“, mi-am spus.

– Andrée!

Altcineva strigase. Doamna Gallard se apropia neagră la față de mânie:

– Coboară imediat! E un ordin. Coboară!

Andrée a clipit de câteva ori și și-a îndreptat privirea spre pământ; s-a ghemuit, s-a așezat și a frânat cu ambele picioare atât de brutal, încât a căzut cât era de lungă pe iarbă.

– Te-ai lovit?

– Nu.

A început să râdă, dar în cele din urmă râsul i s-a transformat într-un sughit. A rămas lipită de peluză, cu ochii închiși.

– Bineînțeles că te-ai lovit! O jumătate de oră în leagăn! Câți ani ai? s-a răstit doamna Gallard.

Andrée a deschis ochii.

– Cerul se învârte.

– Trebuia să faci un chec pentru gustarea de mâine.

– O să-l fac după cină, a zis Andrée. S-a ridicat, dar mi-a pus nesigură o mână pe umăr: Mă clatin.

Doamna Gallard le-a luat pe gemene de mână și s-a îndreptat cu ele spre casă. Andrée și-a înălțat capul spre vârfurile copacilor.

– E bine acolo, sus.

– M-ai speriat, i-am mărturisit.

– Oh, leagănul e zdravăn, n-a fost niciodată vreun accident, mi-a spus Andrée.

Nu, nu se gândise să-și curme zilele, chestiunea era rezolvată. Dar când îmi aminteam de ochii ei ficși și de buzele strânse mi se făcea iarăși frică.

După cină, când bucătăria s-a golit, Andrée s-a dus acolo, iar eu am însoțit-o. Era o încăpere imensă care ocupa jumătate din subsol. Pe timpul zilei, prin oberliht puteai să vezi trecând picioare de bibilici și de câini, precum și de oameni; la ora asta nu mișca nimeni pe-afară, doar Mirza gema slab la capătul lanțului ei. Focul sfârâia în soba de fontă; nu mai era nici un alt zgomot. În timp ce Andrée spargea ouă, măsura zahărul și drojdia, eu studiam pereții, deschideam dulapurile. Vasele de aramă – cratițe, ceaune, strecurători, lighene, recipientele care încălzeau odinioară cearșafurile strămoșilor bărboși – străluceau; pe un bufet am admirat seria de platouri emailate în culori copilărești. Din fontă, din teracotă, din gresie, din porțelan, din aluminiu, din cositor, numai oale, tigăi, cratițe, casoletе, castroane, supiere, tăvi, forme pentru sufleu, strecurători, mașini de tocat și de măcinat, forme pentru prăjituri și mojarе! Ce varietate de boluri, de căni, de pahare, de cupe, de farfurii, de farfurioare, de sosiere, de borcane, de urcioare, de carafe! Oare fiecare tip de lingură, de polonic, de furculiță, de cuțit avea o întrebuințare anume? Deci aveam atâtea nevoi diferite de satisfăcut? Această lume clandestină ar fi trebuit să se manifeste la suprafața

pământului prin niște petreceri enorme și subtile care, după știința mea, nu aveau loc nicăieri.

– Toate astea sunt folosite? am întrebat-o pe Andrée.

– Mai mult sau mai puțin. Sunt o grămadă de tradiții. În timp ce vâra în cuptor tava cu compoziția deschisă la culoare, mi-a zis: N-ai văzut încă nimic. Hai să-ți arăt pivnița.

Întâi am trecut prin lăptărie: vase din teracotă și castroane mari smălțuite, putineie pentru unt, din lemn șlefuit, calupuri de unt, brânzeturi netede acoperite cu muselină albă; această nuditate igienică și mirosul de bebeluș mi se păreau oripilante. Preferam pivnița plină cu sticle prăfuite și butoiașe umflate de alcool; totuși, abundența de jamboane și cârnați și grămezile de ceapă și cartofi erau de nesuportat.

„Iată de ce are nevoie să-și ia zborul prin copaci“, m-am gândit privind-o pe Andrée.

– Îți plac cireșele macerate în alcool?

– N-am mâncat niciodată.

Pe un raft erau sute de borcane cu dulceață, fiecare acoperit cu un pergament pe care erau înscrise data și denumirea fructului respectiv. Erau și borcane cu fructe conservate în sirop și în alcool. Andrée a luat un borcan cu cireșe pe care l-a dus la bucătărie. L-a așezat pe masă și, cu o lingură de lemn, a umplut două cupe. Cu aceeași lingură a gustat din lichidul roz.

– Bunica n-a umblat cu jumătăți de măsură, a remarcat ea. E ușor să te îmbeți cu chestia asta!

Am luat de codiță un fruct decolorat și zbârcit; își pierduse gustul de cireasă, dar căldura alcoolului mi-a plăcut.

– Ți s-a întâmplat deja să te îmbeți? am întrebat-o.

Andrée s-a luminat la față.

– O dată, cu Bernard. Am băut o sticlură de Chartreuse. La început a fost amuzant, mi se învârtea capul mult mai tare decât la coborârea din leagăn. După aia ne-a fost greață.

Focul trosnea; începea să se simtă o aromă slabă de prăjitură. Cum Andrée rostise ea însăși numele lui Bernard, am îndrăznit s-o descos.

– V-ați împrietenit după accidentul duminical, nu-i așa? Venea deseori să te vadă?

– Da. Jucam dame, domino, crapette. Bernard era foarte supărăcios pe atunci. O dată l-am acuzat că trișase și m-a lovit cu piciorul; a fost chiar în coapsa dreaptă, dar n-o făcuse cu intenție. Am leșinat de durere. Când mi-am revenit în fire chemase ajutoare, cineva mă pansa, iar el se smiorcăia lângă patul meu. Cu privirea în gol, Andrée a continuat: Nu mai văzusem niciodată un băiețel plângând; frații și verii mei erau niște brute. Când am rămas singuri ne-am sărutat...

Andrée a umplut iarăși cupele. Mirosul era mai intens; se putea ghici că prăjitura căpăta culoare în cuptor. Mirza nu mai gemea, probabil că adormise, toată lumea dormea.

– A început să mă iubească, mi-a spus Andrée întorcând capul spre mine. Nu pot să-ți explic; a însemnat o asemenea schimbare în viața mea! Crezusem mereu că nimeni n-ar putea să mă iubească.

Am tresărit.

– Credeai așa ceva?

– Da.

– Dar de ce? am exclamat scandalizată.

A ridicat din umeri.

– Mă găseam atât de urâtă, atât de neîndemânatică, atât de puțin interesantă... Pe urmă, e adevărat că nimănui nu-i păsa de mine.

– Și mama dumitale?

– Oh! O mamă trebuie să-și iubească odraslele, asta nu se pune la socoteală. Mama ne iubea pe toți, și eram atât de mulți!

În voce i se simțea un anume dezgust. Oare fusese geloasă pe frații și surorile ei? Oare suferise din cauza răcelii pe care o percepușem la doamna Gallard? Nu mă gândisem niciodată că dragostea ei pentru maică-sa ar fi putut să fie o dragoste nefericită. Și-a sprijinit mâinile pe lemnul lucios al mesei.

– Numai Bernard, din toată lumea asta, m-a iubit pentru mine însămi, așa cum sunt și pentru că sunt eu, mi-a spus pe un ton sălbatic.

– Și eu? am zis.

Cuvintele îmi scăpaseră; atâta nedreptate mă revolta. Andrée m-a privit surprinsă.

– Dumneata?

– Eu n-am ținut la dumneata pentru ceea ce ești?

– Ba da, desigur, mi-a răspuns ea nu prea convinsă.

Căldura alcoolului și indignarea îmi dădeau curaj; voiam să-i spun lui Andrée acele lucruri care nu se spun decât în cărți.

– N-ai știut-o niciodată, dar, din ziua în care te-am cunoscut, ai fost totul pentru mine. Hotărâsem că, dacă ai muri, aș muri și eu pe loc.

Vorbeam la trecut și încercam să adopt un ton detașat. Andrée continua să se holbeze la mine stupefiată.

– Credeam că pentru dumneata nu contau cu adevărat decât cărțile și învățătura.

– Mai presus de toate erai dumneata, i-am spus. Aș fi dat orice ca să nu te pierd. Cum păstra tăcerea, am întrebat-o: N-ai bănuț nimic?

– Când mi-ai dat poșeta de ziua mea m-am gândit că nutreai o afecțiune sinceră pentru mine.

– Era mult mai mult decât atât! am oftat.

Părea emoționată. De ce nu știusem să-i transmit dragostea pe care i-o purtam? O crezusem pe deplin mulțumită de viața ei. Mi-a venit să plâng, de mila ei și de a mea.

– E bizar, a spus Andrée. Am fost nedespărțite atâția ani, și-mi dau seama că te cunosc atât de puțin! Judec oamenii prea superficial, a adăugat cu părere de rău.

Nu voiam să se învinovățească, așa că m-am grăbit să-i răspund:

– Și eu te cunoșteam prea puțin. Credeam că ești mândră de viața pe care o duci, te invidiam.

– Nu sunt mândră. S-a ridicat și s-a dus spre soba de gătit, apoi a deschis cuptorul. Prăjitura e gata!

A stins focul și a pus prăjitura în dulap, după care am urcat în camera noastră. În timp ce ne dezbrăcam m-a întrebat:

– Mâine-dimineață o să te împărtășești?

– Nu.

– Atunci o să mergem împreună la liturghie. Nici eu nu mă împărtășesc. Sunt în plin păcat, mi-a spus ea cu nepăsare. Încă nu i-am zis mamei că i-am încălcat ordinul și, mai rău, nici măcar nu regret asta.

M-am strecurat în așternuturi între stâlpii torsadați.

– Nu puteai să-l lași pe Bernard să plece fără să-ți iei rămas-bun.

– Nu puteam! a încuviințat Andrée. Ar fi crezut că nu-mi pasă de el, ar fi fost încă și mai disperat. Nu puteam, a spus iarăși.

– Atunci ai făcut bine că nu ți-ai ascultat mama.

– Oh! În unele situații, orice faci, tot iese rău. S-a culcat, dar a lăsat aprinsă veioza albastră de la căpătâiul patului său. E unul dintre lucrurile pe care nu le înțeleg, mi-a spus gânditoare. De ce Dumnezeu nu ne explică limpede ce vrea de la noi?

Nu i-am răspuns. Andrée s-a foit în pat, și-a aranjat pernele.

– Voiam să te întreb ceva.

– Întreabă-mă.

– Mai crezi în Dumnezeu?

N-am șovăit; în seara aceea, adevărul nu mă mai speria.

– Nu mai cred, i-am spus. De un an de zile nu mai cred.

– Bănuiam eu. Așezându-se în capul oaselor, Andrée a ridicat puțin glasul: Sylvie! Nu e cu putință să existe numai viața asta!

– Nu mai cred, am repetat.

– Uneori e greu. De ce vrea Dumnezeu să fim nefericiți? Fratele meu îmi răspunde că e problema răului, pe care Părinții Bisericii au rezolvat-o de mult, îmi repetă ceea ce i se predă la seminar; asta nu mă satisface.

– Nu, dacă Dumnezeu există, răul nu poate fi înțeles, am zis.

– Dar poate că trebuie să acceptăm că nu putem înțelege. Dorința de a înțelege totul e o dovadă de trufie. A stins veioza și a adăugat în șoaptă: Există neîndoiește o altă viață. Trebuie să existe o altă viață!

Nu știu la ce mă așteptam când m-am trezit; am fost dezamăgită. Andrée era aceeași, la fel și eu, ne-am salutat așa cum o făcuserăm întotdeauna. Decepția mi s-a prelungit în zilele următoare. Bineînțeles, eram atât de unite, încât nu ne puteam apropia mai mult; câteva fraze nu cântăresc greu

după șase ani de prietenie; dar când mi-am adus aminte de ora petrecută în bucătărie, mi-am dat seama cu tristețe că în realitate nu se petrecuse nimic.

Într-o dimineață, stăteam sub un smochin și mâncam smochine; smochinele violete mari care se vând la Paris sunt fade, n-au nici o personalitate, dar îmi plăceau aceste mici fructe palide, umflate cu o dulceață sâmburoasă.

– Am vorbit aseară cu mama, mi-a zis Andrée.

Am simțit o înțepătură în inimă; Andrée mi se părea mai aproape de mine când era departe de mama ei.

– M-a întrebat dacă mă împărtășesc duminică. S-a necăjit tare mult duminica trecută, văzând că n-am făcut-o.

– A ghicit motivul?

– Nu chiar. Dar i l-am spus.

– Ah, i l-ai spus?

Andrée și-a sprijinit obrazul de trunchiul smochinului.

– Biata mama! Își face atâtea griji în clipa asta! Din cauza lui Malou și acum și din cauza mea!

– Te-a certat?

– Mi-a zis că, în ce o privește, mă iartă, în rest, e o chestiune între duhovnicul meu și mine. Privindu-mă cu gravitate, Andrée a continuat: Trebuie înțeleasă. Sufletul meu e în grija ei, și probabil că nici ea nu știe întotdeauna ce-i cere Dumnezeu. Nu e ușor pentru nimeni.

– Nu, nu-i ușor, am zis vag.

Eram furioasă. Doamna Gallard o tortura pe Andrée, și totuși ea era văzută ca victimă!

– Mama mi-a vorbit într-un mod răscolitor, mi-a spus Andrée emoționată. Știi, a avut și ea clipe grele când era tânără. Chiar aici, pe cărările astea, a avut clipe grele, a adăugat privind în jur.

– Bunica dumitale era foarte autoritară?

– Da. După un moment de visare, Andrée a șoptit: Mama spune că există binecuvântări, că Dumnezeu măsoară încercările pe care ni le trimite, că o să-l ajute pe Bernard și o să mă ajute pe mine așa cum a ajutat-o pe ea. Căutându-mi privirea, m-a întrebat: Sylvie, dacă nu crezi în Dumnezeu, cum poți suporta să trăiești?

– Dar îmi place să trăiesc, i-am spus.

– Și mie. Dar tocmai, dacă aș crede că oamenii pe care-i iubesc mor cu totul, mi-aș curma zilele imediat.

– N-am nici o intenție să mă sinucid, i-am zis.

Am părăsit umbra smochinului și ne-am întors spre casă în tăcere. Andrée s-a împărtășit în duminica următoare.

Capitolul 2

Am luat bacalaureatul și, după lungi dezbateri, doamna Gallard a acceptat ca Andrée să facă trei ani la Sorbona. Andrée a ales literele, eu, filosofia. Lucram adesea împreună la bibliotecă, dar la cursuri m-am trezit singură. Limbajul, manierele, afirmațiile studenților mă înspăimântau; îmi păstrasem respectul pentru morala creștină și-mi păreau mult prea liberi. Nu e o întâmplare că mi-am descoperit afinități cu Pascal Blondel, care avea reputația de a fi un catolic practicant. Mă impresionau nu doar inteligența lui, ci și educația perfectă și chipul cu trăsături frumoase, angelice. Le zâmbea tuturor colegilor, dar rămânea distant față de toți, părând să se ferească mai ales de studente; zelul meu filosofic a reușit însă să-i înfrângă rezerva. Am purtat lungi conversații elevate și, lăsând la o parte existența lui Dumnezeu, eram de acord aproape în toate privințele. Am hotărât să facem echipă. Întrucât Pascal detesta locurile publice, bibliotecile și bistrourile, m-am dus să lucrez acasă la el. Apartamentul în care locuia cu tatăl și o soră semăna cu acela al părinților mei, iar banalitatea camerei lui m-a dezamăgit. Absolventă a școlii Adélaïde cum eram, tinerii constituiau în ochii mei o confrerie misterioasă, mi-i imaginam mult mai avansați decât mine în arcanele vieții; or, mobilele lui Pascal, cărțile lui, crucifixul de fildeș, reproducerea după El Greco, nimic nu sugera că ar fi fost din altă specie decât Andrée și cu mine. Căpătase de mult dreptul de a ieși singur seara și de a citi ce voia, dar mi-am dat seama repede că orizontul lui era la fel de limitat ca al meu. Fusesse educat într-o instituție religioasă unde tatăl lui era profesor, și nutrea dragoste numai pentru studiile sale și pentru familia lui. Cum pe atunci nu aveam altă idee decât să plec de acasă, mă mira faptul că Pascal se simțea atât de bine în casa părintească, însă el clătina din cap: „Niciodată n-o să fiu mai fericit ca acum“, declara pe tonul nostalgic pe care-l adoptă oamenii în vârstă ca să-și exprime regretul pentru trecut. Îmi spunea că tatăl lui era un om admirabil. Căsătorit târziu, după o tinerețe plină de greutate, rămăsese văduv la cincizeci de ani, cu o fetiță de zece și un bebeluș de câteva luni; se sacrificase cu totul de dragul lor. Cât despre sora lui, Pascal o considera o sfântă. Își pierduse logodnicul în război și hotărâse că n-avea să se mărite niciodată. Părul ei castaniu, pieptănat pe spate și strâns într-un coc greu la ceafă, dezvăluia o frunte

largă intimidantă; avea tenul alb, ochi însuflețiți, un zâmbet strălucitor și amar; purta rochii închise la culoare, întotdeauna croite după același tipar de o austeritate elegantă, luminate de un guler alb. Îndrumase cu fervoare educația fratelui ei, pe care încercase să-l mâne spre preoție; o suspectam că ținea un jurnal intim și că se considera o a doua Eugénie de Guérin¹⁰; în timp ce cârpea cu mâinile ei pătrătoase și rumene șosetele familiei, probabil că recita din Verlaine: „Viața smerită, cu munci monotone și ușoare“. Elev bun, fiu bun, creștin bun, îl găseam pe Pascal cam prea cuminte; îmi spuneam uneori că avea aerul unui mic seminarist răspopit; cât despre mine, îl agasam în mai multe privințe. Cu toate acestea, chiar și atunci când am început să mă văd cu alți colegi, care mă interesau mai mult, prietenia noastră a rezistat. El a fost cel pe care l-am rugat să-mi fie cavalier în ziua în care soții Gallard au serbat logodna lui Malou.

După ce se tot învărtise în jurul mormântului lui Napoleon, inspirase parfumul trandafirilor din parcul Bagatelle și mâncase salată rusească în pădurile din Landes, Malou, care ajunsese să știe pe de rost Carmen, Manon și Lakmé, a reușit în cele din urmă să-și găsească un soț. De când împlinise douăzeci și cinci de ani, mama ei îi repeta în fiecare zi: „Ori intri la mănăstire, ori te măriți; celibatul nu e o vocație“. Într-o seară, când se pregăteau să plece la operă, doamna Gallard a declarat: „Asta e ultima ocazie, următoarea va fi pentru Andrée“. Prin urmare, Malou a acceptat să se mărite cu un văduv care avea patruzeci de ani și povara a două fete. În cinstea acestui eveniment s-a ținut un matineu dansant, la care Andrée a insistat să participe. Mi-am pus rochia din jersey de mătase gri pe care mi-o lăsase o verișoară care se călugărise și am pornit spre casa familiei Gallard, în fața căreia urma să mă aștepte Pascal.

Domnul Gallard realizase o ascensiune profesională importantă în ultimii cinci ani, astfel că acum locuiau într-un apartament luxos de pe rue Marbeuf. Nu mergeam acolo aproape niciodată. Doamna Gallard m-a salutat din vârful buzelor; de mult nu mă mai săruta, nici măcar nu se mai deranja să-mi zâmbească; totuși, pe Pascal l-a măsurat din priviri fără dezaprobare: le plăcea tuturor femeilor datorită aerului său deopotrivă intens și rezervat. Andrée i-a adresat un surâs mașinal; avea cearcăne, ceea ce m-a făcut să mă întreb dacă nu cumva plânsese.

– Dacă vrei să te pudrezi, am tot ce-ți trebuie în camera mea, mi-a spus.

Era o invitație discretă. În familia Gallard, folosirea pudrei era autorizată, pe când mama mea, surorile mele și prietenele ei o condangau. „Fardul strică tenul“, afirmau ele. Ne spuneam adesea, surorile mele și cu mine, privind pielea zbârcită a acelor doamne, că prudența nu le ajutase cu nimic.

Mi-am trecut un puf peste față, mi-am rearanjat părul tuns banal și m-am întors în salon. Tineretul dansa sub privirile înduioșate ale doamnelor în vârstă. Nu era un spectacol frumos. Taftalele, satinurile în culori prea violente sau prea dulcele, decolteurile în formă de bărcuță, drapeurile stângace le urăteau suplimentar pe acele tinere creștine mult prea bine antrenate să-și dea uitării corpurile. Numai Andrée oferea o priveliște agreabilă. Părul îi era lucios, unghiile îi străluceau, purta o rochie drăguță din mătase albastru-închis și niște escarpeni delicați; totuși, părea obosită, deși își pictase obraji într-un trandafiriu sănătos.

– Ce trist e! i-am spus lui Pascal.

– Ce anume?

– Tot ce se întâmplă aici.

– Nici vorbă, mi-a zis el voios.

Pascal nu-mi împărtășea nici severitatea, nici rarele momente de entuziasm; spunea că în orice ființă poți să găsești ceva care să-ți placă. De aceea era atât de simpatizat: sub privirea lui atentă, toată lumea se simțea amabilă.

M-a invitat la dans, apoi am dansat cu alții. Erau toți urâți, n-aveam nimic să le spun, nici ei mie, era cald, mă plictiseam. N-o pierdeam din ochi pe Andrée; le surâdea echitabil tuturor partenerilor, le saluta pe bătrânele doamne cu o mică reverență care-i ieșea prea bine pentru gustul meu; nu-mi plăcea s-o văd îndeplinindu-și cu atâta ușurință rolul de tânără de lume. Oare avea să se lase măritată cu forța, ca sora ei? mă întrebam neliniștită. Cu câteva luni în urmă, Andrée îl întâlneau pe Bernard la Biarritz, la volanul unei lungi mașini bleu; purta un costum alb și inele pe degete și avea alături o blondă drăguță, vizibil de moravuri ușoare. Își strânseseră mâinile fără să

găsească nimic de spus. „Mama avea dreptate: nu eram făcuți unul pentru altul“, îmi spusese Andrée. Poate că lucrurile ar fi stat altfel dacă n-ar fi fost despărțiți, m-am gândit, sau poate că nu. În orice caz, după acea întâlnire Andrée se posomora de fiecare dată când venea vorba despre dragoste.

Între două dansuri am reușit să mă apropii de ea.

– N-am putea găsi cinci minute să vorbim?

Și-a atins tâmpla; fără îndoială, o durea capul, asta i se întâmpla des în ultima vreme.

– Ne vedem pe scară, la ultimul etaj. O să mă strecur neobservată. Aruncând o privire spre cuplurile care se formau pentru următorul dans, a murmurat: Mamele noastre nu ne dau voie să ne plimbăm cu un băiat, dar în naivitatea lor râd fericite când ne văd dansând.

Uneori Andrée spunea verde-n față ceea ce eu abia puteam formula în gând. Da, acele creștine cucernice ar fi trebuit să se neliniștească văzând cum fiicele lor se abandonau, pudice și congestionate, în brațele unor masculi. Cât urăsem lecțiile de dans la cincisprezece ani! Îmi dădeau o stare de rău imposibil de definit, semănând cu oboseala, cu greața, cu tristețea, căreia nu-i cunoșteam motivele; de când descoperisem ce însemnau devenisem refractară, căci mi se părea irațional și jignitor ca primul venit să poată acționa printr-o simplă atingere asupra stărilor mele sufletești. Dar, cu siguranță, majoritatea acelor fecioare erau mai naive sau mai puțin orgolioase decât mine; acum, că devenisem conștientă de asta, mi se părea stânjenitor să le privesc. Și Andrée? mi-am zis. Prin cinismul ei, mă obliga adesea să-mi pun întrebări care mă scandalizau chiar în momentul în care le formulam.

Peste câteva clipe Andrée mi s-a alăturat, și ne-am așezat pe treapta cea mai înaltă.

– Îmi face bine să respir puțin! a oftat ea.

– Te doare capul?

– Da. Zâmbind, a adăugat: Poate că e din cauza amestecului pe care l-am înghițit azi-dimineață. De obicei, ca să intru în formă, beau o cafea sau un pahar de vin alb, dar azi le-am amestecat.

– O cafea și niște vin?

– Nu e așa de rău. Pe moment mi-au dat un val de energie. Surâsul i s-a șters de pe față când mi-a mărturisit: N-am dormit toată noaptea. Sunt așa de tristă pentru Malou!

Andrée nu se înțelesese niciodată prea bine cu sora ei, dar pune la inimă toate suferințele celor din jur.

– Biata Malou! a reluat peste câteva clipe. Timp de două zile a umblat pe la toate prietenele ei, cerându-le sfatul; toate i-au zis să accepte. Mai ales Guite. Guite spune că la douăzeci și șapte de ani e intolerabil să-ți petreci nopțile singură! Dar e mai bine să ți le petreci cu un bărbat pe care nu-l iubești?

Am zâmbit.

– Guite crede și acum în îndrăgostirea sacramentală?

– Presupun că da, a zis Andrée jucându-se nervos cu lăncișorul de aur pe care-i erau înșirate medalioanele cu chipuri de sfinți. Ah, nu e deloc simplu. Dumneata ai o meserie, ai putea să faci ceva în viață fără să te măriți. Dar pentru o fată bătrână inutilă precum Guite nu e bine.

Mă felicitam adesea, cu egoism, pentru că bolșevicii și răutatea vieții îmi ruinaseră tatăl: eram obligată să muncesc, problemele care o chinuiau pe Andrée nu mă afectau.

– E chiar imposibil ca părinții să te lase să-ți dai examenele ca să devii profesoară?

– Imposibil! Anul viitor o să iau locul lui Malou.

– Și mama dumitale o să încerce să te mărite?

Andrée a izbucnit în râs.

– Cred că deja a început, e un politehnician care îmi pune întrebări sistematice despre gusturile mele. I-am zis că visez la caviar, la case de modă și la cluburi de noapte și că tipul meu de bărbat e Louis Jouvet¹¹.

– Și te-a crezut?

– În orice caz, a părut neliniștit.

Am mai sporovăit câteva minute, până când Andrée s-a uitat la ceas și a zis:

– Trebuie să cobor.

Detestam această brățară de sclavă. Când citeam la bibliotecă, în lumina liniștită a lămpilor verzi, când beam ceai pe rue Soufflot, când mergeam pe aleile din grădina Luxembourg, Andrée arunca dintr-odată o privire la cadran și o rupea la fugă panicată: „Am întârziat!“ Avea întotdeauna altceva de făcut: mama ei o copleșea cu sarcini pe care le îndeplinea cu zelul unuia care-și ispășește păcatele. Se încăpățâna să-și adore mama și, dacă se resemnase în privința câtorva reguli pe care să le încalce, asta era tocmai pentru că doamna Gallard o obligase s-o facă. La puțin timp după șederea mea la Béthary – Andrée avea pe atunci doar cincisprezece ani –, doamna Gallard o informase despre detaliile vieții amoroase cu o franchise și o minuție care i-au dat fiori multă vreme după aceea; ulterior, mama îi permisesse fără nici o problemă să-i citească pe Lucrețiu, Boccaccio, Rabelais; operele crude, ba chiar de-a dreptul obscene, n-o nelinișteau pe acea creștină desăvârșită, dar le condanga fără drept de apel pe acelea pe care le acuza că denaturau credința și morala catolice. „Dacă vrei să te instruiești în privința religiei, citește-i pe Părinții Bisericii“, îi spunea când o vedea citind Claudel, Mauriac sau Bernanos. Fiind de părere că exercitam o influență nocivă asupra fiicei sale, voise să-i interzică să mă vadă. Încurajată de un duhovnic cu vederi largi, Andrée rezistase. Totuși, ca să i se ierte studiile, lecturile, prietenia noastră, se străduia să îndeplinească ireproșabil ceea ce doamna Gallard numea îndatoririle ei sociale. Iată de ce o durea capul atât de des: în timpul zilei abia dacă găsea timp să exerseze la vioară, iar pentru studiu nu-i mai rămânea decât noaptea, așa că nu dormea niciodată destul.

În ziua aceea Pascal a invitat-o de mai multe ori la dans. Pe când mă conducea acasă, mi-a spus preocupat:

– Prietena dumitale e foarte cumsecade. V-am văzut adesea împreună la Sorbona, de ce nu ne-ai făcut cunoștință?

– Nu mi-a trecut prin minte, i-am spus.

– Mi-ar plăcea s-o revăd.

– Nu e nici o problemă.

Eram surprinsă că se arăta sensibil la farmecul lui Andrée; era amabil cu femeile, așa cum era și cu bărbații, chiar puțin mai mult, dar nu le stima defel. În ciuda bunăvoinței lui universale, era destul de rigid. Cât despre Andrée, în fața unui chip nou prima ei reacție era neîncrederea. Pe măsură ce înainta în vârstă descoperise revoltată abisul care despărțea învățăturile Evangheliei de comportamentul interesat, egoist, meschin al așa-zişilor credincioși; se apăra de ipocrizia lor printr-un cinism constant. Mă credea când îi spuneam că Pascal era foarte inteligent, dar, deși prostia o înfuria, aprecia foarte puțin inteligența: „La ce ajută?“, mă întreba iritată. Nu știu precis ce căuta, dar manifesta același scepticism față de toate valorile recunoscute. În cazul în care i se întâmpla să se pasioneze de un artist, un scriitor, un actor, era întotdeauna din motive paradoxale, nu-i plăceau la el decât niște calități frivole, dacă nu chiar echivoce. Juvet o fermecase într-atât într-un rol de bețiv, încât îi expusese fotografia în camera ei; aceste pasiuni reprezentau, înainte de toate, o sfidare la adresa falselor virtuți ale oamenilor de bine; nu le lua în serios. Dar vorbea foarte serios când mi-a spus despre Pascal:

– Mi s-a părut foarte simpatic.

Prin urmare, Pascal a venit să bea ceai cu noi pe rue Soufflot, ne-a însoțit în grădina Luxembourg. De la a doua ieșire l-am lăsat singur cu Andrée, apoi s-au întâlnit adesea fără mine. Nu eram geloasă. Din noaptea aceea când, în bucătăria de la Béthary, îi mărturisisem lui Andrée cât de mult țineam la ea, intensitatea sentimentelor mele se diminuase. În continuare însemna enorm pentru mine, dar acum eram eu și restul lumii; ea nu mai era totul.

Liniștită că Andrée ajunsese la capătul studiilor fără să-și fi pierdut nici credința, nici moralitatea, satisfăcută că-și măritase fiica mai mare, doamna Gallard a fost îngăduitoare în acea primăvară. Andrée se uita mai rar la ceas; se vedea frecvent cu Pascal între patru ochi, și ieșeam des toți trei. N-a trecut mult timp până când Pascal a dobândit o influență foarte mare asupra ei. Începuse prin a râde de reflecțiile ei mușcătoare, de butadele ei dezabuzate, dar în curând a ajuns să-i reproșeze pesimismul. „Omenirea nu e atât de sumbră“, spunea el. Discutau despre problema răului, despre păcat și iertare, și, la un moment dat, Pascal a acuzat-o de jansenism, ceea ce a afectat-o profund. La început îmi spunea surprinsă: „Cât e de tânăr!“ Apoi mi-a mărturisit cu un aer perplex: „Când mă compar cu Pascal, am impresia că sunt o fată bătrână acrită de viață“. În cele din urmă a hotărât că el avea dreptate.

„Să ai a priori o părere proastă despre semenii tăi înseamnă să-l insulti pe Dumnezeu“, mi-a spus ea. Iar altă dată mi-a zis: „Un creștin trebuie să fie scrupulos, dar nu chinuit“, și a adăugat cu avânt: „Pascal este primul creștin veritabil pe care l-am întâlnit vreodată!“

Într-o măsură mult mai mare decât argumentele lui Pascal, însăși existența lui a fost cea care a reconciliat-o pe Andrée cu natura umană, cu lumea, cu Dumnezeu. El credea în divinitate și iubea viața, era vesel și avea un comportament ireproșabil; prin urmare, nu toți bărbații erau răi, nu toate virtuțile erau false și era posibil să ajungi în rai fără să renunți la lumea aceasta. Mă bucuram că Andrée se lăsa convinsă. Cu doi ani în urmă, credința ei păruse să se clatine: „Nu e posibilă decât o credință“, îmi spusese atunci. „E vorba de credința cărbunarului.“¹² De atunci își revenise; tot ce speram era că n-avea să-și facă o idee prea crudă despre religie. Pascal, care-i împărtășea convingerile, era într-o poziție mai bună decât mine ca s-o asigure că nu e nimic criminal în a te preocupa uneori de propria-ți soartă. „Dumnezeu nu vrea să devenim proști; dacă ne oferă darurile sale, o face ca să ne slujim de ele“, îi repeta el. Aceste cuvinte o făceau pe Andrée să se lumineze la față; s-ar fi zis că o greutate enormă îi căzuse de pe umeri. În timp ce castanii din grădina Luxembourg se umpleau de muguri, apoi de frunze și de flori, am văzut-o transformându-se. Cu taiorul ei din flanel, pălăria de pai în formă de clopot și mănușile fine, avea alura delicată a unei domnișoare cuminți. Pascal o ironiza cu blândețe.

– De ce porți întotdeauna pălării care-ți ascund chipul? Oare nu-ți scoți niciodată mănușile? Cine ar putea să invite la o cafea o persoană atât de cuviincioasă?

Părea mulțumită când el o tachina. Nu și-a cumpărat altă pălărie, dar și-a uitat mănușile în poșetă, a început să se așeze la terasele de pe bulevardul Saint-Michel, mersul ei a redevenit vioi, ca pe vremea când ne plimbam pe sub pini. Până atunci, frumusețea lui Andrée rămăsese cumva secretă: prezentă în adâncul ochilor, transpărând fulgurant pe chip, dar niciodată cu adevărat vizibilă; brusc, a apărut la suprafața pielii sale, a ieșit la lumină. O revăd într-o dimineață parfumată cu miros de iarbă proaspătă, pe lacul din Bois de Boulogne; luase vâslele și, fără pălărie, fără mănuși, cu brațele goale, spinteca apa cu pricepere; părul îi strălucea, ochii îi erau plini de viață. Pascal, cu o mână lăsată în apă, cânta în surdină; avea o voce frumoasă și știa multe cântece.

Și el se schimba. În fața tatălui și mai ales a surorii sale părea un băiețel, pe când lui Andrée îi vorbea cu o autoritate de bărbat; nu că ar fi jucat un rol, ci pur și simplu se ridica la înălțimea nevoii pe care o avea ea din partea lui. Fie nu-l cunoscusem bine, fie se maturiza. În orice caz, nu mai semăna cu un seminarist; mi se părea mai puțin angelic ca pe vremuri, dar mai vesel; și veselia îi venea bine. În după-amiaza zilei de întâi mai ne aștepta la terasa din grădina Luxembourg; când ne-a zărit s-a cocoțat pe balustradă și a venit spre noi cu pași mici de echilibrist, slujindu-se de brațe ca de un balansier; în fiecare mână ținea câte un buchetel de lăcrămioare. A sărit jos și ne-a întins florile. Buchetul meu era doar pentru simetrie, căci Pascal nu-mi oferise niciodată flori. Andrée a înțeles, deoarece a roșit: deși ne cunoșteam de atâta vreme, era numai a doua oară când o vedeam roșind. „Se iubesc“, m-am gândit. Pascal era foarte norocos să fie iubit de Andrée, dar mă bucuram mai ales pentru ea. N-ar fi putut și n-ar fi vrut să se mărite cu un necredincios; dacă s-ar fi resemnat să iubească un creștin auster precum domnul Gallard, s-ar fi ofilit repede. Alături de Pascal putea, în sfârșit, să-și împace îndatoririle și fericirea.

Era finalul anului universitar și nu mai aveam mare lucru de făcut, așa că ne plimbam mult. Nici unul dintre noi trei nu era bogat. Doamna Gallard le dădea fiicelor sale doar banii de buzunar necesari pentru a-și cumpăra bilete

de autobuz și ciorapi; domnul Blondel voia ca Pascal să se consacre exclusiv examenelor, îi interzicea să dea meditații, preferând să se încarce el însuși cu ore suplimentare; eu n-aveam decât doi elevi care plăteau puțin. Cu toate acestea, reușeam să mergem la Studio des Ursulines ca să vedem filme abstracte, iar pentru piesele de avangardă frecventam teatrele Cartelului¹³. La ieșire discutam întotdeauna pe larg cu Andrée. Pascal ne asculta indulgent. După cum ne mărturisise, nu-i plăcea decât filosofia. Gratuite, arta și literatura îl plictiseau; dar când pretindeau că reprezintă viața, le acuza de falsitate. Spunea că în realitate sentimentele și situațiile nu sunt nici atât de subtile, nici atât de dramatice pe cât le înfățișează cărțile. Lui Andrée i se părea înviorătoare această laudă a simplității. În general, avea tendința de a lua lumea în tragic, așa că îi prindea bine înțelepciunea lui Pascal, nu foarte convingătoare, dar voioasă.

După proba orală de încheiere a studiilor, pe care a trecut-o cu felicitări, Andrée a mers să se plimbe cu Pascal. N-o invita niciodată la el, fără îndoială că ea nici n-ar fi acceptat; îi spunea vag mamei sale că ieșea cu mine și cu niște colegi, însă n-ar fi vrut nici să-i mărturisească, nici să-i ascundă că petrecuse după-amiaza acasă la un tânăr. Se vedeau întotdeauna afară și făceau plimbări lungi. Ne-am revăzut a doua zi în locul nostru obișnuit, sub privirea fără viață a unei regine de piatră. Cumpărasem cireșe, niște cireșe mari și negre care-i plăceau, dar a refuzat să guste, părea preocupată. Peste câteva clipe mi-a zis:

– I-am spus lui Pascal despre povestea cu Bernard.

Vocea îi era încordată.

– Până acum nu-i spuseseși?

– Nu. De mult voiam s-o fac. Simțeam că trebuia să-i vorbesc despre asta, dar nu îndrăzneam. Mă temeam c-o să-și schimbe părerea despre mine.

– Ce idee! am exclamat.

Deși o cunoșteam de zece ani, Andrée tot mai reușea să mă uimească.

– N-am făcut nimic rău, Bernard și cu mine, mi-a spus pe un ton serios. Dar, în fine, ne-am sărutat, și nu erau săruturi platonice. Pascal e atât de pur! Mă temeam c-o să fie extrem de șocat. Am descoperit însă că nu e sever decât cu el însuși.

– Cum ar fi putut să fie șocat? Erați niște copii, Bernard și dumneata, și vă iubeați.

– Poți să păcătuiești la orice vârstă, și iubirea nu scuză orice, mi-a răspuns Andrée.

– Pascal te acuză de jansenism pe bună dreptate! am răbufnit.

Nu-i înțelegeam scrupulele; e adevărat că nu înțelegeam nici ce însemnaseră pentru ea acele sărutări copilărești.

– A înțeles foarte bine. Înțelege mereu totul. Andrée a privit în jur înainte să continue: Când te gândești că am vrut să mă sinucid când mama m-a despărțit de Bernard! Eram atât de sigură că o să-l iubesc veșnic!

Din glasul ei răzbătea o interogație anxioasă.

– La cincisprezece ani e firesc să te înșeli, i-am zis.

Andrée trasa linii în nisip cu vârful pantofului.

– La ce vârstă ai dreptul să te gândești că e pentru vecie?

Fața ei se crispa când era neliniștită, părea aproape osoasă.

– Acum nu te înșeli, i-am spus.

Continua să traseze linii nesigure pe jos.

– Dar celălalt, cel pe care-l iubești, cum poți avea certitudinea c-o să te iubească veșnic?

– Cumva trebuie s-o simți.

Și-a vârât mâna în punga de hârtie maro și a mâncat în tăcere câteva cireșe.

– Pascal mi-a zis că până acum n-a iubit nici o femeie. N-a zis: „Nu iubisem niciodată“, ci: „N-am iubit niciodată“, a precizat ea privindu-mă în ochi.

Am zâmbit.

– Pascal e un tip scrupulos, își cântărește atent cuvintele.

– Mi-a propus să ne împărtășim împreună mâine-dimineață.

N-am făcut nici un comentariu. Mi se părea că, în locul ei, aș fi fost geloasă dacă l-aș fi văzut pe Pascal împărtășindu-se; o ființă omenească reprezintă atât de puțin în comparație cu Dumnezeu! E adevărat însă că altădată nutrisem atât pentru Andrée, cât și pentru Dumnezeu o dragoste imensă.

Din acel moment, între noi două a fost limpede că-l iubea pe Pascal. La rândul lui, acesta a început să-i facă unele confidențe. I-a povestit că între șaisprezece și optsprezece ani voise să se facă preot; duhovnicul lui îi demonstrase că nu avea o chemare în această direcție; fusese influențat de sora lui, și, în definitiv, ceea ce aștepta de la seminar era un refugiu față de epoca modernă și responsabilitățile de adult, care-l speriau. Această teamă, care îl chinase mult timp, explica prejudecățile lui Pascal în raport cu femeile; în prezent și le reproșa cu severitate. „Puritatea nu înseamnă să vezi în orice femeie un diavol“, i-a spus el cu voioșie lui Andrée. Înainte de-a o cunoaște făcea numai două excepții, cu sora lui, pe care o considera un spirit pur, și cu mine, deoarece eram atât de puțin conștientă de feminitatea mea. Acum înțelesese de ce femeile erau, ca femei, creaturi ale Domnului. „Cu toate astea, există o singură Andrée pe lume“, adăugase el cu atâta căldură, încât Andrée nu mai avea nici o îndoială că o iubea.

– O să vă scrieți în timpul vacanței? am întrebat-o.

– Da.

– Ce-o să zică doamna Gallard?

– Mama nu-mi deschide niciodată scrisorile, și o să aibă altele de făcut decât să-mi supravegheze corespondența.

Vacanța aceea urma să fie extrem de agitată din cauza logodnei lui Malou; Andrée nu-și ascundea preocuparea. M-a întrebat:

– Ai veni dacă mama mi-ar da voie să te invit?

– N-o să-ți dea voie, i-am zis.

– Nu e sigur. Mine și Lélette vor fi în Anglia, iar gemenele sunt prea mici ca influența dumitale să fie periculoasă pentru ele, a râs Andrée. A adăugat cu seriozitate: Acum, mama are încredere în mine. Am avut niște momente grele, dar am reușit să-i câștig încrederea: nu se mai teme c-o să mă pervertești.

Bănuiam că voia să fiu acolo nu numai din prietenie, ci pentru că așa putea să-mi vorbească despre Pascal; tot ce-mi doream era să-i fiu confidentă, și am fost foarte fericită când Andrée mi-a dezvăluit că spera să mă aibă alături la începutul lui septembrie.

*

În august n-am primit de la ea decât două scrisori foarte scurte. Scrisa în pat, la răsăritul soarelui: „Ziua n-am nici o clipă pentru mine“, îmi spunea. Dormea în camera bunicii sale, care avea somnul ușor; ca să citească și să se ocupe de corespondență, aștepta ca lumina să se filtreze printre lamelele obloanelor. Casa de la Béthary era plină de oameni: erau acolo logodnicul și cele două surori ale lui, niște fete bătrâne languroase care se țineau tot timpul după Andrée, precum și verișorii Rivière de Bonneuil în formulă completă. În timp ce serba logodna lui Malou, doamna Gallard organiza întrevederi pentru Andrée; era un sezon festiv, în care petrecerile se succedau într-un ritm amețitor. „Așa îmi închipui că arată purgatoriul“, îmi scria Andrée. În septembrie trebuia s-o însoțească pe Malou la părinții logodnicului, perspectivă care o îngrozea. Din fericire, primea scrisori lungi

de la Pascal. Eram nerăbdătoare s-o revăd. În anul acela mă plictiseam la Sardenac, singurătatea mă apăsa.

Andrée mă aștepta pe peron într-o rochie roz, purtând o pălărie de pai în formă de clopot. Însă nu era singură: gemenele, îmbrăcate una în vichy roz, cealaltă în vichy albastru, fugeau de-a lungul trenului, strigând:

– Uite-o pe Sylvie! Bună, Sylvie!

Cu părul lor drept și ochii negri, îmi aminteau de fetița cu coapsa arsă care-mi furase inima cu zece ani în urmă; doar că obrații lor erau mai proeminenți, privirile, mai puțin impertinente. Andrée mi-a oferit un zâmbet scurt, dar atât de vioi, încât mi-a dat senzația că strălucea de sănătate.

– Ai călătorit bine? m-a întrebat întinzându-mi mâna.

– Ca întotdeauna când călătoresc singură, i-am răspuns.

Fetițele mă examinau cu un aer critic.

– De ce n-o săruți? și-a chestionat sora geamăna albastră.

– Sunt oameni la care ținem mult și pe care nu-i sărutăm, i-a spus Andrée.

– Sunt oameni pe care-i sărutăm și la care nu ținem deloc, a remarcat geamăna roz.

– Exact. Acum, duceți valiza lui Sylvie la mașină, le-a cerut Andrée.

Cele două mi-au înșfăcat valiza și au pornit țopăind spre Citroënul negru parcat în fața gării.

– Cum merg treburile? am întrebat-o pe Andrée.

– Nici bine, nici rău; o să-ți povestesc.

S-a așezat la volan, iar eu, pe locul de lângă ea. Gemenele s-au instalat pe bancheta din spate, unde se vedea un maldăr de pachete. Era clar că aterizasem în mijlocul unei vieți organizate riguros. „Înainte să mergi la

gară s-o aștepți pe Sylvie, o să faci cumpărăturile și-o să treci să le iei pe micuțe“, îi spusese doamna Gallard. La sosire trebuia să desfacă toate acele pachete. Andrée își punea mânuși, apăsa pe manete; privind-o mai atent, mi-am dat seama că slăbise.

– Ai slăbit, i-am zis.

– Poate puțin.

– Sigur că da! Mama o ceartă, dar ea nu mănâncă nimic, a strigat o geamănă.

– Nu mănâncă nimic, a repetat cealaltă ca un ecou.

– Nu spuneți prostii, le-a dojenit Andrée. Dacă n-aș mânca nimic, aș fi moartă.

Mașina a pornit agale. Pe volan, mâinile înmănușate lăsau impresia de competență; de altfel, Andrée făcea bine toate lucrurile de care se apuca.

– Ți place să conduci?

– Nu-mi place să fac pe șoferul toată ziua, dar îmi place să conduc, într-adevăr, mi-a răspuns ea.

Vehiculul înainta printre salcâmi, însă nu recunoșteam drumul; panta abruptă unde doamna Gallard frâna cu putere, coasta pe care calul se chinuia să urce, totul devenise plat. Iată că ajungeam la alee. Tufișurile erau proaspăt tăiate. Castelul nu se schimbaseră, dar în fața peronului fuseseră plantate straturi de begonii și de cârciumărese.

– Florile astea nu erau pe vremuri, am zis.

– Nu. Sunt urâte, dar acum, că avem un grădinar, trebuie să-i dăm o ocupație, a spus ea cu ironie în glas, după care mi-a luat valiza și li s-a adresat gemenelor: Spuneți-i mamei că vin imediat.

Am recunoscut vestibulul și mirosul lui provincial; treptele scârțâiau ca odinioară, dar pe palier Andrée a cotit la stânga, a împins o ușă și mi-a pus

valiza pe podea.

– Ți s-a repartizat camera gemenelor. Ele au să doarmă cu bunica și cu mine. Mama pretinde că dacă am sta împreună, n-am închide un ochi toată noaptea.

– Ce păcat!

– Așa-i. Dar e deja grozav că ai putut să vii. Mă bucur atât de mult!

– Și eu.

– Cobori când ești gata, mi-a spus ea. Trebuie să mă duc s-o ajut pe mama.

A închis ușa. Nu exagera defel atunci când îmi scria: „N-am nici măcar un minut pentru mine“. Andrée nu exagera niciodată. Cu toate acestea, găsise timp să-mi culeagă trei trandafiri roșii, florile sale preferate. Îmi aminteam una dintre compunerile ei din copilărie: „Îmi plac trandafirii, sunt flori ceremonioase care mor fără să se ofilească, făcând o reverență“. Am deschis dulapul ca să-mi agăț pe umeraș singura rochie, de un mov indecis; am găsit înăuntru un halat, papuci de casă, precum și o rochie albă cu buline roșii; pe măsuta de toaletă, Andrée pusese un săpun cu migdale, o sticlută de apă de colonie și niște pudră de orez în nuanță rachel¹⁴. Eram mișcată de sollicitudinea ei.

„De ce nu mănâncă?“, m-am întrebat. Poate că doamna Gallard îi interceptase scrisorile; și ce? Trecuseră cinci ani, oare istoria avea să se repete? Am ieșit din cameră și am coborât la parter. Era imposibil ca lucrurile să se petreacă la fel, deoarece Andrée nu mai era o copilă. Simțeam, știam că-i purta lui Pascal o dragoste de nelecuit. Am încercat să mă liniștesc repetându-mi că doamna Gallard n-ar fi găsit nimic de obiectat la căsătoria lor; Pascal putea fi inclus fără probleme în categoria „tânăr cum se cuvine în toate privințele“.

Din salon se auzea zgomot de voci, iar ideea de a-i înfrunta pe toți acei oameni mai mult sau mai puțin ostili mă intimidă: nici eu nu mai eram o copilă. Am intrat în bibliotecă, hotărând să aștept acolo sunetul de clopoțel ce anunța cina. Mi-am amintit de cărți, de portrete, de marele album a cărui

copertă din piele cu modele în relief era ornată cu ghirlande și astragale. Am desfăcut închizătoarea din metal, iar privirea mi s-a oprit pe fotografia doamnei Rivière de Bonneuil: la cincizeci de ani, cu părul strâns în panglici negre și o expresie autoritară a feței, nu semăna cu bunicuța blajină de acum; își obligase fiica să se mărite cu un bărbat de care aceasta nici nu voia să audă. Am dat câteva pagini până la portretul doamnei Gallard din tinerețe; gâtul îi era ținut prizonier de un plastron, părul i se înfoia deasupra unui chip ingenuu pe care am recunoscut gura lui Andrée, o gură severă și generoasă, care nu zâmbea; era ceva atrăgător în ochii ei. Am regăsit-o puțin mai încolo, așezată lângă un tânăr cu barbă, surâzând înspre un bebeluș urât; acel ceva îi dispăruse din ochi. Am închis albumul și m-am îndreptat spre ușa vitrată, pe care am deschis-o; briza sufla peste tufele de pana-zburătorului, făcând să foșnească tamburinele delicate. „Avea vârsta noastră“, m-am gândit. „Asculta șoapta nopții sub aceleași stele și își promitea: «Nu, n-o să mă mărit cu el.»“ De ce? Nu era nici urât, nici prost, avea un viitor excelent și o mulțime de virtuți. Oare iubea pe altul? Își născocise cine știe ce himere? Acum părea făcută anume pentru viața pe care o dusesese!

În acel moment a sunat clopoțelul pentru cină, așa că m-am dus în sufragerie. Am strâns o sumedenie de mâni, dar nimeni nu s-a ostenit să mă întrebe de sănătate; m-au dat repede uitării. Pe tot parcursul mesei, Charles și Henri Rivière de Bonneuil au apărut vehement L’Action française împotriva papei, a cărei cauză era susținută de domnul Gallard. Andrée părea iritată. Cât despre doamna Gallard, în mod clar se gândea la altceva; am încercat zadarnic s-o regăsesc în acel chip îngălbenit pe domnișoara din album. „Și totuși are amintiri“, mi-am spus. Care? Și ce întrebuintare le dădea?

După cină, bărbații au jucat bridge, pe când femeile și-au luat lucrul de mână. În anul acela erau la modă pălărioarele de hârtie: decupai hârtia groasă în fâșii subțiri pe care le umezeai ca să devină flexibile, le împleteai strâns și fixai rezultatul cu lac. Sub ochii admirativi ai domnișoarelor Santenay, Andrée se străduia să confecționeze un obiect verde.

– O să fie un clopot? am întrebat-o.

– Nu, o pălărie de soare, mi-a spus cu un zâmbet complice.

Agnès Santenay a rugat-o să cânte la vioară, dar Andrée a refuzat. Înțelegând că nu puteam sta de vorbă în seara aceea, m-am dus la culcare devreme. În zilele următoare n-am văzut-o nici măcar un minut. Dimineața se ocupa de treburile casei, pe când după-amiaza tineretul se înghesuia în mașina domnului Gallard și în aceea a lui Charles ca să meargă să joace tenis ori să danseze la vreunul dintre castelele din împrejurimi; alteori ne duceam în cine știe ce orășel ca să asistăm la un turneu de pelotă bască sau la un spectacol de course landaise¹⁵. Andrée râdea când trebuia. Totuși, am băgat de seamă că într-adevăr nu mânca aproape nimic

Într-o noapte, m-am trezit brusc auzind că ușa camerei se deschisese.

– Sylvie, dormi?

Andrée se apropia de patul meu desculț, învelită într-un capot plușat.

– Cât e ceasul?

– Unu. Dacă nu ți-e prea somn, hai jos. E mai bine să stăm de vorbă la parter; aici ar putea să ne audă.

Mi-am pus halatul și am coborât amândouă în vârful degetelor, ca nu cumva să scârțâie treptele. Andrée a intrat în bibliotecă și a aprins o lampă.

– Până acum n-am reușit să mă dau jos din pat fără s-o trezesc pe bunica. E incredibil ce somn iepuresc au bătrânii!

– Nici nu știi cât voiam să stăm la povești, i-am spus.

– Darămite eu! a oftat ea. Așa e de la începutul vacanței. N-am pic de noroc, anul ăsta aș fi dat orice ca să fiu lăsată puțin în pace!

– Mama dumitale tot nu bănuiește nimic?

– Din nefericire, a observat plicurile și scrisul bărbătesc de pe ele. Săptămâna trecută m-a descusut în privința lor. Ridicând din umeri, Andrée a adăugat: Oricum trebuia să-i mărturisesc într-o bună zi.

– Și? Ce-a zis?

– I-am povestit totul de-a fir a păr. N-a vrut să vadă scrisorile de la Pascal, de altfel, nici nu i le-aș fi arătat; dar i-am spus totul. Nu mi-a interzis să-i mai scriu. Mi-a spus că are nevoie de timp de gândire.

Privirea lui Andrée a dat ocol încăperii de parcă ar fi căutat ajutor; cărțile severe și portretele strămoșilor nu aveau darul s-o liniștească.

– A părut supărată? Când o să știi ce hotărâre a luat?

– N-am nici o idee. N-a făcut nici un comentariu, doar mi-a pus întrebări. Și a spus pe un ton sec: „Am nevoie de timp de gândire“.

– Nu e nici un motiv ca mama dumitale să fie împotriva lui Pascal, i-am zis cu căldură. Chiar și din punctul dânsei de vedere, nu e o partidă proastă.

– Nu știu. În mediul nostru, căsătoriile nu se fac așa. În glasul lui Andrée se simțea amărăciunea când a continuat: O căsătorie din dragoste e suspectă.

– Totuși, n-au să te împiedice să te măriți cu Pascal pur și simplu pentru că-l iubești!

– Nu știu, a repetat ea distrată. Mi-a aruncat o privire scurtă, apoi și-a ferit ochii: Nu știu nici măcar dacă Pascal se gândește să mă ceară de soție.

– Ei, poftim! Nu ți-a vorbit despre asta pentru că e de la sine înțeles! Pentru Pascal, să te iubească și să vrea să se însoare cu dumneata e unul și același lucru.

– Nu mi-a zis niciodată că mă iubește, mi-a atras atenția Andrée.

– Știu. Dar la Paris, în ultima vreme, n-aveai nici o îndoială, i-am amintit. Și aveai dreptate: sărea în ochi.

Andrée se juca neatentă cu medalioanele; câteva clipe a rămas tăcută, apoi mi-a spus:

– În prima mea scrisoare i-am mărturisit lui Pascal că-l iubesc; poate că mă înșel, dar nu știu cum să-ți explic: dacă aș fi tăcut, pe hârtie, asta s-ar fi tradus printr-o minciună.

Am încuviințat din cap; Andrée fusese mereu incapabilă să trișeze.

– Mi-a răspuns cu o scrisoare foarte frumoasă. Dar îmi spunea că nu se simte îndreptățit să pronunțe cuvântul „dragoste“. Îmi explica faptul că, atât în viața profană, cât și în cea religioasă, n-a avut niciodată parte de evidențe: are nevoie să-și trăiască sentimentele.

– Nu-ți face griji, i-am zis. Pascal mi-a reproșat mereu că hotărâsc în privința opiniilor mele în loc să le pun la încercare. Așa e el! Are nevoie de un răgaz mai lung. Dar experiența o să se dovedească edificatoare rapid.

Îl cunoșteam destul de bine pe Pascal ca să știu că nu încerca să se eschiveze, dar reticențele lui erau supărătoare. Andrée ar fi dormit mai bine, ar fi mâncat mai mult dacă ar fi primit asigurări în legătură cu dragostea lui.

– L-ai pus la curent cu discuția pe care ai avut-o cu doamna Gallard?

– Da.

– O să vezi. Îndată ce-o să se teamă că relația voastră poate fi pusă în primejdie, o să descopere și evidența.

Andrée își ronțăia distrată un medalion.

– O să văd, a murmurat ea nepărând convinsă.

– Zău așa, Andrée, îți închipui că Pascal ar putea iubi o altă femeie?

A ezitat o clipă.

– Ar putea să descopere că n-are vocația căsătoriei.

– Doar nu te gândești că visează încă să devină preot!

– Ar fi visat, poate, dacă nu m-ar fi cunoscut. Poate că sunt o capcană care i-a fost așezată în cale ca să-l deturneze de la adevăratul lui drum...

Am privit-o cu o senzație de jenă. Pascal o numise jansenistă, dar era mai grav: îl bănuia pe Dumnezeu de mașinațiuni diabolice.

– E absurd! am exclamat. Îmi pot imagina că Dumnezeu ar alege să supună ispitei unele suflete, dar în nici un caz nu le-ar înșela.

Andrée a ridicat din umeri.

– Se spune că trebuie să crezi pentru că e absurd. Prin urmare, ajung la concluzia că, cu cât lucrurile par mai absurde, cu atât au șanse mai mari să fie adevărate.

Am mai discutat câteva momente, dar dintr-odată am auzit deschizându-se ușa de la bibliotecă.

– Ce faceți acolo? a rostit o voce subțire.

Era Dédé, geamăna în roz, preferata lui Andrée.

– Și tu? i-a replicat Andrée. De ce nu ești în pat?

Dédé s-a apropiat ținându-și cu ambele mâini poalele cămășii de noapte.

– Bunica m-a trezit când a aprins lampa. M-a întrebat unde ești, și i-am zis că mă duc să văd...

Andrée s-a ridicat.

– Fii drăguță. O să-i spun bunicii că sufeream de insomnie și că am coborât să citesc în bibliotecă. Nu-i pomeni de Sylvie: mama m-ar certa.

– E o minciună, a zis Dédé.

– Eu o să mint. Tu nu trebuie decât să taci, așa că tu n-o să minți. Andrée a adăugat, sigură pe sine: Când ești mare, uneori ai voie să minți.

– E bine să fii mare, a oftat fetița.

– Sunt avantaje și dezavantaje, i-a spus Andrée mângâind-o pe cap.

„Ce sclavie!“, m-am gândit în drum spre camera mea. Fiecare gest îi era controlat de mamă sau de bunică și devenea pe loc un exemplu pentru

surorile ei mai mici. Pentru fiecare gând trebuia să-i dea socoteală lui Dumnezeu! „Ăsta e lucrul cel mai rău“, mi-am spus a doua zi, în timp ce Andrée se ruga lângă mine într-o bancă rezervată de peste un secol pentru familia Rivière de Bonneuil, după cum o atesta o plăcuță de cupru. Doamna Gallard cânta la armoniu; gemenele se plimbau prin biserică ținând coșulețe pline cu felii de brișă sfințită; cu capul în mâini, Andrée i se adresa lui Dumnezeu; oare cu ce cuvinte? Relația lor era foarte complicată, fără îndoială. Eram sigură de un lucru: nu izbutea să se convingă de bunătatea Lui. Pe de altă parte, nu voia să-i displace și se străduia să-l iubească. Lucrurile ar fi fost mai simple dacă, la fel ca mine, și-ar fi pierdut credința de îndată ce credința ei își pierduse naivitatea. Le-am urmărit pe gemene cu privirea: aveau un aer ocupat și important. La vârsta lor, religia e un joc foarte distractiv. Purtasem stindarde și aruncasem petale de trandafiri în fața preotului împodobit cu aur din cap până-n picioare, care purta Sfânta Euharistie; defilasem în rochia pentru prima împărtășanie și sărutasem imensele pietre violete de pe degetele episcopilor; altarele acoperite cu mușchi, cele din luna Sfintei Fecioare, ieslele, procesiunile, îngerii, tămâia, toate acele parfumuri, toate acele coregrafii, toate acele veșminte strălucitoare fuseseră singurul lux din copilăria mea. Și ce plăcut era, orbită de atâta splendoare, să simt înlăuntrul meu un suflet alb și radios precum ostia din mijlocul ostensoriului! Și apoi, într-o zi, sufletul și cerul se întunecă, și găsești în adâncul tău remușcarea, păcatul, teama. Chiar și când se limita la aspectul terestru, Andrée lua foarte în serios tot ce se întâmpla în jurul ei; cum să nu fie cuprinsă de o neliniște profundă când își privea viața în lumina misterioasă a lumii supranaturale? Să-și înfrunte mama însemna poate să se revolte față de Dumnezeu însuși; dar poate că supunându-se se dovedea nedemnă de binecuvântările pe care le primise. Cum putea ști dacă nu cumva iubindu-l pe Pascal slujea planurilor Satanei? În fiecare clipă miza era eternitatea, și nici un semn clar nu indica dacă era pe cale s-o câștige ori s-o piardă! Pascal o ajutase să treacă peste aceste spaime, dar conversația noastră nocturnă îmi arătase că era foarte ușor să-i cadă iarăși pradă. În orice caz, nu la biserică avea să-și găsească pacea sufletească.

Am fost abătută toată după-amiaza, când am privit fără veselie vacile cu coarne ascuțite pe care le atacau niște țărani tineri verzi la față de frică. În următoarele trei zile, toate femeile din casă au muncit fără pauză la subsol; eu însămi am dezghiocat mazăre și am scos sămburii din prune. În fiecare

an, marii proprietari din regiune se adunau pe malul fluviului Adour pentru un picnic; această sărbătoare nevinovată impunea pregătiri îndelungi. „Fiecare familie vrea să iasă mai bine decât toate celelalte, și în fiecare an mai bine decât în anul precedent“, mi-a explicat Andrée. În dimineața respectivă s-au încărcat într-o camionetă închiriată două coșuri mari pline cu mâncare și veselă, iar tineretul s-a înghesuit în spațiul care mai rămânea; persoanele în vârstă și logodnicii ne urmau în automobile. Îmi pusesem rochia albă cu buline roșii pe care mi-o împrumutase Andrée; ea purta o rochie de mătase grej, cu un cordon verde asortat cu pălăria de soare care aproape că nu părea făcută din hârtie.

Apă albastră, stejari bătrâni, o iarbă deasă; ne-am fi culcat în luncă, am fi mâncat un sendviș, am fi stat la povești până seara: o după-amiază perfect fericită, mi-am zis melancolică în timp ce o ajutam pe Andrée să despacheteze coșurile și boccelele. Ce bătaie de cap! Trebuiau așezate mesele, aranjat bufetul, întinse ștergarele. Soseau alte vehicule: automobile strălucitoare, vechituri hodorogite, ba chiar și o trăsură cu doi cai. Tinerii se apucau imediat să scoată vesela. Bătrânii se așezau pe cioate acoperite cu păături groase sau pe scaune pliante. Andrée îi saluta cu zâmbete și plecăciuni: era simpatizată mai cu seamă de domnii în vârstă, cărora le ținea lungi discursuri. Între timp, făcea cu schimbul cu Malou și Guite, care învârteau manivela unei mașinării complicate menite să transforme în înghețată crema cu care fusese umplută. Le ajutam și eu.

– Ți dai seama? am zis arătând spre mesele acoperite cu bunătăți.

– Da, când vine vorba de îndeplinirea îndatoririlor sociale, suntem cu toții niște creștini de frunte! mi-a răspuns ea.

Crema nu se întărea. Am renunțat și ne-am dus să ne așezăm în jurul unui șervet, în cercul celor de peste douăzeci de ani. Vărul Charles vorbea pe un ton distins cu o domnișoară foarte urâtă, dar îmbrăcată splendid: nici pentru culoare, nici pentru materialul rochiei nu existau cuvinte în vocabularul nostru.

– Picnicul ăsta seamănă cu balul găitanelor verzi¹⁶, a murmurat Andrée.

– E o întrevvedere? Fata e tare urâtă.

– Dar și foarte bogată. Râzând, Andrée a adăugat: De-aici o să iasă pe puțin zece nunți.

Pe atunci eram destul de mâncăcioasă, dar abundența și solemnitățile bucatelor pe care le plimbau slujnicele de colo colo mă descurajau. Pește în aspic, cornete și barchete, galantine, rulade, tocane, mâncăruri reci, pateuri, terine, carne păstrată în untură, rulouri în sos, salate de legume și maioneze, plăcinte, prăjituri și tarte cu creme de migdale, trebuia să guști din toate și să le onorezi pe toate, pentru a nu risca să superi pe cineva. Pe deasupra, trebuia să vorbești despre ceea ce mâncai. Andrée avea mai multă poftă de mâncare decât în mod obișnuit, și la începutul mesei a fost mai degrabă veselă; vecinul ei din dreapta, un brunet chipeș și vanitos, îi căuta fără încetare privirea și-i vorbea pe un ton coborât. În scurt timp, Andrée a părut să se enerveze; furia sau vinul i-au adus puțin roz în obraji; cum toți proprietarii de podgorii aduseseră eșantioane din vinurile lor, am golit multe sticle. Conversația s-a însuflețit. S-a ajuns la subiectul flirtului. Puteam să flirtăm? Până unde? Toată lumea era împotriva, dar a fost o ocazie bună pentru glume între fete și băieți. În general, tinerii aceștia erau mai curând pudici, dar unii se dovedeau vulgari. S-au auzit o mulțime de chicoteli licențioase, iar tinerii excitați s-au apucat să depene istorioare altminteri decente, însă pe un ton care sugera că ar fi putut să povestească și altele. S-a destupat o sticlă magnum de șampanie, iar cineva a propus să bem cu toții din același pahar, astfel încât fiecare să afle gândurile vecinului său. Cupa a trecut dintr-o mână în alta; când frumosul brunet vanitos a golit-o, i-a trecut-o lui Andrée șoptindu-i ceva la ureche, însă ea a azvârlit-o în iarbă cu dosul palmei.

– Nu-mi place promiscuitatea, i-a spus ferm.

S-a lăsat o tăcere stânjenită. În cele din urmă, Charles a izbucnit în râs:

– Andrée a noastră nu vrea să i se afle secretele?

– Nu țin să cunosc secretele altora, i-a replicat ea. De altfel, am băut prea mult. Ridicându-se, a adăugat: O să aduc cafeaua.

Perplexă, am urmărit-o cu privirea. Eu aș fi băut fără atâtea discuții; da, acele mici gesturi libertine nu erau complet în regulă, dar asta nu ne privea

pe noi. Fără îndoială, în ochii lui Andrée falsa întâlnire a două guri pe un pahar reprezenta un sacrilegiu; oare se gândea la săruturile lui Bernard de pe vremuri, sau la cele pe care Pascal nu i le dăduse încă? Andrée nu mai venea; m-am ridicat și eu și m-am dus în umbra stejarilor. Din nou m-am întrebat ce voia să spună când vorbea despre săruturi neplatonice. Mă documentasem sârguincios pe tema sexualității, în copilărie și adolescență corpul meu avusese visuri și dorințe, dar nici știința mea considerabilă, nici experiența mea infimă nu-mi explicau ce legături uneau avatarurile cărnii cu tandrețea, cu fericirea. Pentru Andrée, între inimă și corp exista un pasaj ce rămânea un mister pentru mine.

Am ieșit din crâng. Fluviul Adour făcea un cot acolo, așa că m-am trezit pe mal. Se auzea zgomotul unei cascade; pe fundul apei transparente, pietrele cu aspect de jasp semănau cu niște bomboane care imită pietrele.

– Sylvie! Era doamna Gallard, roșie la față sub pălăria ei de pai. Știi unde e Andrée?

– O caut, i-am spus.

– A dispărut de aproape o oră; e foarte nepoliticos.

În realitate, doamna Gallard era neliniștită. Fără îndoială, o iubea pe Andrée în felul ei. Care fel? Asta era întrebarea. O iubeam cu toții, fiecare în felul său.

Zgomotul cascadei se revărsa violent în urechile noastre. Doamna Gallard s-a oprit brusc.

– Eram sigură!

Sub un copac, lângă o tufă de brândușe, am zărit rochia lui Andrée, cordonul ei verde, lenjeria de pânză aspră. Doamna Gallard s-a apropiat de mal.

– Andrée!

Ceva s-a mișcat la baza cascadei. Capul lui Andrée a ieșit la suprafață:

– Haideți! Apa e minunată!

– Te rog să ieși imediat de acolo!

Andrée înota spre noi cu o bucurie incredibilă pe chip.

– Abia ce-ai luat masa! Puteai să faci o congestie, a certat-o doamna Gallard.

Andrée s-a cocoțat pe mal; își răsucise în jurul corpului o pelerină pe care și-o ajustase cu agrafe; părul îngreunat de apă îi cădea în ochi.

– Ah, arăți splendid! i-a spus doamna Gallard pe un ton mai blând. Cum o să te usuci?

– Mă descurc.

– Mă întreb la ce s-a gândit bunul Dumnezeu când mi-a dat o asemenea fiică. În clipa următoare, surâsul doamnei Gallard a dispărut: Întoarce-te imediat. Ai o mulțime de lucruri de care să te ocupi.

– Vin acum.

Când doamna Gallard s-a îndepărtat, m-am așezat de cealaltă parte a copacului, așteptând-o pe Andrée să se îmbrace.

– Ce bine a fost în apă! a exclamat ea.

– Trebuie să fie rece ca gheața.

– În primul moment, când valul mi-a căzut pe spate, mi s-a tăiat răsuflarea, dar a fost grozav.

Am scos din pământ o brândușă; mă întrebam dacă erau cu adevărat otrăvitoare florile acelea deopotrivă rustice și sofisticate în nuditatea lor, care ieșeau din țărână dintr-odată, asemenea ciupercilor.

– Crezi că dacă le-am da surorilor Santenay o supă de brândușe, ar crăpa? am întrebat-o.

– Sărmanele fete! Nu sunt rele. Andrée s-a apropiat de mine; își pusese rochia, iar acum își înnodea cordonul. M-am șters cu furoul, mi-a mărturisit. Nimeni n-o să-și dea seama că nu port furou; întotdeauna avem prea multe chestii pe noi. Și-a întins la soare pelerina udă și juponul șifonat, apoi mi-a zis: Trebuie să ne întoarcem.

– Din păcate.

– Biata Sylvie! Probabil că te plictisești îngrozitor. Acum, că picnicul s-a terminat, sper c-o să fiu ceva mai liberă, mi-a spus ea zâmbind.

– Crezi c-o să poți să-ți aranjezi treburile astfel încât să ne vedem puțin?

– Într-un fel sau altul o să le aranjez, mi-a răspuns hotărâtă.

În timp ce mergeam agale de-a lungul malului, Andrée a murmurat:

– Azi-dimineață am primit o scrisoare de la Pascal.

– O scrisoare cu vești bune?

– Da. A frecat între degete o frunză de mentă și a mirosit-o cu un aer fericit. Peste câteva clipe a reluat: Spune că, dacă mama a cerut timp de gândire, e un semn bun. Spune că trebuie să am încredere.

– Asta e și părerea mea.

– Am încredere, a rostit ferm Andrée.

Aș fi vrut s-o întreb de ce aruncase cât colo cupa de șampanie, dar mă temeam să n-o pun într-o situație jenantă.

Până la sfârșitul acelei zile Andrée a fost fermecătoare cu toată lumea. Eu nu m-am distrat deloc. Iar în zilele următoare n-a avut mai multă libertate decât până atunci. Nu încăpea nici o îndoială, doamna Gallard făcea eforturi susținute ca să ne împiedice să ne vedem. Probabil că atunci când descoperise scrisorile de la Pascal își mușcase degetele pentru că mă lăsase să vin, iar acum se străduia să-și repare greșeala. Eram cu atât mai tristă cu cât despărțirea se apropia. În toamnă, după nunta lui Malou, Andrée urma

să-și înlocuiască sora acasă și în lume, aveam s-o zăresc pe fugă între o licitație de caritate și o înmormântare. Mai aveam două zile până la plecare și, așa cum mi se întâmpla adesea, coborâsem în parc în timp ce toată lumea dormea încă. Vara era pe moarte, tufișurile se înroșeau, fructele roșii ale sorbului se îngălbeneau; sub răsuflarea albă a dimineții, nuanțele arămii ale toamnei păreau mai ardente; îmi plăcea să văd vâlvătăile arborilor deasupra ierbii încă fumegând de frig. În vreme ce străbăteam melancolic aleile bine greblate, pe care nu mai creșteau flori răzlețe, mi s-a părut că se auzea o muzică. Am mers într-acolo; era un sunet de vioară. În capătul parcului, ascunsă într-un pâlț de pini, Andrée cânta. Își aruncase un șal vechi peste rochia albastră de jersey și asculta gânditoare glasul instrumentului pe care și-l sprijinise de umăr. Frumosul ei păr negru era împărțit pe-o parte de o cărare cuminte, de o albeață înduioșătoare, peste care îți venea să-ți plimbi degetul cu tandrețe și respect. Preț de o clipă am spionat mișcarea de du-te-vino a arcușului, gândindu-mă: „Cât e de singură!“

Când s-a stins ultima notă m-am apropiat, făcând să-mi trosnească sub picioare acele de pin.

– Ah! a făcut Andrée. M-ai auzit? Se aude din casă?

– Nu, i-am spus. Mă plimbam pe aici. Ce bine cânti!

– Dacă aș avea puțin timp să exersez..., a oftat ea.

– Ți se întâmplă adesea să dai concerte în aer liber?

– Nu. Dar de câteva zile aveam așa o poftă să cânt! Și nu vreau ca toți oamenii ăștia să mă audă. Așezându-și vioara în micul ei sicriu, Andrée mi-a zis: Trebuie să mă întorc înainte ca mama să coboare. Ar zice că-s nebună, și asta nu m-ar ajuta deloc.

– Ți iei vioara la familia Santenay? am întrebat-o în timp ce mergeam spre casă.

– Bineînțeles că nu! Ah, excursia asta mă îngrozește, mi-a mărturisit ea. Aici măcar sunt acasă.

– Chiar ești obligată să mergi?

– Nu vreau să mă cert cu mama pentru niște mărunțișuri. Mai ales în momentul ăsta.

– Înțeleg, am zis.

Andrée a intrat în casă, pe când eu m-am așezat în mijlocul peluzei, să citesc dintr-o carte. Puțin mai târziu am observat-o tăind niște trandafiri în compania surorilor Santenay. După aceea s-a dus să taie lemne, am auzit loviturile surde ale toporului. Soarele urca pe cer, iar eu citeam fără pic de bucurie. Nu mai eram deloc sigură că decizia doamnei Gallard avea să fie favorabilă. La fel ca Malou, Andrée avea o zestre modestă, dar ea era mult mai drăguță și mai inteligentă; prin urmare, mama lor trebuia să aibă ambiții mari în ceea ce-o privea. Dintr-odată, s-a auzit un țipăt; era glasul lui Andrée.

Am rupt-o la fugă spre butucul de tăiat lemne. Doamna Gallard era aplecată deasupra ei; Andrée zăcea pe rumeguș cu ochii închiși și piciorul plin de sânge; tăișul toporului era înroșit.

– Malou, adu trusa, Andrée s-a rănit! a strigat doamna Gallard, după care mi-a cerut să sun după medic.

Atunci când m-am întors, Malou pansa piciorul lui Andrée, iar mama lor îi plimba pe la nas o sticlă de amoniac. Într-un târziu, a deschis ochii și a bolborosit:

– Toporul mi-a scăpat din mână!

– N-a ajuns până la os, a zis Malou. E ditamai tăietura, dar osul nu e atins.

Andrée a făcut puțină febră și doctorul, constatând că era foarte obosită, i-a prescris o odihnă îndelungată; oricum, vreo zece zile nu se putea sprijini pe piciorul rănit.

Seara, când m-am dus s-o văd, era foarte palidă, însă mi-a zâmbit larg:

– Sunt ținută la pat până la sfârșitul vacanței! mi-a spus cu glas triumfător.

– Te doare?

– Foarte puțin! Chiar dacă m-ar dura de zece ori mai rău, aş prefera asta decât să merg la familia Santenay. Privindu-mă cu un aer maliţios, a adăugat: E ceea ce se poate numi un accident providenţial!

Stupefiată, i-am cercetat atent chipul.

– Andrée! Doar n-ai făcut-o intenţionat!

– Nu puteam să sper că Providenţa o să se deranjeze pentru un lucru atât de mărunţ, mi-a replicat ea voioasă.

– Ce curaj ai avut! Ai fi putut să-ţi tai piciorul!

Andrée s-a lăsat brusc pe spate şi şi-a sprijinit capul pe pernă.

– Nu mai puteam.

Preţ de o clipă a privit tavanul în tăcere; văzându-i chipul de cretă şi ochii fişi, am simţit cum îmi renăştea o veche teamă. Să ridic toporul, să lovesc: niciodată n-aş fi fost în stare să fac asta. Simpla idee îmi făcea sângele să fiarbă. Tocmai ceea ce se petrecuse în ea în clipa aceea mă speria îngrozitor.

– Mama dumitale bănuieşte ceva?

– Nu cred. Aşezându-se în capul oaselor, Andrée a continuat: Îţi spuseseam c-o să fac cumva încât să am linişte, într-un fel sau altul.

– Te hotărâseşi deja?

– Eram hotărâtă să fac ceva. Ideea toporului mi-a venit azi-dimineaţă, în timp ce culegeam flori. Întâi m-am gândit să mă rănesc cu foarfeca de grădină, dar n-ar fi fost de ajuns.

– Mă sperii, am recunoscut.

Andrée mi-a zâmbit larg.

– De ce? M-am descurcat foarte bine, n-am tăiat prea adânc. Spune-mi însă, vrei s-o rog pe mama să te țină aici până la sfârșitul lunii?

– N-o să vrea.

– Lasă-mă să vorbesc cu ea!

Oare doamna Gallard bănuia un adevăr care-i trezea remușcări și temeri? Sau diagnosticul medicului a fost cel care a îngrijorat-o? În orice caz, a acceptat să rămân la Béthary ca să-i țin companie lui Andrée. Clanul Rivière de Bonneuil a plecat în același timp ca Malou și familia Santenay, așa încât în casă s-a lăsat o liniște deplină. Andrée avea o cameră numai pentru ea, iar eu petreceam un timp îndelungat la căpătâiul ei. Într-o dimineață, mi-a spus:

– Aseară am avut o lungă discuție cu mama despre Pascal.

– Și?

Și-a aprins o țigară; fuma când se simțea nervoasă.

– A stat de vorbă cu tata. La prima vedere, n-au ce să-i reproșeze lui Pascal; le-a făcut chiar o impresie bună în ziua când l-ai adus în vizită. Căutându-mi privirea, Andrée a urmat: Doar că o înțeleg pe mama. Nu-l cunoaște pe Pascal, se întreabă dacă intențiile lui sunt serioase.

– Nu s-ar opune căsătoriei? am întrebat-o plină de speranță.

– Nu.

– Păi, asta e esențial! Nu ești mulțumită?

A tras un fum din țigară.

– Nu se poate pune problema căsătoriei înainte de doi sau trei ani...

– Știu.

– Mama pretinde să ne logodim oficial. Altfel îmi interzice să-l văd pe Pascal: ca să taie toate punțile, vrea să mă trimită în Anglia.

– O să vă logodiți, și cu asta, basta. Am continuat cu vioiciune: Da, n-ai abordat niciodată subiectul cu Pascal, dar nu-ți imaginezi c-o să te lase să pleci pentru doi ani!

– Nu pot să-l oblig să se logodească! mi-a răspuns ea agitată. M-a rugat să am răbdare, îmi spune că are nevoie de timp ca să vadă limpede ce e în sufletul lui; n-o să mă reped la el strigându-i: „Hai să ne logodim!“

– N-o să te repezi la el. O să-i explici situația.

– Asta înseamnă să-l pun cu spatele la zid.

– Nu din vina ta! Nu poți să procedezi altfel.

A tot despicat firul în patru, dar până la urmă am reușit s-o conving să discute cu Pascal. Totuși, a refuzat să-l informeze în scris; i-a spus mamei sale că urma să poarte o conversație cu el de îndată ce se întorcea la Paris. Doamna Gallard a fost de acord. În ultima vreme era mereu zâmbitoare. Poate se gândea: „Îmi mărit nu doar o fată, ci două!“ Cu mine se purta aproape amabil; și adesea, când aranja pernele lui Andrée, când o ajuta să-și învelească în copertă cartea, prin ochii ei trecea o licărire care-mi amintea de fotografia sa din tinerețe.

Andrée îi povestise lui Pascal, pe un ton glumeț, cum se rănise; a primit de la el două scrisori îngrijorate. Îi spunea că avea mare nevoie să fie vegheată de o persoană rezonabilă, plus alte lucruri pe care ea nu mi le-a dezvăluit; dar am înțeles că nu se mai îndoia de sentimentele lui. Odihna și somnul i-au readus culoarea în obraji și chiar a luat un pic în greutate; n-o mai văzusem niciodată atât de înfloritoare ca în ziua când a putut în sfârșit să se dea jos din pat.

Șchiopăta puțin, mergea cu greutate. Domnul Gallard ne-a împrumutat Citroënul pentru o zi întreagă. Urcasem rareori într-un automobil, niciodată pur și simplu de plăcere. Eram în culmea încântării când m-am așezat lângă Andrée și mașina a pornit în goană pe alee, cu toate geamurile coborâte. Am

străbătut prin pădurea din Landes un drum lung care înainta drept printre pini, până la cer. Andrée conducea foarte repede: acul vitezometrului ajungea până la optzeci de kilometri pe oră! În ciuda competenței ei, eram un pic îngrijorată.

– N-o să ne omori, nu?

– Sigur că nu! Mi-a zâmbit fericită: Acum nu mai vreau deloc să mor.

– Înainte voiai?

– Oh, da! În fiecare seară, la culcare, îmi puneam dorința să nu mă mai trezesc. Acum îl rog pe Dumnezeu să mă țină în viață! a adăugat ea plină de voie bună.

Am părăsit șoseaua și am dat ocol la viteză mică unor iazuri adormite printre ierburi. Am luat prânzul la țărmul oceanului, într-un hotel gol; sezonul era pe terminate, plajele erau părăsite, vilele, închise. La Bayonne am cumpărat pentru gemene niște batoane de alviță multicolore; am mâncat unul în timp ce ne plimbam cu pași mărunți prin curtea interioară a catedralei. Andrée se sprijinea de umărul meu. Vorbeam despre mănăstirile din Spania și Italia pe care aveam să le vizităm într-o bună zi, despre călătorii în alte țări mai îndepărtate. Când ne-am întors la mașină am făcut semn spre piciorul ei bandajat:

– N-o să înțeleg niciodată cum ai avut atâta curaj!

– L-ai fi avut și dumneata dacă te-ai fi simțit vânată așa cum m-am simțit eu. Ajunsesem să sufăr de dureri de cap insuportabile, mi-a spus ea atingându-și tâmpla.

– Acum nu le mai ai?

– Mult mai puțin. Trebuie să spun că nu puteam dormi noaptea, prin urmare, făceam abuz de maxiton¹⁷ și de cola.

– N-o să reîncepi?

– Nu. La toamnă o să am două săptămâni grele, până la nunta lui Malou; dar acum am destulă forță.

Am reintrat în pădure pe un drumeag paralel cu fluviul Adour. Doamna Gallard reușise totuși să-i facă rost de o sarcină fiicei sale: Andrée trebuia să-i ducă unei tinere țărănci care stătea să nască un trusou tricotat de doamna Rivière de Bonneuil. Andrée a oprit mașina în fața unei case frumoase, tipice pentru ținutul Landes, în mijlocul unui luminiș înconjurat de pini. Eram obișnuită cu fermele arendașilor din Sadernac, cu grămezile de gunoi de grajd și pârlăiașele urât mirositoare ce șiroiau din ele, așa că eleganța acelei ferme pierdute în pădure m-a surprins. Tânăra femeie ne-a oferit câte un pahar din vinul rosé pe care-l producea socrul ei, a deschis șifonierul ca să ne prezinte cearșafurile brodate; miroseau frumos, a levănțică și sulfină. Un bebeluș de nici zece luni râdea într-un leagăn, iar Andrée l-a distrat cu medalioanele ei de aur: îi plăceau mult copiii.

– E foarte vioi pentru vârsta lui! a remarcat ea.

În gura ei, observațiile obișnuite își pierdeau banalitatea, căci glasul și zâmbetul îi erau absolut sincere.

– Nici ăsta nu doarme, i-a replicat râzând tânăra, punându-și o mână pe pântec.

Era brunetă, cu tenul mat, la fel ca Andrée; avea aceeași siluetă, picioare puțin cam scurte, dar o postură grațioasă, în ciuda sarcinii avansate. „Când Andrée o să aștepte un copil o să arate tot așa“, m-am gândit. Pentru prima oară nu mă deranja să mi-o imaginez căsătorită și mamă de familie. Ar fi avut în jur mobile frumoase, strălucitoare, ca acelea din casa unde ne aflam; musafirii s-ar fi simțit bine acolo. Însă n-ar fi petrecut ore în șir lustruindu-și vasele de aramă sau acoperindu-și cu pergament borcanele de dulceață; ar fi cântat la vioară și, după cum eram convinsă în secret, ar fi scris cărți, deoarece îi plăcuseră întotdeauna atât cărțile, cât și scrisul.

„Cât de bine o să-i șadă fericirea“, mi-am zis în timp ce ea stătea de vorbă cu tânăra femeie despre bebelușul care urma să se nască și despre cel căruia îi ieșeau dinții.

– A fost o zi splendidă! am spus când, o oră mai târziu, automobilul s-a oprit în fața straturilor de cârciumărese.

– Așa-i, a zis Andrée.

Eram sigură că și ea se gândise la viitor.

Familia Gallard s-a întors la Paris înaintea mea, din cauza nunții lui Malou. Îndată ce am sosit, i-am telefonat lui Andrée și ne-am dat întâlnire pentru a doua zi; părea grăbită să închidă, iar mie nu-mi plăcea să vorbesc cu ea fără să-i văd chipul. Nu i-am pus nici o întrebare.

Am așteptat-o în grădinile de pe Champs-Élysées, în fața statuii lui Alphonse Daudet. A ajuns cu întârziere și mi-am dat seama pe loc că se întâmplase ceva: s-a așezat lângă mine fără să schițeze măcar un surâs. Am întrebat-o îngrijorată:

– Totul e în regulă?

– Nu. A adăugat pe un ton lipsit de expresie: Pascal nu vrea.

– Ce nu vrea?

– Să ne logodim. Nu acum.

– Și atunci?

– Și atunci mama mă expediază la Cambridge imediat după nuntă.

– Dar e absurd! E imposibil! Pascal nu poate să te lase să pleci!

– Spune c-o să ne scriem, c-o să încerce să vină o dată, că doi ani nu înseamnă atât de mult, mi-a explicat Andrée pe același ton lipsit de expresie.

Părea să recite un catehism în care nu credea defel.

– Dar de ce? am vrut să știu.

De obicei, când Andrée îmi relata o conversație, o făcea cu atâta claritate, încât aveam impresia c-o auzisem cu urechile mele; de data asta mi-a mormăit o poveste confuză. Pascal păruse emoționat de revedere, îi spusese că o iubea, dar când ea pronunțase cuvântul „logodnă“ trăsăturile i se crispaseră. „Nu“, se grăbise să-i răspundă, „nu!“ Tatăl lui n-ar fi acceptat niciodată ca el să se însoare atât de tânăr; după toate sacrificiile pe care le făcuse pentru Pascal, domnul Blondel era îndreptățit să speră că fiul lui avea să se dedice trup și suflet pregătirii examenului; o aventură sentimentală i-ar fi disipat atenția. Știam că Pascal își respecta mult tatăl, puteam să înțeleg că prima lui reacție fusese teama de a-l supăra; dar când aflase că doamna Gallard nu avea să cedeze, cum de nu trecuse peste asta?

– Și-a dat seama câtă nefericire îți provoacă ideea plecării în Anglia?

– Nu știu.

– I-ai spus?

– Oarecum.

– Trebuia să insiști. Sunt sigură că n-ai încercat să-i explici pe îndelete.

– Părea să se simtă vânat, mi-a spus Andrée. Și nimeni nu știe mai bine decât mine ce înseamnă asta!

Vocea îi tremura. Am înțeles că abia dacă ascultase argumentele lui Pascal, că nici măcar nu încercase să le respingă.

– Mai ai timp să lupti, i-am zis.

– Oare trebuie să-mi petrec viața luptându-mă cu oamenii pe care-i iubesc?

Vorbise cu o asemenea vehemență, încât n-am mai stăruit.

– Și dacă Pascal ar discuta cu mama dumitale? am sugerat după o clipă de gândire.

– I-am propus asta mamei. Nu e de ajuns. Ea spune că, dacă Pascal ar avea cu adevărat intenția de a mă lua de soție, m-ar prezenta familiei lui; întrucât

refuză, nu mai rămâne decât să ne despărțim. Mama a avut o exprimare bizară, a murmurat Andrée visătoare. Mi-a zis: „Te cunosc bine, ești fiica mea, carne din carnea mea. Nu ești destul de puternică încât să permit să fii expusă tentațiilor; dacă le-ai ceda, aș merita ca păcatul să cadă asupra mea“.

M-a iscodit din priviri de parcă ar fi sperat c-aș fi putut-o ajuta să detecteze înțelesul ascuns al acelor cuvinte; deocamdată însă, nu-mi păsa câtuși de puțin de dramele intime ale doamnei Gallard. Resemnarea lui Andrée era cea care mă îngrijora.

– Și dacă ai refuza să pleci? am întrebat-o.

– Să refuz? Cum așa?

– N-o să te urce cu forța pe vapor.

– Pot să mă închid în camera mea și să fac greva foamei. Și după aceea? Mama o să se ducă să-i ceară explicații tatălui lui Pascal... Ascunzându-și fața în mâini, Andrée a gemut: Nu vreau să mă gândesc la mama ca la un dușman! E îngrozitor!

– O să discut cu Pascal, i-am spus hotărâtă. N-ai știut cum să-i vorbești.

– N-o să obții nimic.

– Lasă-mă să încerc.

– Încearcă, dar n-o să obții nimic. Andrée privea cu asprime statuia lui Alphonse Daudet, dar ochii ei fixau altceva decât marmura aceea fără vlagă. Dumnezeu e împotriva mea, a spus în cele din urmă.

Blasfemia m-a făcut să tresar, ca și când aș fi fost credincioasă.

– Pascal ar spune că blasfemiezi, i-am atras atenția. Dacă Dumnezeu există, nu e împotriva nimănui.

– Ce știm despre asta? Cine înțelege ce este Dumnezeu? Ridicând din umeri, a continuat: Oh! Poate că-mi rezervă un loc de cinste în ceruri; dar aici, pe pământ, e împotriva mea. Și totuși există oameni care sunt în cer și

care au fost fericiți pe lumea asta! Dintr-odată, a izbucnit în plâns: Nu vreau să plec! Doi ani departe de Pascal, departe de mama, departe de dumneata? N-o să am puterea asta!

Niciodată, nici măcar în momentul despărțirii de Bernard, n-o văzusem plângând. Aș fi vrut s-o iau de mână, s-o alin cumva; dar, rămânând prizoniera trecutului nostru sever, nu m-am mișcat. M-am gândit la cele două ore în care stătuse pe acoperișul castelului de la Béthary, întrebându-se dacă să sară sau nu; în clipa aceea sufletul ei era la fel de întunecat.

– Andrée, i-am spus, n-o să pleci. E cu neputință să nu reușesc să-l conving pe Pascal.

S-a șters la ochi, s-a uitat la ceas și s-a ridicat.

– N-o să obții nimic, mi-a zis iarăși.

Eram sigură de contrariu. În seara aceea, când l-am sunat pe Pascal, mi-a răspuns pe un ton amical și voios; o iubea pe Andrée și era permeabil la argumente raționale; Andrée dăduse greș pentru că jucase în pierdere; eu voiam să câștig și aveam să obțin premiul cel mare.

Pascal mă aștepta pe terasa din grădina Luxembourg: sosea întotdeauna cel dintâi la întâlniri. Am luat loc, și amândoi am constatat că era o zi foarte frumoasă. În jurul bazinului pe care pluteau corăbioare, straturile de flori păreau brodate cu migală; modelul lor echilibrat, seninătatea cerului, toate îmi confirmau certitudinea: prin gura mea aveau să vorbească bunul-simț, adevărul, iar Pascal avea să fie obligat să cedeze. Am atacat:

– Ieri după-amiază am văzut-o pe Andrée.

Pascal m-a privit cu un aer înțeleghător:

– Și eu voiam să-ți vorbesc despre Andrée. Sylvie, trebuie să mă ajuți.

Erau exact cuvintele pe care mi le adresase cândva doamna Gallard.

– Nu! i-am zis. N-o să te ajut s-o convingi pe Andrée să plece în Anglia. Nu trebuie să plece! Nu ți-a spus în ce măsură o îngrozește ideea asta, dar eu

știu.

– Mi-a spus, și tocmai de asta îți cer ajutorul. Trebuie să priceapă că nu e nimic tragic într-o despărțire de doi ani.

– Pentru ea e tragic, am insistat. Nu te părăsește doar pe dumneata, ci întreaga ei viață. Niciodată n-am văzut-o atât de nefericită, am adăugat cu patimă. Nu poți să-i faci așa ceva!

– O cunoști pe Andrée. Știi bine că în primul moment pune totul la inimă, dar până la urmă își regăsește echilibrul. Dacă Andrée pleacă de bunăvoie, sigură de dragostea mea, încredătoare în viitor, despărțirea n-o să fie atât de cumplită!

– Cum vrei să fie sigură de dumneata, încredătoare și așa mai departe, dacă o lași să plece? Privindu-l consternată, am rostit: În fine, depinde de dumneata dacă va fi perfect fericită sau îngrozitor de nefericită, iar dumneata îi alegi nefericirea!

– Ah, stăpânești pe deplin arta simplificării! Pascal a ridicat cercul pe care o fetiță îl trimisese înspre el și i l-a lansat cu agilitate, apoi mi-a spus: Fericirea și nefericirea depind, înainte de orice, de starea lăuntrică.

– În starea în care se află acum, Andrée o să-și petreacă zilele plângând. Am adăugat iritată: N-are un suflet atât de rezonabil ca dumneata! Când iubește pe cineva are nevoie să-l vadă.

– De ce ar trebui să renunțăm la rațiune sub pretextul că iubim? mi-a replicat Pascal. Detest aceste prejudecăți romantice! Prezența, în sensul fizic al cuvântului, nu este ceva atât de important. Sau poate că e ceva prea important, a încheiat el ridicând din umeri.

– Poate că Andrée este romantică, poate că se înșală, dar dacă o iubești, ar trebui să încerci să înțelegi. N-o s-o schimbi prin argumente raționale.

Am privit cu neliniște straturile de heliotropi și salvie și, brusc, mi-am dat seama: „N-o să-l schimb pe Pascal prin argumente raționale“.

- De ce ți-e atât de teamă să-i vorbești tatălui dumitale? l-am întrebat.
 - Nu e vorba de teamă.
 - Atunci ce e?
 - I-am explicat lui Andrée.
 - Ea n-a înțeles nimic.
 - Ar trebui să-l cunoști pe tata, să cunoști relația pe care o am cu el. Pascal mi-a aruncat o privire plină de reproș: Sylvie, știi c-o iubesc pe Andrée, nu-i așa?
 - Știu că o aduci la disperare ca să-ți scutești tatăl de cel mai mic deranj. În fine, am spus nerăbdătoare, el trebuie să-și dea seama că într-o bună zi o să te căsătorești!
 - I s-ar părea absurd să mă logodesc atât de tânăr; ar avea o părere foarte proastă despre Andrée, și toată stima pe care mi-o poartă s-ar evapora. Pascal mi-a căutat din nou privirea înainte să continue: Crede-mă! O iubesc pe Andrée. Ca să-i refuz ceea ce-mi cere trebuie să am motive foarte serioase.
 - Eu nu le văd.
- Pascal și-a căutat cuvintele; într-un târziu, a făcut un gest de neputință.
- Tata e bătrân, e obosit, e trist să îmbătrânești, mi-a spus cu emoție în glas.
 - Încearcă măcar să-i explici situația! Lămurește-l că Andrée n-o să suporte exilul.
 - O să-mi spună că totul poate fi suportat. Știi, și el a trebuit să îndure o mulțime de lucruri. O să considere că această despărțire este de dorit, sunt sigur.
 - Dar de ce?

Percepeam la Pascal o obstinație care începea să mă sperie. Și totuși, deasupra capetelor noastre erau un singur cer, un singur adevăr. Dintr-odată, mi-a venit inspirația:

– Ai vorbit cu sora dumitale?

– Cu sora mea? Nu. De ce?

– Vorbește cu ea. Poate că ea o să găsească o modalitate de a-i prezenta situația tatălui vostru.

Pascal a rămas tăcut câteva clipe.

– Sora mea ar fi încă și mai afectată decât el dacă m-aș logodi, mi-a zis în cele din urmă.

M-am gândit la Emma, cu fruntea ei înaltă, rochia bleumarin cu guler de pichet alb și acel aer de proprietară pe care-l avea când îi vorbea lui Pascal. Bineînțeles, Emma nu-mi era aliată.

– Ah, am făcut. De Emma ți-e teamă de fapt?

– De ce refuzi să pricepi? Nu vreau să-i supăr nici pe tata, nici pe Emma după câte au făcut pentru mine; mi se pare firesc.

– Totuși, Emma nu speră mai mult ca dumneata că vei deveni preot, nu?

– Nici vorbă! După o scurtă ezitare a continuat: Nu e deloc vesel să fii bătrân; și nu e deloc vesel nici să trăiești cu un bătrân. Când eu n-o să mai fiu acolo, casa o să fie foarte tristă pentru sora mea.

Da, înțelegeam punctul de vedere al Emmei; mult mai bine decât pe acela al domnului Blondel. Mă întrebam dacă nu cumva din cauza ei se străduia Pascal să-și țină secrete iubirile.

– Dar trebuie să se resemneze că au să te vadă plecând într-o bună zi! i-am spus.

– Nu-i cer lui Andrée decât doi ani de răbdare, a insistat Pascal. Atunci, tata va găsi că e firesc să-mi fac planuri de nuntă, iar Emma se va fi obișnuit cât de cât cu această idee. Azi ar fi sfâșietor pentru amândoi.

– Pentru Andrée, plecarea asta e sfâșietoare. Dacă cineva trebuie să sufere, de ce să fie ea aceea?

– Andrée și cu mine avem toată viața înaintea noastră și certitudinea că mai târziu vom fi fericiți; putem să ne sacrificăm un moment de dragul celor care n-au nimic, mi-a replicat Pascal cu o notă de enervare în glas.

– O să sufere mai mult decât dumneata. Privindu-l cu ostilitate, am adăugat: E tânără, da, asta înseamnă că sângele îi pulsează în vene, vrea să trăiască...

Pascal a clătinat din cap.

– Acesta este unul dintre motivele pentru care este preferabil să ne despărțim.

Eram uluită.

– Nu înțeleg, am bolborosit.

– Sylvie, în unele privințe ai rămas în urmă în raport cu vârsta dumitale, mi-a spus el pe tonul pe care-l adopta pe vremuri abatele Dominique când îmi primea confesiunea. Și apoi, tu nu ai credință: sunt aspecte care-ți scapă.

– De exemplu?

– Intimitatea logodnei nu e ușor de suportat pentru niște creștini. Andrée e o femeie în toată puterea cuvântului, o femeie în carne și oase. Chiar dacă nu cedăm tentațiilor, ele vor fi mereu prezente: în sine, genul acesta de obsesie constituie un păcat.

Am simțit că roșisem. Nu prevăzusem acest argument și refuzam să-l iau în calcul.

– De vreme ce Andrée e pregătită să-și asume acest risc, nu dumneata trebuie să decizi în locul ei, i-am spus.

– Ba da, mie îmi revine sarcina s-o apăr de ea însăși. Andrée e atât de generoasă, încât s-ar lăsa osândită din dragoste.

– Sărmana Andrée! Toată lumea vrea s-o salveze. Și ea nu vrea decât să fie puțin fericită pe lumea asta!

– Andrée are simțul păcatului într-o măsură mult mai mare decât mine, mi-a zis Pascal. Pentru o poveste copilărească nevinovată, am văzut-o roasă de remușcări. Dacă raporturile noastre s-ar complica, nu și-ar ierta-o niciodată.

Eram pe cale să pierd partida. Spaima mi-a dat forțe noi:

– Pascal, ascultă-mă. Am petrecut o lună cu Andrée, a ajuns la capătul puterilor. Fizic, s-a refăcut puțin, dar o să-și piardă din nou pofta de mâncare și somnul și o să se îmbolnăvească iarăși. Moral, e la pământ. Îți imaginezi în ce stare trebuia să fie ca să se taie la picior cu toporul?

I-am povestit dintr-o suflare cum decursese viața lui Andrée în ultimii cinci ani. Durerea pe care i-o provocase despărțirea de Bernard, decepția suferită când descoperise realitatea lumii în care trăia, lupta dusă împotriva mamei sale ca să obțină dreptul de a acționa după cum o îndemneau inima și conștiința; toate victoriile ei erau otrăvite de remușcări, iar în cea mai mică dorință suspecta un păcat. În timp ce vorbeam întrezăream niște abisuri pe care Andrée nu mi le dezvăluisese niciodată, dar pe care anumite cuvinte de-ale ei mă făcuseră să le presimt. Mi se făcea frică, și aveam impresia că și Pascal ar fi trebuit să fie speriat.

– În fiecare seară din acești cinci ani și-a dorit să moară, am spus în încheiere. Iar deunăzi era atât de disperată, încât mi-a zis: „Dumnezeu e împotriva mea!”

Pascal a clătinat din cap; expresia de pe chip nu i se schimbase.

– O cunosc pe Andrée la fel de bine ca dumneata, Sylvie, ba chiar mai mult, pentru că pot s-o urmăresc în niște planuri care dumitale îți sunt interzise. I s-au pretins foarte multe. Dar ceea ce nu știi dumneata este că Dumnezeu își dă binecuvântările în măsura în care distribuie și încercări. Andrée are bucurii și consolări pe care nici nu le poți bănuî.

Fusesem învinsă. L-am părăsit brusc pe Pascal și m-am îndepărtat cu fruntea plecată sub cerul mincinos. Mi-au venit în minte alte argumente, însă n-ar fi ajutat cu nimic. Era ciudat. Purtaserăm sute de discuții, și de fiecare dată unul din noi îl convingea pe celălalt. În acea zi, miza era extrem de reală, și toate raționamentele se spărgeau în fața evidențelor încăpățânate din creierile noastre. În zilele următoare m-am întrebat adesea care erau adevăratele motive cărora li se supunea Pascal. Oare era intimidat de tatăl lui? Sau de Emma? Credea oare în poveștile acelea despre ispită și păcat? Sau toate astea erau numai un pretext? Oare detesta ideea de a se angaja imediat într-o viață de adult? Întotdeauna privise viitorul cu teamă. Ah, n-ar fi fost nici o problemă dacă doamna Gallard n-ar fi cerut acea logodnă; Pascal s-ar fi văzut în tihnă cu Andrée în următorii doi ani, s-ar fi convins de seriozitatea iubirii lor, s-ar fi obișnuit cu perspectiva de a deveni un bărbat. Dar încăpățânarea lui mă enerva la fel de mult. O uram pe doamna Gallard, îl uram pe Pascal și mă uram pe mine însămi pentru că prea multe lucruri din sufletul lui Andrée îmi rămâneau necunoscute și n-o puteam ajuta cu adevărat.

Au trecut trei zile până când Andrée a mai găsit un moment să ne vedem. Mi-a dat întâlnire la ceainăria de la Printemps. În jurul meu, femei parfumate mâncau prăjituri și vorbeau despre costul vieții; din ziua când se născuse, fusese prevăzut ca Andrée să le semene, însă nu le semăna deloc. Mă întrebam ce aveam să-i spun, în condițiile în care nu găsisem nici măcar cuvintele care să mă consoleze pe mine.

Andrée s-a apropiat cu pas vioi.

– Am întârziat!

– N-are nici o importanță.

Întârzia adesea, nu din lipsă de scrupule, ci pentru că era împărțită între scrupule contrare.

– Îmi cer scuze că ți-am dat întâlnire aici, dar am foarte puțin timp. Punându-și pe masă poșeta și o mulțime de eșantioane, mi-a explicat: Am fost deja în patru magazine!

– Ce meserie! am zis.

Știam cum se desfășurau lucrurile. Când gemenele Gallard aveau nevoie de un mantou sau de o rochie, Andrée făcea turul marilor magazine și al câtorva buticuri specializate; aducea acasă eșantioanele și, după un consiliu de familie, doamna Gallard alegea un material, ținând cont de calitate și de preț. Cum de data aceasta era vorba de confecționarea toaletelor de nuntă, decizia trebuia cântărită îndelung.

– Și totuși părinții dumitale nu trăiesc de azi pe mâine, i-am spus nerăbdătoare.

– Nu, dar sunt de părere că banii nu-s făcuți ca să fie iroșiți, mi-a replicat Andrée.

N-ar fi fost irosire, m-am gândit, ci ar fi scutit-o pe Andrée de oboseala și de plictisul acelor cumpărături complicate. Avea cearcăne maro-gălbui sub ochi, fardul i se decojea de pe pielea albă. Cu toate acestea, spre marea mea uimire, a zâmbit:

– Cred că gemenele ar fi foarte drăgălașe în mătasea asta albastră.

Am aprobat cu indiferență.

– Pari destul de obosită, i-am zis.

– Marile magazine îmi dau întotdeauna dureri de cap, o să iau o aspirină.

A comandat un pahar cu apă și niște ceai.

– Ar trebui să mergi la doctor, prea des te doare capul.

– Oh, sunt doar niște migrene. Vin și trec, sunt obișnuită, mi-a spus Andrée diluând două cașete într-un pahar cu apă. A băut și mi-a zâmbit iarăși: Pascal mi-a relatat conversația voastră. Era destul de trist, pentru că a avut impresia că ai o părere foarte proastă despre el. Nu trebuie! a încheiat ea privindu-mă cu gravitate.

– N-am o părere proastă despre el, am asigurat-o.

Nu mai aveam de ales. Întrucât Andrée trebuia să plece, era mai bine să aibă încredere în Pascal.

– E adevărat că exagerez întotdeauna. Cred că n-o să am tăria necesară, dar întotdeauna avem tăria necesară. Își încrucișa și-si desfăcea nervos degetele, dar fața îi era calmă. Peste câteva clipe, a adăugat: Marea mea problemă e că nu cred destul. Trebuie să cred în mama, în Pascal, în Dumnezeu: atunci voi simți că nu se detestă reciproc și că nici unul dintre ei nu-mi vrea răul.

Părea să vorbească mai curând pentru sine, lucru care nu-i stătea în fire.

– Da, i-am spus. Știi că Pascal te iubește și că în final o să vă căsătoriți. Prin urmare, acești doi ani nu sunt atât de lungi...

– E mai bine să plec. Au dreptate, și o știu foarte bine. Trupul e păcătos, așa că trebuie să fug de ispitele lui. Să avem curajul de a privi lucrurile în față.

Fără să fac vreun comentariu, am întrebat-o:

– Acolo o să fii liberă? O să ai timp pentru dumneata?

– O să urmez câteva cursuri și o să am mult timp. Andrée a sorbit din ceai, și am observat că mâinile i se liniștiseră. În sensul acesta, șederea în Anglia reprezintă o șansă. Dacă aș fi rămas la Paris, aș fi dus o viață oribilă. La Cambridge voi putea să respir.

– Trebuie să dormi și să mănânci, i-am spus.

– Nu te teme, o să fiu rezonabilă. Dar vreau să muncesc, a continuat ea cu însuflețire. O să-i citesc pe poeții englezi, sunt unii care scriu atât de frumos! O să încerc poate să traduc ceva. Și apoi, mi-aș dori mai cu seamă să întocmesc un studiu despre romanul englez. Mi se pare că sunt multe lucruri de spus despre roman, lucruri care n-au mai fost spuse până acum. Ideile mele sunt încă puțin confuze, dar mi-au venit o mulțime în ultimul timp, a încheiat ea zâmbind.

– Mi-ar plăcea să le aflu.

– O să-ți vorbesc despre ele, mi-a promis Andrée înainte de a-și goli ceașca de ceai. Data viitoare o să fac în așa fel încât să am timp. Te rog să mă scuzi că te-am deranjat numai pentru cinci minute, însă voiam doar să-ți spun că nu mai trebuie să-ți faci griji pentru mine. Am înțeles că lucrurile sunt exact așa cum trebuie să fie.

Am ieșit împreună din ceainărie și am lăsat-o în fața unei tejghele unde se vindeau dulciuri. Adresându-mi un surâs larg, încurajator, mi-a spus:

– O să-ți telefonez! Pe curând!

Continuarea am aflat-o de la Pascal. I-am cerut să-mi povestească scena de atâtea ori și cu atâtea detalii, încât memoria mea abia dacă o distinge de amintirile mele personale. Era două zile mai târziu, la sfârșitul după-amiezii. Domnul Blondel corecta lucrări în biroul său; Emma curăța legume; Pascal nu se întorsese încă. A sunat la ușă. Emma s-a șters pe mâini și s-a dus să deschidă. S-a trezit în fața unei tinere brunete, îmbrăcate cuviincios cu un taior gri, dar fără pălărie, ceea ce era total neobișnuit în vremea respectivă.

– Aș dori să discut cu domnul Blondel, a spus Andrée.

Emma, gândindu-se că era vorba de o fostă elevă de-a tatălui său, a invitat-o în birou. Domnul Blondel a văzut uimit o tânără necunoscută înaintând spre el cu mâna întinsă:

– Bună ziua, domnule Blondel. Sunt Andrée Gallard.

– Îmi cer scuze, a spus el strângându-i mâna. Nu-mi amintesc de dumneavoastră...

Ea s-a așezat cu dezinvoltură, picior peste picior.

– Pascal nu v-a vorbit despre mine?

– Ah, sunteți o colegă de-a lui Pascal?

– Nu o colegă. Andrée s-a uitat în jur: El nu e acasă?

– Nu...

– Unde e? a întrebat ea neliniștită. E deja în ceruri?

Domnul Blondel a cercetat-o cu atenție. Pomeții îi erau inflamați, în mod clar avea febră.

– Se va întoarce dintr-o clipă în alta, i-a spus.

– Nu contează. Pe dumneavoastră am venit să vă văd. Cutremurată de un frison, Andrée a vorbit mai departe: Vă uitați la mine ca să vedeți dacă am semnul păcatului pe față? Vă jur că nu sunt o păcătoasă; m-am luptat întotdeauna, a rostit ea cu patimă.

– Păreți o domnișoară foarte cumsecade, a bâiguit domnul Blondel, cuprins brusc de senzația că mergea pe cărbuni încinși; pe deasupra, era și un pic surd.

– Nu sunt o sfântă, a spus ea trecându-și mâna peste frunte. Nu sunt o sfântă, dar n-o să-i fac nici un rău lui Pascal. Vă implor, nu mă siliți să plec!

– Să plecați? Dar unde?

– Nu știți! Mama mă va trimite în Anglia dacă mă obligați să plec.

– Nu vă oblig, e o neînțelegere. Ușurat că găsisese acel cuvânt, domnul Blondel s-a grăbit să-l repete: E o neînțelegere.

– Știu cum să țin o gospodărie, i-a spus Andrée. Lui Pascal nu-i va lipsi nimic. Și nu sunt o mondenă. Dacă am puțin timp ca să exerseze la vioară și s-o văd pe Sylvie, nu cer nimic mai mult. Privindu-l pe domnul Blondel cu un aer anxios, l-a întrebat: Nu vă par rezonabilă?

– Ba da, întru totul.

– Și atunci de ce sunteți împotriva mea?

– Dragă domnișoară, vă repet că e o neînțelegere la mijloc; nu sunt împotriva dumneavoastră.

Domnul Blondel nu înțelegea nimic din toată povestea, dar tânăra cu obraji febrili îi stârnea mila; voia s-o liniștească și vorbise cu atâta vigoare, încât trăsăturile lui Andrée s-au destins.

– E adevărat?

– V-o jur.

– Atunci nu ne interziceți să avem copii?

– Bineînțeles că nu.

– Șapte copii înseamnă prea mult, e imposibil să n-ai și rebuturi, dar trei sau patru e bine.

– Dacă mi-ați spune povestea dumneavoastră, i-a sugerat domnul Blondel.

– Desigur. După o clipă de gândire, Andrée a continuat: Vedeți dumneavoastră, îmi spuneam că, dacă ar trebui să am forța necesară pentru a pleca, o voi avea. Azi-dimineață însă, la trezire, mi-am dat seama că nu pot. Prin urmare, am venit să vă rog să aveți milă de mine.

– Nu vă sunt dușman, i-a spus domnul Blondel. Povestiți-mi.

Ea s-a conformat, și încă destul de coerent. Auzindu-i glasul prin ușă, Pascal a avut un șoc.

– Andrée! a exclamat el cu reproș intrând în încăpere.

Tatăl lui i-a făcut semn să se potolească:

– Domnișoara Gallard voia să-mi vorbească, și sunt foarte bucuros că am făcut cunoștință. Numai că este obosită, are febră. Trebuie s-o conduci acasă, la mama domniei sale.

Pascal s-a apropiat de Andrée și a luat-o de mână.

– Da, ai febră, i-a zis.

- N-are nimic. Sunt atât de fericită! Tatăl dumitale nu mă detestă!
- Așteaptă-mă, i-a spus Pascal mângâind-o pe creștet. O să chem un taxi.

Tatăl lui l-a urmat în anticameră și i-a povestit cum decursese vizita lui Andrée.

- De ce nu m-ai pus l-a curent? și-a muștră el fiul.
- Am greșit, i-a răspuns Pascal.

Dintr-odată, a simțit ceva necunoscut, nemilos, insuportabil urcându-i în gât. Andrée închisese ochii; au așteptat mașina în tăcere. A luat-o de braț ca să coboare treptele. În taxi, ea și-a pus capul pe umărul lui.

- Pascal, de ce nu m-ai sărutat niciodată?

A sărutat-o.

Pascal a purtat o scurtă discuție cu doamna Gallard, după care s-au așezat amândoi la căpătâiul lui Andrée.

- N-o să pleci, totul s-a rezolvat, a spus doamna Gallard.

Andrée a zâmbit:

- Trebuie să comandăm șampanie!

Și apoi a început să delireze. Medicul i-a prescris calmante; a menționat meningita și encefalita, dar nu s-a pronunțat asupra unui diagnostic clar.

Într-o telegramă sosită prin poșta pneumatică, doamna Gallard m-a informat că Andrée delirase toată noaptea. Medicii declaraseră că trebuia izolată, așa că fusese dusă la o clinică din Saint-Germain-en-Laye, unde se făceau eforturi susținute pentru a-i scădea febra. A stat trei zile vegheată de o infirmieră.

- Îi vreau pe Pascal, Sylvie, vioara mea și șampanie, repeta ea între două halucinații.

Febra n-a scăzut.

Doamna Gallard a stat cu ea în cea de-a patra noapte. Dimineată, Andrée a recunoscut-o.

– O să mor? Nu trebuie să mor înainte de nuntă: micuțele au să fie atât de drăgălașe în mătasea aceea albastră!

Era atât de slăbită, încât abia dacă putea să vorbească. A repetat de mai multe ori:

– O să stric petrecerea! Stric totul! Nu v-am făcut decât necazuri!

Mai târziu i-a strâns mâinile mamei sale:

– Să nu fii tristă. În toate familiile există rebuturi; în cazul nostru, eu eram rebutul.

Poate că a mai spus și alte lucruri, însă doamna Gallard nu i le-a repetat lui Pascal. Pe la ora zece, când am telefonat la clinică, mi s-a răspuns: „E gata“. Medicii tot nu se pronunțaseră.

Am revăzut-o pe Andrée în capela clinicii, înconjurată de lumânări și de flori. Purta una dintre cămășile ei de noapte lungi, din pânză aspră. Părul îi crescuse, îi cădea în șuvițe drepte în jurul feței îngălbenite și atât de trase, încât cu greu i-am putut recunoaște trăsăturile. Mâinile ei, cu unghii lungi și palide, încrucișate pe crucifix, păreau friabile, ca acelea ale unei mumii antice.

A fost înmormântată în micul cimitir din Béthary, în țărâna strămoșilor săi. Doamna Gallard plângea.

– Am fost doar niște unelte în mâinile Domnului, i-a spus domnul Gallard.

Mormântul era acoperit cu flori albe.

Intuiția îmi spunea că Andrée murise sufocată de toată acea albeață. Înainte de a urca în tren, am depus trei trandafiri roșii pe coroanele imaculate.

Unguent cu parafină și rășină pentru tratarea arsurilor

Personajele principale din tragediile istorice omonime de Pierre Corneille

Tip de obuzier construit de fabricile de arme Krupp din Germania la începutul Primului Război Mondial

În franceză, Boches – termen peiorativ pentru germani

Louis Veuillot (1813–1883) – jurnalist și literat francez, redutabil polemist catolic

Charles de Montalembert (1810–1870) – jurnalist, istoric și om politic francez, teoretician al catolicismului liberal

Henri-Dominique Lacordaire (1802–1861) – călugăr, predicator, jurnalist și om politic francez. A reintrodus în Franța ordinul „predicatorilor” (al dominicanilor) și a fost unul dintre precursorii catolicismului liberal.

Albert de Mun (1841–1914) – militar, om politic și academician francez, inițiator al catolicismului social și teoretician al corporatismului creștin

Joseph de Maistre (1753–1821) – istoric, filosof și om politic savoiard, exponent de frunte al filosofiei contrarevoluționare

Eugénie de Guérin (1805–1848) – scriitoare franceză. A ținut un jurnal destinat fratelui ei, poetul Maurice de Guérin, pe care l-a continuat și după moartea acestuia.

Louis Jouvet (1887–1951) – actor și regizor de teatru francez

Expresie franceză care desemnează o convingere absolută, de neclintit și naivă

Cartelul celor patru, constituit în 1927 ca reacție la teatrul comercial și abuzul de putere al criticilor. Membrii erau Baty, Dullin, Jouvet și Pitoëff, care conduceau Studio des Champs-Élysées, Théâtre de l'Atelier, La Comédie des Champs-Élysées, respectiv Théâtre des Mathurins.

Roz-deschis

Una dintre cele patru forme de tauromahie practicate în lume, specifică regiunii Gascogne; se desfășoară doar cu femele din rasa landaise, care nu sunt ucise nici în timpul cursei, nici după aceea.

În 1922 s-a înființat Le Club des liserés verts, instituție caritabilă cu scopul de a facilita căsătoriile între membri.

Dexamfetamină, psihostimulant și anorexigen puternic

Documente iconografice

Mulțumiri doamnei Sylvie Le Bon de Beauvoir și Asociației Elisabeth Lacoïn pentru amabila lor cooperare.

Familia Lacoïn în jurul anului 1923, la Haubardin. Zaza este în rândul al doilea, a patra din stânga.

Simone în 1915, cu puțin timp înainte de a face cunoștință cu Zaza.

Portret al Zazei, 1928.

Maurice Merleau-Ponty, marea iubire a Zazei, numit Pasca în carte.

De la stânga la dreapta: Zaza, Simone și Geneviève de Neuville, la Gagnepan, în septembrie 1928. Zaza și Simone sunt prietene de la vârsta de zece ani, când erau eleve la școala Desir din Paris.

Simone de Beauvoir în timpul unei partide de tenis la Gagnepan, 1928.

Zaza și Simone la Gagnepan, în septembrie 1928.

Rue de Rennes nr. 71, unde a locuit Simone între 1919 și 1929, la etajul al cincilea, în stânga.

Jean-Paul Sartre și Simone de Beauvoir în iulie 1929, la bălciul de la Porte d'Orléans, în timpul examenului de definitivat pentru învățământ.

Café de Flore, local pe care Simone îl va frecventa începând cu 1938.

Fațada casei de la Gagnepan în 1927. Zaza și Simone și-au petrecut acolo mare parte din vacanțe.

În barul de la Pont Royal, în 1948.

Mardi 15 Septembre
1920

Magnifique
Sardaigne
(Borie)

Ma chère Zaza,
Je vois décidément que ma prose
n'a d'égale que la votre. Voilà
15 jours que j'ai reçu votre grande
lettre et je ne me suis pas encore
décidé à vous répondre. Je m'amuse
si bien ici que je n'en ai pas
trouvé le temps.

Je reviens de la chasse; cela fait
la troisième fois que j'y vais.
Je n'ai d'ailleurs pas eu de chance.
mon oncle n'a rien tué la fois
où j'ai été avec lui. Cependant lui
il a touché une perdrix mais elle
est tombée dans un buisson et n'est

Paginile 1 și 4 dintr-o scrisoare adresată de Simone Zazei la vârsta de doisprezece ani, scrisă cu cerneală violetă și semnată „A dumitale inseparabilă”:

„Scumpa mea Zaza, Cred cu tărie că lenea mea nu este egalată decât de a dumitale; au trecut cincisprezece zile de când ți-am primit lunga scrisoare, și încă nu m-am hotărât să-ți răspund. Mă distrez atât de bine aici, încât n-am găsit răgazul s-o fac. Tocmai m-am întors de la vânătoare; e a treia oară când merg. De altfel, n-am avut noroc, unchiul meu n-a omorât nimic cât am fost cu el. Azi a atins o potârniche, dar a căzut într-un tufiș, și neavând [...]”

Paginile 1 și 4 dintr-o scrisoare adresată de Simone Zazei la vârsta de doisprezece ani, scrisă cu cerneală violetă și semnată „A dumitale inseparabilă“:

„Scumpa mea Zaza, Cred cu tărie că lenea mea nu este egalată decât de a dumitale; au trecut cincisprezece zile de când ți-am primit lunga scrisoare, și încă nu m-am hotărât să-ți răspund. Mă distrez atât de bine aici, încât n-am găsit răgazul s-o fac. Tocmai m-am întors de la vânătoare; e a treia oară când merg. De altfel, n-am avut noroc, unchiul meu n-a omorât nimic cât am fost cu el. Azi a atins o potârniche, dar a căzut într-un tufiș, și neavând [...]“

reste nullement.
 Y a-t-il des mûres à Gagnepan?
 à Meyrignac nous en trouvons
 beaucoup, les haies en sont couvertes
 aussi nous nous en rappelons.
 du revoir ma chère Zaza;
 ne me fais pas attendre votre lettre
 aussi longtemps que j'en ai
 fait attendre la mienne.
 Je vous embrasse de tout mon
 cœur ainsi que vos frères et sœurs et
 particulièrement votre fille.
 Mes respects à madame Lacoïn ainsi
 qu'à ses meilleurs amis de madame.
 Votre inséparable
 Simoney.
 Tâchez de lire à Guilouilleux
 de père.

„[...] nu rămâne. Sunt mure la Gagnepan? La Meyrignac găsim o grămadă, tufele sunt pline, așa că ne ospătam pe cinste. La revedere, scumpa mea Zaza, nu mă face să-ți aștept scrisoarea la fel de mult pe cât te-am făcut eu s-o aștepți pe a mea. Te sărut cu toată dragostea, la fel pe frații și surorile dumitale, și mai ales pe finul dumitale. Respectele mele pentru doamna Lacoïn, precum și cele mai bune gânduri din partea mamei. A dumitale inseparabilă, Simone. Sper că n-o să-ți fie prea greu să-mi citești mângălelile.“

„[...] nu rămâne. Sunt mure la Gagnepan? La Meyrignac găsim o grămadă, tufele sunt pline, așa că ne ospătam pe cinste. La revedere, scumpa mea Zaza, nu mă face să-ți aștept scrisoarea la fel de mult pe cât te-am făcut eu s-o aștepti pe a mea. Te sărut cu toată dragostea, la fel pe frații și surorile dumitale, și mai ales pe finul dumitale. Respectele mele pentru doamna Lacoïn, precum și cele mai bune gânduri din partea mamei. A dumitale inseparabilă, Simone. Sper că n-o să-ți fie prea greu să-mi citești mângălelile.“

Son agitation - Je suis que ma phrase de "s'amuser assez
pour tout valoir" a fait naître chez vous presque un reproche
et je veux me justifier car j'ai de beaucoup dépassé ma
pensée ; je sais par expérience qu'il y a des moments où
rien ne fait un certain de soi-même et que m'amuser
alors est un vrai supplice - Dernièrement à Hambourg
on a organisé une grande excursion avec des amis dans
le Pays Basque ; j'avais un tel besoin de solitude à ce
moment là, une telle impossibilité de m'amuser que j'ai
me suis donné un bon coup de bâton sur le pied pour
échapper à cette expédition - J'en ai eu pour huit jours
de brève langue et de phrases agitées ainsi que j'explorais
sur mon impudence et ma maladresse mais j'ai eu au
moins une pause de solitude et le droit de ne pas parler et de
ne pas m'amuser -

T'après bien ne pas avoir ^{un} coup de pied pendant
votre séjour ; le 11, nous avons dîné dîné d'aller
à 25 km d'ici voir une course de voliers landaises et
faire une descente dans un vieux château où l'on
des courses à nous - Tardif d'être là je vous en prie -
Pour votre train je ne sais que vous dire - Arrivez vous
par Bordeaux ou par Montauban ? Si c'est par
Montauban nous pourrions aller vous chercher à Périgueux
qui n'est pas loin d'ici pour vous éviter un changement
de train - Parlez-m'en que vous voudrez, j'ai à m'occuper
quelques heures du jour vu de la nuit vous accueillir avec
l'autre, mais surtout arrivez vite -

Adieu ma chère Simone, je suis à vous de tout mon cœur,
je vous embrasse souvent à l'occasion. Je vous aime et ditte lui

Scrisoare adresată de Zaza lui Simone pe 3 septembrie 1929, în
care vorbește despre felul în care s-a tăiat la picior cu toporul ca
să scape de agitația de la Gagnepan.

Gagnepan, 3 septembrie 1927

Scumpa mea Simone,

Am primit scrisoarea dumitale într-un moment în care, după câteva ore de introspecție, reușisem să fiu mult mai lucidă și să mă înțeleg mult mai bine decât în prima parte a vacanței. Citindu-te, m-am bucurat să simt că suntem în continuare foarte apropiate, în condițiile în care ultima dumitale epistolă îmi dăduse impresia că te îndepărtezi de mine și schimbi direcția cu o anumită bruschețe. Îmi cer iertare pentru că te-am înțeles cu totul greșit. Eroarea mea are la origine faptul că în penultima scrisoare insistai asupra acestei căutări a adevărului, cea mai recentă cucerire a dumitale; doar că în această realizare, care nu este decât un scop, un sens dat existenței, mi s-a părut că văd o renunțare la tot restul, abandonul unei părți atât de frumoase a umanității noastre. Îmi dau seama că ești departe de a te gândi la o asemenea mutilare și că nu renunți la nimic din dumneata însăși; sunt încredințată acum că aici rezidă adevărata energie, și cred că trebuie să ne străduim să atingem un anumit nivel de perfecțiune lăuntrică unde toate contradicțiile noastre dispar și sinele nostru se realizează în toată anvergura lui. De asta mi-a plăcut expresia dumitale, „a se salva cu toată ființa“, care este cea mai frumoasă concepție umană asupra existenței, nu departe de „mântuirea“ religiei creștine, atunci când o înțelegem în sensul cel mai larg.

[...] Deși nu o spui, știu că în clipa asta sufletul ți-e în pace, fie și luându-mă numai după liniștea pe care mi-a insuflat-o scrisoarea dumitale. Nu e nimic mai plăcut pe lume decât să simți că cineva te poate înțelege pe deplin, iar pe prietenia acelei persoane te poți bizui fără greș.

Vino de îndată ce poți: pe 10, dacă e posibil, o să-i găsești pe de Neuville, care vor fi aici între 8 și 15; prin urmare, în primele zile o să ai o viață foarte agitată, dar sper c-o să rămâi mult după plecarea lor și c-o să apreciezi tihna de la Gagnepan în aceeași măsură ca agitația. Simt că expresia mea „să te distrezi ca să uiți totul“ ți-a stârnit dezaprobarea și vreau să mă justific, pentru că nu asta voiam să spun; știu din experiență că sunt momente când nimic nu mă poate distra de la mine însămi și că atunci orice încercare de a mă amuza e un adevărat supliciu. De curând, la

Haubardin s-a organizat o excursie cu prietenii în Țara Bascilor; în clipele acelea aveam o asemenea nevoie de singurătate, îmi era atât de imposibil să mă amuz, încât m-am lovit zdravăn la picior cu toporul ca să scap de această expediție. M-am ales cu opt zile de stat în șezlong, cu murmure de compătimire și cu exclamații despre imprudența și stângăcia mea, dar am obținut puțină singurătate și dreptul de a nu vorbi și de a nu mă amuza.

Sper că n-o să trebuiască să mă tai la picior în timpul șederii duminicale; pe 11 am hotărât deja c-o să mergem la douăzeci și cinci de kilometri de aici, ca să vedem o course landaise și să vizităm un vechi castel unde stau niște veri de-ai noștri. Încearcă să ajungi, te implor. În privința trenului, nu știu ce să zic. Vii pe la Bordeaux, sau pe la Montauban? Dacă e pe la Montauban, putem să venim să te luăm de la Riscle, care nu e departe de aici, ca să nu fii nevoită să schimbi trenul. Ia-l pe care vrei, o să vin la orice oră din zi sau din noapte ca să te recuperez cu mașina.

Aș vrea să știu cum îți petreci vacanța; ar fi minunat dacă ai putea să-mi scrii de îndată ce primești scrisoarea asta, la Marsilia, post-restant. Sunt adesea alături de dumneata, în pofida distanței. O știi, dar o spun ca să am plăcerea de a-mi vedea tocul scriind un adevăr absolut incontestabil.

Te sărut cu drag, salutări lui Poupette și respectele mele părinților tăi.

Zaza

Pagina 1:

(Paris) Duminică, 23 iunie 1929

Scumpă, scumpă Zaza,

Cum să mă gândesc la tine atât de intens fără să am dorința de a ți-o spune? Seara asta mă încercă aceeași sete după prezența ta care în copilărie m-a făcut adesea să plâng de tandrețe; dar atunci nu îndrăzneam să ți-o scriu; în prezent, cum să-mi refuz așa ceva, într-un moment în care două zile fără dumneata mi se par, în mod ridicol, o lungă absență?

Mi se pare că ai simțit la fel ca mine în ce moment minunat al prieteniei noastre ne aflăm acum, în aceste ultime cincisprezece zile, și vineri, de exemplu, aș fi dat multe pentru ca între noi și Rumpelmeyer timpul să se extindă la infinit.

Și la Gagnepan sunt zile foarte frumoase: o plimbare prin pădurea în care am vorbit despre Jacques; o noapte, mai cu seamă, a cărei amintire e la fel de splendidă ca imposibilul. Dar ne mai trebuia încă un efort ca să ajungem una la cealaltă, o sfidare a zilei de mâine, teama de o reușită provizorie.

A fost întoarcerea duminică de la Berlin: seara când am mers împreună s-o luăm pe Poupette; seara următoare la Prințul Igor – îmi rămân în suflet, orbitoare ca niște promisiuni. Ultimele zile au frumusețea mai rară a împlinirilor. Dinspre dumneata spre mine, cu înțelegerea mai clară a ceea ce trebuie să refuzi, tocmai din cauza acestei clarități, o încredere mai ferită de orice recădere, o afecțiune mai destinsă; dinspre mine spre dumneata, certitudinea că sunt înțeleasă, sentimentul că te înțeleg mai bine poate decât oricând și, desigur, bucuria incomparabilă de a admira fără rezerve ceea ce înțeleg mai deplin ca oricând. Dacă am fi jucat jocul inventat...

[Pagina a doua nu figurează pe clișeu, nici a patra.]

les tendances pour être nées de la justice, et qui en deviennent la
succursale dans mon cœur. Toute la place qui se peut occuper
se meure demeure tout entière pour lui.

Je meure souvent, quelques moments sans - une adoration amoureuse
je me suis installée de ma nouvelle en face de lui, et
un intérieur sur lui, ou presque, qui y a été sa copule,
après une dispute ou une comédie, et trop longue pour que
je puisse lui porter mal. Surtout je suis qu'il ne comble.

Bonne nuit, chère George -

Votre Simone

J.S. - Je suis tombée dans cette lettre et vous dire ma tendresse,
et vous donne une promesse de la voir enfin que j'ai en cours
de relation. Je ne sais pas qu'elle est que s'écrit - et en ce qui la
pousse toujours plus facilement qu'une plume -

Mais me a été et de moi pourquoi vous une minute, vous
arrêter. Vous avez pour vous installé entre les deux et son
je n'ai pas hésité, quelques moments de ma petite amoureuse, surtout lui
encore je suis de tout mon être -

Journal de Simone 1er Mai

Mais une nuit sans de l'autre, complètement je suis pour rien? Je ne sais pas -
aurait été une nuit... de la nuit de mon cœur qui conduit la
démence pour souffrir moi. Est-ce souffrance? Peut-être tout je ne sais
la et je ne sais, de la et est amour, mon est une chose que la
et l'autre, mais que c'est la loi de la science d'aimer...

Quel est l'extraordinaire la et, pourquoi? L'extraordinaire... Pourquoi ne pas
l'extraordinaire est une chose que je suis de la difficulté du propos qui peut
mon être? La et une chose extraordinaire, le fait est que j'ai senti, encore
notre une chose est la loi, du monde, de l'extraordinaire, le signe du monde. La
quel qui est l'extraordinaire au début de la nuit, au début de la nuit dans une

Pagina 3. Simone de Beauvoir citează în scrisoarea sa din iunie
un extras din jurnalul ei (1 mai).

Pagina 3:

[...] și că, acordându-i fiecăruia în inima mea tot locul pe care-l poate ocupa, inima aceasta rămâne în întregime pentru el.

Simt asta adesea, aproape fără voie, căci mi-am interzis să mă plasez în fața lui, să-mi pun întrebări despre el; prezența lui, indiferent ce-mi aduce, indiferent dacă mă dezamăgește ori mă umple de fericire, este prea grea ca s-o pot purta singură – de altfel, știu c-o să mă umple de fericire.

Seară bună, scumpă Zaza

Simone a ta

P.S. În scrisoarea asta am vrut să-ți exprim tandrețea mea și să-ți dau o dovadă a încrederii infinite pe care ți-o port. Recitind-o, îmi dau seama că am reușit să exprim doar reticență. Fără

îndoială, cuvântul rostit va avea mai mult succes decât cel scris.

Dar în ceea ce mă privește, de ce să mă mai mint, de ce să ne mint? Am retranscris aici, intacte chiar și în părțile care seara asta mi se par ridicole, câteva pasaje din notițele mele pe care nici azi nu m-aș gândi să le reneg.

Sâmbătă 26 ianuarie 1 mai

Dar să nu știu nimic despre celălalt, oare chiar nu contează? Regăsit printr-o minune, unic!... Oh! Acest vicleșug al inimii mele care ar vrea să te micșoreze ca să sufere mai puțin. E oare suferință? Oricum, știu că ești atât de aproape de mine și că înaintezi spre mine, nu spre alta; dar ce departe e tărâmul acesta radios...

**Ce ființă extraordinară ești, Jacques!
Extraordinară...**

**De ce nu îndrăznesc mereu să recunosc
ceea ce știu? De ce n-am încredere în
judecata inimii mele? Ești o ființă
extraordinară, singurul în care am
perceput, incomparabile cu cele ale
talentului, ale inteligenței, semnele
geniului, singurul care mă poartă dincolo
de liniștea sufletească, dincolo de bucurie...**

Tardi soia

20 octobre

Ma chère Simon,

Je n'étais pas comme quand il me arrivait
de faire pour m'excuser d'avoir été hier
si triste malgré le Vermont et le important
accueil du bon "Sélection". Vous avez dû
le comprendre, j'étais encore accablée par
la punition de la veille - Il est tout
bien mal à propos - Si Merleau-Ponty avait pu
deviner dans quels sentiments j'attendais votre
rencontre de Tardi, je pense qu'il ne l'aurait
pas renvoyé - Mais c'est tout bien qu'il n'ait
pas su, j'aime beaucoup ce qu'il a fait
et cela ne m'a pas été mauvais de voir
jusqu'à quel point il est encore une déconvenue
quand il reste absolument seul pour résister
à ses autres réflexions et aux quelques
avertissements que ma mère lui envoie de
me donner. Le plus triste est de ne pas voir
communiquer avec lui - Je n'ai pas osé en parler
avec lui - car de la Tard. Si vous avez
un mot pour lui, lui aurais écrit quelques lignes

Scrisoare adresată de Zaza Simonei, în care vorbește despre
sentimentele ei pentru Merleau-Ponty.

Joi seara, 10 octombrie 1929

Scumpa mea Simone,

Nu scriu, așa cum o face Gandillac, ca să-mi cer iertare pentru că ieri am fost sinistră, în ciuda vermului și a decorului reconfortant de la barul Sélection*. Ai înțeles, desigur, că eram copleșită de telegrama din ajun. A picat foarte prost. Dacă P. [Merleau-Ponty] ar fi putut ghici în ce stare de spirit așteptam întâlnirea noastră de joi, cred că n-ar fi trimis-o. Dar e foarte bine că n-a știut, îmi place ce-a făcut și n-a fost rău să văd până unde poate merge descurajarea mea când rămân absolut singură ca să-mi îndur gândurile pline de amărăciune și avertismentele pe care mama găsește de cuviință să mi le adreseze. Cel mai trist e că nu pot să comunic cu el. N-am cutezat să-i trimit un bilet pe rue de la Tour. Dacă ai fi fost singură ieri, i-aș fi expediat câteva rânduri cu scrisul tău ilizibil pe plic. Te rog din suflet să-i trimiți chiar acum o telegramă care să-i spună ceea ce știe deja, sper, că sunt alături de el în suferință ca și în bucurie, dar mai ales că poate să-mi scrie acasă oricât vrea. Ar face bine să nu se abțină, căci, dacă nu e posibil să-l văd foarte, foarte repede, o să am o nevoie teribilă de câteva cuvinte din partea lui. De altfel, nu trebuie să se teamă c-o să fiu prea exuberantă. Dacă i-aș vorbi chiar și despre noi, aș face-o pe un ton destul de grav. Presupunând că prezența lui mă eliberează și-mi redă siguranța veselă pe care o aveam marți când am sporovăit cu tine în curtea liceului Fénelon, rămân în viață o mulțime de lucruri triste despre care poți să vorbești când te simți îndoliat. Cei pe care-i iubesc nu trebuie să se neliniștească, nu caut să mă izolez de ei. Și în momentul acesta mă simt legată de pământ, și chiar de viața mea, așa cum n-am mai fost niciodată. Iar la dumneata, Simone, doamnă amorală și distinsă, țin din toată inima.

Zaza

*Barul Sélection este de fapt camera pe care, începând cu septembrie 1929, Simone de Beauvoir o închiriază în casa bunicii sale, pe avenue Denfert nr. 91. Prima ei locuință independentă.

* * *

Paris, luni, 4 noiembrie 1929

Scumpa mea Simone,

L-am văzut pe P. [Merleau-Ponty] sâmbătă, fratele lui pleacă azi în Togo; până la sfârșitul săptămânii o să fie ocupat cu cursurile sau o să vrea să-î țină companie mamei lui, pentru care această despărțire este dureroasă. O să fim foarte, foarte bucuroși să ne regăsim sâmbătă la barul Sélection și să te vedem, eternă dispărută, în drăgălașa ta rochiță gri. Știu că sâmbăta prietenii din copilărie ies în oraș, de ce să nu-i reunim la noi, oare le repugnă în așa măsură să ne vadă? Te temi c-o să ne devorăm reciproc? În ce mă privește, îmi doresc să fac cunoștință cât mai curând cu Sartre, scrisoarea pe care mi-ai citit-o mi-a plăcut la nebunie, iar poezia, frumoasă în ciuda stângăciilor, mi-a dat un subiect de meditație. Până sâmbătă, din motive familiale pe care mi-ar lua prea mult să ți le explic, nu pot să te văd între patru ochi așa cum speram. Ai puțină răbdare.

Mă gândesc mereu la tine și te iubesc din tot sufletul.

Zaza

Mardi 13 Novembre 1929

Chère George

Je compte voir vous dimanche à 5 heures -
vous verrez, sortez en liberté - Je comprends bien vous
être avant. Si nous allions au salon d'automne vendredi
de 2 h. à 4 h. ou samedi en la même lieu? Et si vous
mettez moi en tout tout le suite au la lieu des rendez.
vous - Je suis certain de voir Mr. Doulg un de so voir à
la voir si un de voir vous - on tous ces renseignements lui
un plus affable, un peu si vous le voyez avec moi -
Je pense que tous les amis dont vous me parlez n'ont
jamais été - Je n'ai été heureux, heureux de moments
que nous nous sommes rencontrés, bien chère George - Je suis
très fier de la B. C. si elle vous fait je suis sûr
C'est toujours à chaque fois l'heure, l'heure en
lettre de plus en plus grande - Et je suis à vous plus que
jamais en ce moment, plus grand, plus présent, avec
une insupportable - je vous embrasse, George -

S. de Beauvoir

Ultima scrisoare adresată de Simone de Beauvoir Zazei, din 13 noiembrie 1929. Fără îndoială, destinatară, deja foarte bolnavă, n-a putut s-o citească. Aici este folosită pentru ultima dată expresia „inseparabila mea”. Zaza moare pe 25 noiembrie.

Miercuri (13 noiembrie 1929)

Scumpă Zaza,

Contez pe dumneata duminică la ora 5. O să-l vezi pe Sartre în libertate*. Dar aş vrea să stăm de vorbă înainte de asta. Ce-ar fi să mergem la Salonul de toamnă vineri de la 2 la 4 sau sâmbătă pe la aceeaşi oră? În cazul ăsta, trimite-mi un bilet de îndată cu locul întâlnirii. O să încerc să-l văd pe Merleau-Ponty zilele astea, la ieşirea de la unul din cursurile lui. Oricum, transmite-i de la mine cele mai afectuoase gânduri dacă-l vezi înaintea mea.

Sper că toate necazurile despre care mi-ai vorbit deunăzi au încetat. M-au făcut nespus de fericită clipele pe care le-am petrecut împreună, scumpă Zaza. Tot mai merg la B.N., nu vii şi dumneata?

În continuare, pe fiecare pagină găsesc fericirea, fericire cu litere din ce în ce mai mari. Şi ţin la dumneata mai mult ca oricând, scump trecut, scump prezent, scumpa mea inseparabilă. Te sărut, draga mea Zaza.

S. de Beauvoir

* Aluzie la serviciul militar pe care tocmai îl începuse.

Credite documente:

© Asociația Elisabeth Lacoïn

© Colecția Sylvie Le Bon de Beauvoir

© Titularii dreptului de autor necunoscuți

Table of Contents

[Cover Page](#)

[Inseparabilele](#)

[Cuvânt-înainte](#)

[Inseparabilele](#)

[Capitolul 1](#)

[Capitolul 2](#)

[Documente iconografice](#)

[Credite documente:](#)